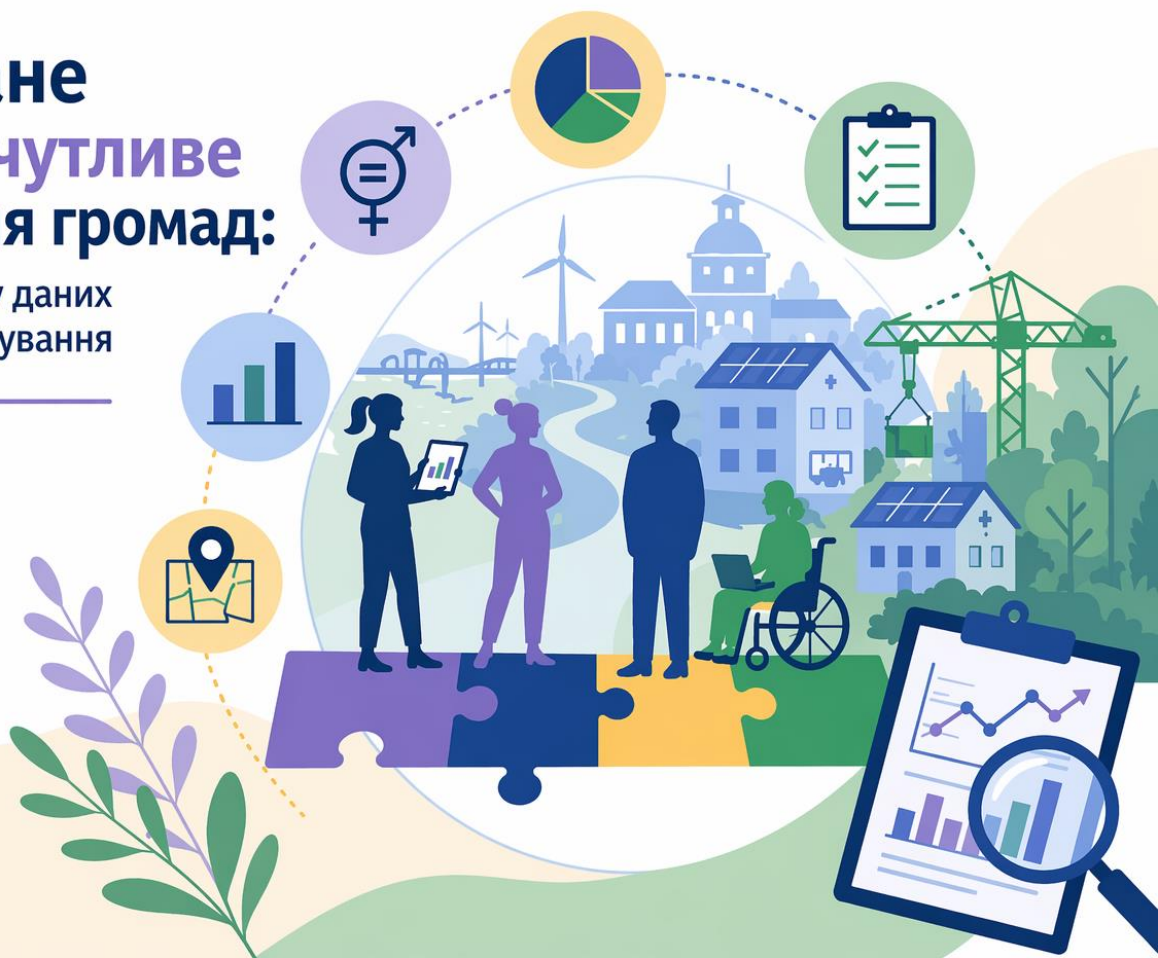

Інтегроване гендерно чутливе відновлення громад:

інструменти аналізу даних
та сценарного планування

Аналітичний звіт

Авторський колектив:

Олена Купенко, д. пед. н., проф., аналітикиня ГО «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини»
Андріана Костенко, д. політ. н., проф., заст. гол. правління ГО «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини»
Людмила Калініченко, д. екон. н., проф. кафедри економіки та менеджменту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Борис Кузіков, к. т. н., доц. кафедри комп'ютерних наук Сумського державного університету
Світлана Півень, к. вет. н., доц., аналітикиня ГО «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини»
Тетяна Гребенник, к. пед. н., доц., директорка ВСП Класичний фаховий коледж Сумського державного університету, депутат обласної ради
Софія Будник, політологиня, експертка з виборчого адміністрування
Крістіна Сахно, аналітикиня ГО «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини»
Артем Крисько, студент магістратури ОП «Інтелектуальна власність» Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, стажер ГО «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини»

Дизайн і верстання: Анна Євсєєва, ГО «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини»

Рецензенти:

Олександр Жадан, д. н.з державного управління, проф. кафедри економіки та менеджменту Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Юлія Савельєва, к. філософ. н., старша гендерна експертка шведсько-української програми Polaris “Підтримка багаторівневого врядування в Україні”

I-72 Інтегроване гендерно чутливе відновлення громад: інструменти аналізу даних та сценарного планування : аналіт. звіт / за наук. ред. А. Костенко, О. Купенко, Л. Калініченко. Суми : СумДУ, 2026. **77** с.

Цей аналітичний звіт презентує результати дослідження, спрямованого на розроблення інструментів для аналізу та вдосконалення стратегічних документів територіальних громад України, зокрема стратегій розвитку, програм комплексного відновлення та інших програмних документів.

Метою аналітичного звіту є дослідження рівня інтеграції гендерного підходу в стратегічні документи територіальних громад та напрацювання підходів до підвищення якості стратегічного планування в умовах відновлення і розвитку.

Дослідження проведене в межах проєкту «Інтегроване гендерно чутливе відновлення громад: інструменти аналізу даних та сценарного планування» завдяки підтримці норвезького народу, наданій через Міністерство Закордонних Справ Норвегії (МЗС Норвегії) у рамках проєкту «Побудова гендерно інклюзивного відновлення разом з жіночим рухом України» (GEN-Відновлення), що впроваджується Українським Жіночим Фондом у консорціумі з FOKUS (Норвегія) та ГО «Ла Страда – Україна». Відповідальність за зміст інформації несе ГО «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини». Інформація, представлена у цьому дописі, не завжди відображає погляди МЗС Норвегії або Уряду Норвегії.

ЗМІСТ

Короткий огляд результатів	4
Методологія дослідження	6
Аналіз динаміки гендерного мейнстрімінгу на прикладі стратегічних документів громад.....	11
Конотопська міська територіальна громада.....	13
Сумська міська територіальна громада	19
Харківська міська територіальна громада.....	22
Ужгородська міська територіальна громада	28
Висновки за розділом: підхід до гендерно чутливого аналізу документів громад.....	32
Інструменти аналізу даних та сценарного планування для гендерно чутливого відновлення громад	35
Інструмент сценарного аналізу з використанням теорії ігор для гендерно чутливого відновлення громад	35
Гендерно чутливі індикатори для стратегічних документів	42
Відкриті бази даних як інструмент аналізу для гендерно чутливого відновлення громад	46
Інструмент мапування для гендерно чутливого відновлення громад ...	54
Інтерактивний інструмент внутрішньої оцінки документів, що визначають стратегію громади, із використанням технологій штучного інтелекту ...	59
Узагальнені висновки та рекомендації для органів місцевого самоврядування.....	68
ДОДАТКИ	70
Орієнтовна програма тренінгу для громад.....	70
Інструкція з використання дашбордів.....	72

Короткий огляд результатів

В умовах повномасштабної війни та післявоєнного відновлення стратегічні документи територіальних громад України набувають ключового значення як інструменти визначення пріоритетів розвитку, координації дій різних акторів і забезпечення узгодженості політик на місцевому рівні. Стратегії розвитку громад, програми комплексного відновлення, а також інші програмні документи формують основу для ухвалення управлінських рішень в умовах високої невизначеності та динамічних змін.

Попри наявність окремих ініціатив, інтеграція гендерного підходу в стратегічне планування часто залишається несистемною. Документи не завжди передбачають належну роботу з даними, забезпечення наступності між циклами планування та використання сценарного підходу. Сценарний підхід у стратегічному плануванні забезпечує можливість підготувати громаду до кількох імовірних траєкторій розвитку подій, зменшити ризики управлінських помилок та своєчасно адаптувати політику до змін безпекового, соціального й економічного середовища. За таких умов стратегічні документи стають не лише описом бажаного майбутнього, а й інструментом гнучкого реагування. Водночас дослідження показує, що без цілеспрямованої інтеграції гендерного підходу громади ризикують «застрягти» на етапі гуманітарного реагування, не переходячи до повноцінного відновлення.

Методологія дослідження базується на підході теорії змін відповідно до Допоміжної настанови UNDAF і поєднує кабінетний аналіз стратегічних і нормативно-правових документів, аналіз відкритих і дезаггегованих даних, мапування стейкхолдерів та сценарне планування. Дослідження проведено на прикладі пілотних громад різних типів: великих міських громад обласного значення (Суми, Харків, Ужгород) та громад районного рівня (зокрема Конотопської громади), які відрізняються за безпековим контекстом і стадіями розвитку. Частина громад функціонує в умовах підвищених ризиків і зосереджена на гуманітарному реагуванні, тоді як інші мають порівняно стабільніше середовище та орієнтуються на довгостроковий розвиток. Така типологія дозволяє врахувати різні траєкторії – від кризового реагування до сталого розвитку.

Окремим компонентом стало розроблення та апробація інструменту на основі штучного інтелекту GenPlan, який забезпечує аналіз стратегічних документів, формування альтернативних сценаріїв і рекомендацій. Водночас інструмент є допоміжним: він структурує аналітичну роботу, але не замінює експертного мислення та врахування локального контексту. У практичному вимірі це означає, що громада може швидко отримати первинну діагностику документа і визначити ключові напрями доопрацювання.

Порівняльний аналіз стратегічних документів Конотопської, Сумської, Харківської та Ужгородської громад засвідчив, що основною проблемою є не відсутність гендерного підходу, а його неповна операціоналізація. Йдеться про системний розрив між даними, формулюванням проблем, постановкою цілей, визначенням заходів і системою індикаторів. Це призводить до того, що наявні статистичні дані не трансформуються в рішення, а гендерні розриви залишаються невидимими на рівні політики.

У відповідь на це в дослідженні запропоновано підхід до гендерно чутливого стратегічного планування, який передбачає послідовну інтеграцію гендерного виміру на всіх етапах: від дезаггегатії даних і формування гендерного профілю громади до виявлення розривів (у зайнятості, доступі до послуг, безпеці, доглядовій праці), їх

закріплення в стратегічних цілях, розроблення адресних заходів та впровадження системи індикаторів.

Важливим елементом цього підходу є система гендерно чутливих індикаторів, яка дозволяє не лише аналізувати ситуацію, а й здійснювати постійний моніторинг, раннє виявлення ризиків та коригування управлінських рішень. Таким чином, індикатори виступають не додатком до документа, а інструментом управління розвитком громади.

Додатковим аналітичним інструментом є мапування системи акторів за моделлю «хмар координації», що дозволяє оцінити екосистему допомоги та відновлення, рівень взаємодії між організаціями, виявити прогалини та уникати дублювання функцій. Це доповнює аналіз документів оцінкою реальної практики на місцях.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що воно пропонує громадам чіткий алгоритм дій: як перетворити дані на управлінські рішення та забезпечити перехід від гуманітарного реагування до сталого розвитку. Водночас ефективність застосування запропонованих підходів залежить від інституційної спроможності громад, якості даних і рівня підготовки фахівців.

Таким чином, дослідження формує не лише аналітичну рамку, а й практичний інструментарій для переходу громад від реагування на кризу до системного, інклюзивного та стійкого розвитку.

Цей аналітичний звіт призначений для широкого кола стейкхолдерів, залучених до процесів стратегічного планування, відновлення та розвитку територіальних громад в Україні. Передусім звіт орієнтований на представників/-ниць органів місцевого самоврядування (керівництво громад, профільні структурні підрозділи та фахівців/-чинь), відповідальних за розроблення і впровадження стратегій розвитку, програм комплексного відновлення та галузевих програм; аналітиків/-кинь, які працюють у сфері місцевого розвитку. Особливу увагу приділено організаціям громадянського суспільства, аналітичним центрам, освітнім та науковим установам, які працюють у сфері гендерної політики, соціальної згуртованості та розвитку громад, а також міжнародним організаціям і донорським структурам, зацікавленим у підвищенні якості стратегічного планування.

Звіт також може використовуватися як навчально-методичний матеріал для підвищення кваліфікації фахівців/-чинь, залучених до розроблення та реалізації стратегічних документів територіальних громад, а також для здобувачів і здобувачок закладів вищої освіти за спеціальностями у сферах соціальної роботи, публічного управління, політології та суміжних дисциплін.

Дослідження проведене в межах проєкту «Інтегроване гендерно чутливе відновлення громад: інструменти аналізу даних та сценарного планування» завдяки підтримці норвезького народу, наданій через Міністерство Закордонних Справ Норвегії (МЗС Норвегії) у рамках проєкту «Побудова гендерно інклюзивного відновлення разом з жіночим рухом України» (GEN-Відновлення), що впроваджується Українським Жіночим Фондом у консорціумі з FOKUS (Норвегія) та ГО «Ла Страда – Україна». Відповідальність за зміст інформації несе ГО «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини». Інформація, представлена у цьому дописі, не завжди відображає погляди МЗС Норвегії або Уряду Норвегії.

Методологія дослідження

Метою дослідження є напрацювання інструментів для роботи з документами, що визначають стратегії територіальних громад в Україні – стратегіями розвитку громад, програмами комплексного відновлення, комплексними та цільовими програмами. Напрацьовані інструменти покликані допомогти зробити стратегічні документи громад більш дієвими щодо реалізації Цілі 5 «Гендерна рівність» Цілей сталого розвитку (ЦСР), більш відповідними невизначеностям сучасного світу та проактивними щодо розвитку ситуації в громадах у контексті раннього відновлення та сталого розвитку, а також забезпечити продуктивність і наступність при переході від чинних документів до розроблення нових документів на подальші періоди.

Оптика цього дослідження – розвиток людини, якість життя та взаємозв'язки між людьми. Виходимо з того, що людина й соціальні групи можуть досягати свого розвитку в умовах різних політичних, економічних і технологічних процесів. Водночас навіть розвинена економіка, політика та найпрогресивніші технології як такі не гарантують досягнення гармонії людиною та спільнотою.

Методологічний підхід

В основу методології дослідження покладено ключові кроки теорії змін відповідно до Допоміжної настанови UNDAF (рис. 1). Наразі частина територіальних громад здійснює окремі кроки щодо стратегій відновлення та розвитку, а також щодо реалізації Цілі 5 «Гендерна рівність» ЦСР, однак ця робота не завжди є системною і часто має характер епізодичних проєктів, до яких залучені громади, установи та організації. У цьому дослідженні ми демонструємо, як окремі кроки (опитування і аналіз баз даних, аналітика і мапування, стратегування і навчання тощо) можуть бути осмислені через теорію змін і, таким чином, стати ефективною основою гендерно чутливого відновлення.

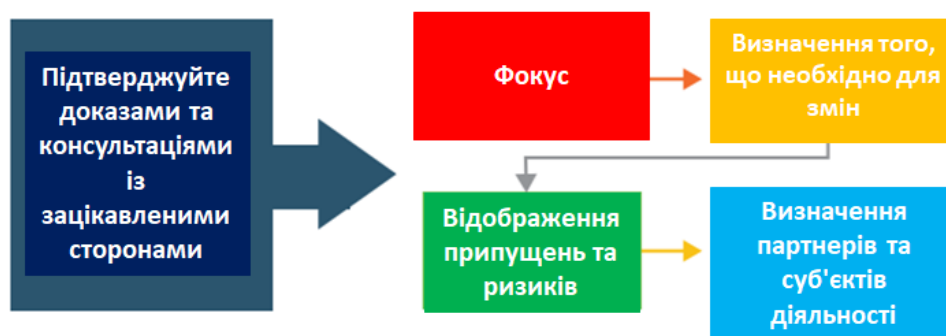

Рис. 1. Ключові кроки теорії змін відповідно до Допоміжної настанови UNDAF

Методи та дизайн дослідження

Дослідження базується на поєднанні якісних аналітичних підходів й охоплює такі основні методи: кабінетний аналіз стратегічних і нормативно-правових документів; аналіз відкритих статистичних і аналітичних даних; мапування стейкхолдерів; сценарне планування (гуманітарне реагування, раннє відновлення, сталий розвиток); експертну апробацію інструменту (краш-тестування). Поєднання різних джерел даних

і методів аналізу забезпечує валідацію результатів дослідження та підвищує їхню аналітичну надійність.

Рис. 2. Методи та етапи дослідження

Кабінетний аналіз

У першій, «кабінетній», частині дослідження аналізуються документи, бази даних та інша релевантна інформація з відкритих джерел, зокрема:

- міжнародні документи щодо Цілей сталого розвитку, зокрема Система глобальних показників досягнення ЦСР¹ та Допоміжна настанова UNDAF²;
- документи державного рівня, зокрема Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»³, а також дотичні політики;
- матеріали Ukraine Recovery Conference⁴;
- документи регіонального та місцевого рівнів, а саме стратегії розвитку, програми і плани комплексного відновлення, обласні плани реалізації НПД 1325 для обраних громад.

Кабінетний аналіз має на меті виявлення наявності фокусу на Цілі 5 «Гендерна рівність» ЦСР у стратегічних документах громад (це і є складовою «фокус» у теорії змін відповідно до Допоміжної настанови UNDAF), а також оцінку достатності їхньої деталізації для забезпечення реальних змін (складова «визначення того, що необхідно для змін» у теорії змін відповідно до Допоміжної настанови UNDAF). У межах дослідження аналізувалися наявні документи громад навіть у випадках їхньої часткової неактуальності, що є важливим для врахування фактору інституційної пам'яті при формуванні рекомендацій.

¹ <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>

² https://unsdg.un.org/sites/default/files/2017-UNDAF_Guidance_01-May-2017.pdf

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>

⁴ <https://www.unc-international.com/past-conferences/urc2025>

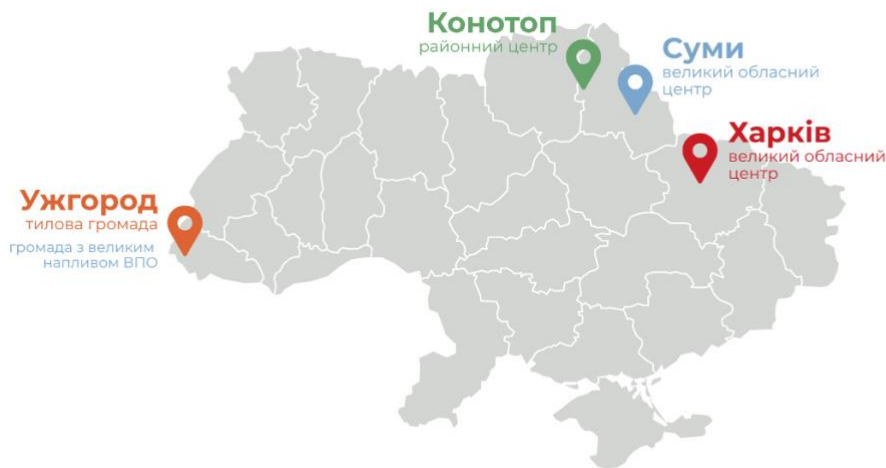

Рис. 3. Географія дослідження

Дослідження виконано аналітиками й аналітичними, які представляють Конотопську, Сумську, Харківську і Ужгородську територіальні громади. Відповідно, кабінетний аналіз здійснювався з урахуванням як національного, так і місцевого контекстів. Враховано специфіку громад, утворених навколо обласних центрів – Суми, Харків, Ужгород, а також громади районного рівня – Конотопської громади Сумської області. Для порівняння використано також пакет документів Ужгородської громади, для якої не передбачено розроблення програм комплексного відновлення.

Розроблення та апробація інструменту GenPlan

Друга частина дослідження присвячена розробленню та краш-тестуванню інструменту на основі штучного інтелекту для аналізу документів, сценарного планування та формулювання рекомендацій для громад. Ключовим продуктом є інструмент GenPlan. Його доступність і можливість відтворення підходу забезпечуються тим, що напрацьовані промпти представлені в публічному форматі, що дозволяє здійснювати аналіз і поза межами самого інструменту.

Аналітичні звіти, підготовлені експертками й експертами проекту були використані для одноразового навчання інструменту GenPlan, що дозволило сформувати модулі «Аналіз» та «Альтернативний аналіз». Відсутність єдиного шаблону в аналітичних звітах забезпечила різноманітність підходів і реалізувала принцип додатковості, що підвищило глибину аналізу. Для апробації інструменту було проведено краш-тестування за участі представників органів місцевого самоврядування, громадських організацій, ЗМІ, наукової та аналітичної спільноти в Конотопській, Сумській та Ужгородській громадах. Це забезпечує крок «підтвердуйте консультаціями із зацікавленими сторонами» у теорії змін відповідно до Допоміжної настанови UNDAF.

Аналіз відкритих даних

Оскільки теорія змін передбачає необхідність підтвердження кожного кроку доказами, окремим завданням дослідження став аналіз відкритих баз даних та аналітичних матеріалів різних суб'єктів. У межах дослідження було впорядковано набір відкритих баз даних державних і недержавних суб'єктів, які дозволяють збирати дезагреговані дані для ухвалення поінформованих управлінських рішень у громадах. Це є важливим напрацюванням проекту в умовах обмежених можливостей органів місцевого самоврядування щодо збирання та оброблення статистики.

Методологія полягає в розробці рішень на основі комплексної місцевої статистики з різних джерел. У випадку, якщо така статистика відсутня, то використовуються регіональні, а за їх відсутності – національні дані. Упорядкований набір відкритих баз даних включає також ресурси, що відображають безпекові виклики та екологічні характеристики територій. Відповідні джерела представлені в інструменті GenPlan у розділі «Ресурси», а також вибірково подаються як рекомендації за підсумками аналізу документа, завантаженого користувачами.

Цим забезпечено крок «підтвердження доказами» теорії змін відповідно до Допоміжної настанови UNDAF.

Сценарне планування

Для реалізації кроку «відображення та припущення ризиків» відповідно до Допоміжної настанови UNDAF використано підхід сценарного аналізу, який охоплює сценарії гуманітарного реагування, раннього відновлення та сталого розвитку⁵. Це дозволяє змодельовати різні варіанти розвитку подій у громаді залежно від внутрішніх і зовнішніх чинників та створює підстави для прийняття рішень в умовах високої невизначеності.

Відповідні напрацювання знайшли відображення в розділі «Сценарне планування» інструменту GenPlan. Додатково в межах кабінетної частини дослідження було застосовано елементи теорії ігор у процесі сценарного планування, що відкриває перспективи для розроблення нових модулів інструменту.

Мапування стейкхолдерів

Мапування як окремий блок дослідження відповідає кроку «визначення партнерів та суб'єктів діяльності» в логіці UNDAF. Його завданням є не стільки забезпечення повноти фіксації всіх стейкхолдерів гендерного мейнстримінгу, скільки розроблення структури мапи, яка дозволяє залучати до обговорення стратегій громад максимально широкий перелік стейкхолдерів – органи влади, місцевого самоврядування, громадські та міжнародні організації, широку громадськість, бізнес, робочі групи проєктів, а також враховувати наявність аналітичних і координаційних центрів.

Запропонований підхід передбачає також перспективу визначення залучених і незалучених, а також найбільш впливових стейкхолдерів. Наразі цей блок існує у форматі результату кабінетної частини дослідження та визначає перспективу створення ще одного модуля в інструменті GenPlan.

Навчальний компонент

Окремим продуктом проєкту є орієнтовна програма тренінгу для громад щодо розроблення стратегічних документів відновлення та розвитку. Програма враховує як загальний підхід на основі теорії змін, так і представлення напрацьованих у межах проєкту інструментів, а також висновки щодо їхньої придатності до використання, отримані в ході краш-тестування.

⁵ Диференційований підхід сценарного планування гендерно відповідального відновлення областей / територіальних громад на основі дезагрегованих даних.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/86a9ff9a-b6c7-4cfc-9839-2053f4b6828c/content>

Обмеження дослідження

До основних обмежень дослідження належить насамперед нерівномірна доступність і якість локальних дезаггегованих даних. У різних громадах наявність статистики за статтю, віком, статусом ВПО, інвалідністю чи іншими релевантними ознаками істотно відрізняється, що ускладнює можливість проведення повноцінного порівняльного аналізу та знижує точність окремих аналітичних висновків. За відсутності локальних даних дослідження спиралося на регіональні або національні джерела, що частково компенсує цю прогалину, але не завжди дозволяє відобразити специфіку конкретної громади.

Додатковим обмеженням є відмінності в структурі, змісті та якості стратегічних документів громад. Документи, які стали предметом аналізу, були розроблені в різний час, за різними методичними підходами і в різних управлінських умовах. Це зумовлює нерівномірний рівень деталізації, різну логіку побудови документів, а також відмінності в способах представлення даних, у формулюванні цілей, індикаторів і механізмів реалізації. Відповідно, результати аналізу подекуди свідчать не лише про якість інтеграції гендерного підходу, а й про загальну методичну та інституційну спроможність розробників документів».

Суттєвим чинником є також різний рівень інституційної готовності громад до інтеграції гендерного підходу в стратегічне планування. У частини громад уже наявні окремі практики врахування гендерних аспектів, локалізації порядку денного «Жінки, мир, безпека» або використання дезаггегованих даних, тоді як в інших громадах така робота перебуває на початковому етапі або має несистемний характер. Це створює різні стартові умови для аналізу, а також впливає на потенціал практичного застосування запропонованих інструментів.

Варто зазначити, що апробація інструменту GenPlan здійснювалася в пілотному режимі. Хоча краш-тестування дало змогу оцінити його практичну придатність, виявити сильні сторони та напрями подальшого вдосконалення, результати використання інструменту ще потребують масштабної перевірки на більшому масиві документів з ширшого кола громад. Відтак на цьому етапі GenPlan слід розглядати як інструмент, що продемонстрував свою аналітичну перспективність і практичну цінність, але потребує подальшого розвитку, адаптації та масштабування.

Таким чином, запропонована методологія дозволяє поєднати аналіз документів, роботу з дезаггегованими даними, сценарне планування, мапування стейкхолдерів і цифрові інструменти в єдину логіку гендерно чутливого стратегічного планування. Це дає змогу не лише виявляти прогалини в чинних документах, а й формувати практичні інструменти для їхнього вдосконалення, забезпечуючи вищу якість управлінських рішень і підвищення спроможності громад до сталого та інклюзивного відновлення.

У процесі роботи над аналітичним звітом застосовувалися інструменти штучного інтелекту (зокрема Gemini, ChatGPT) як допоміжні засоби для пошуку формулювань та підготовки інфографіки. Використання ШІ не впливало на змістовні висновки дослідження: усі отримані результати підлягали експертній оцінці, валідації та фінальному редагуванню авторами.

Аналіз динаміки гендерного мейнстрімінгу на прикладі стратегічних документів громад

Реалізація гендерно чутливого підходу в процесах відновлення та розвитку громад ґрунтується на національній і міжнародній нормативно-правовій базі, яка закріплює принципи рівності прав людини та недискримінації. Базовими документами в цьому контексті є Конституція України (статті 21, 24)⁶, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»⁷, Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»⁸, а також Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»⁹, який гарантує участь громадян у процесах прийняття рішень і створює передумови для врахування потреб різних соціальних груп у політиках громад.

Важливе значення для стратегічного планування відновлення має також Постанова Кабінету Міністрів України №1159 від 14.10.2022¹⁰, яка визначає порядок розроблення, громадського обговорення та погодження програм комплексного відновлення. Цей документ інституціалізує вимоги до інклюзивності процесів планування, зокрема через залучення заінтересованих сторін і врахування потреб населення. У контексті гендерного мейнстрімінгу це створює формальні передумови для інтеграції гендерно чутливого підходу, однак не гарантує його фактичної реалізації без наявності відповідних інструментів, даних та аналітичної спроможності на рівні громад.

На рівні стратегічного планування ключовою рамкою є Ціль 5 «Гендерна рівність» Цілей сталого розвитку (ЦСР)¹¹, яка передбачає ліквідацію дискримінації, протидію насильству, визнання неоплачуваної доглядової праці, забезпечення участі жінок у прийнятті рішень, рівний доступ до ресурсів та розвиток ефективних гендерно чутливих політик. На національному рівні ці завдання імплементовані через систему індикаторів сталого розвитку¹², що створює основу для їх подальшої інтеграції в стратегії розвитку громад.

Важливою складовою нормативної рамки є також Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та Національний план дій¹³ з її виконання. Вони визначають підходи до інтеграції гендерного виміру в політики безпеки, відновлення та розвитку, зокрема в контексті участі жінок у прийнятті рішень, захисту від гендерно зумовленого насильства та врахування диференційованих потреб населення. Для громад, що функціонують в умовах війни, ці положення мають стратегічне значення.

Методичну основу інтеграції гендерного підходу в політики становить Наказ Міністерства соціальної політики України №86 від 07.02.2020¹⁴, який визначає послідовну логіку гендерного мейнстрімінгу як цикл. Саме така логіка забезпечує перехід від декларативного врахування гендерної рівності до її операціоналізації у стратегічному плануванні.

⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

¹⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text>

¹¹ <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>

¹² https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind_80/bookmtd-goalsalbum110pagesok-3.pdf

¹³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2026-%D1%80#Text>

¹⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0211-20#Text>

Рис. 4. Логіка гендерного мейнстрімінгу як циклу

Аналіз стратегічних документів громад здійснювався за такими критеріями: використання дезагрегованих даних; ідентифікація гендерних розривів; наявність гендерної складової в стратегічних цілях; наявність заходів для їх подолання; включення гендерно чутливих індикаторів та механізмів моніторингу. Такий підхід дозволяє оцінити не лише формальну присутність гендерної тематики, а й рівень її інтеграції в логіку стратегічного планування.

Аналіз інтеграції гендерного підходу в стратегічних документах громад дозволяє визначити рівні:

- декларативний – гендерна рівність лише згадується в контексті відповідності ЦСР;
- частковий – присутні окремі заходи або напрями;
- системний – гендер інтегрований у повний цикл планування (від даних до індикаторів).

Результати аналізу інтеграції гендерного підходу в стратегічних документах громад

Порівняння Конотопської, Сумської, Харківської та Ужгородської громад свідчить про відмінності в рівні інтеграції гендерного підходу, які пов'язані не стільки з типом громади як таким, скільки з поєднанням її інституційної спроможності, доступу до ресурсів і безпекового контексту функціонування. Зокрема, великі міські громади обласного значення зазвичай мають ширші адміністративні можливості, доступ до аналітичних ресурсів і взаємодію з міжнародними партнерами, що сприяє більш формалізованим підходам. Водночас громади районного рівня частіше працюють в умовах обмежених ресурсів і вищого операційного навантаження, що зумовлює більш

практико-орієнтовані, але менш системно оформлені підходи до інтеграції гендерного компоненту.

Аналітика щодо Цілі 5 ЦСР не є новою для стейкхолдерів на рівні громад. Як правило, стратегії розвитку містять посилання на гендерну рівність, зокрема через таблиці відповідності стратегічних цілей ЦСР. У деяких випадках використовуються дезагреговані дані, що свідчить про поступове впровадження аналітичного підходу.

Водночас аналіз стратегій розвитку та програм/планів комплексного відновлення виявляє системні обмеження:

- відсутність чіткої декомпозиції Цілі 5 у завданнях і заходах;
- недостатня ідентифікація гендерних розривів;
- відсутність зв'язку між виявленими проблемами та заходами;
- обмежене використання індикаторів для моніторингу змін.

Виявлені обмеження свідчать, що ключові бар'єри інтеграції гендерного підходу мають системний характер і пов'язані не стільки з відсутністю політичної волі, скільки з обмеженим доступом до якісних дезагрегованих даних, шаблонністю стратегічних документів, відсутністю прикладних інструментів інтеграції, недостатньою аналітичною спроможністю громад.

Таким чином, аналіз демонструє, що проблема полягає не у відсутності гендерного підходу як такого, а у відсутності його операціоналізації в стратегічному плануванні. Наявна практика відображає перехідний етап – від декларативного включення гендерної тематики до формування системних підходів її інтеграції.

У цьому контексті зростає потреба в інструментах, які дозволяють поєднати аналіз документів, роботу з даними та сценарне планування. Саме таким інструментом виступає GenPlan, який забезпечує можливість переходу від формального врахування гендерної рівності до її практичного впровадження в стратегічні документи громад.

Конотопська міська територіальна громада¹⁵

Гендерний аналіз стратегічних документів Конотопської міської територіальної громади

1. Соціально-демографічний профіль громади

Конотопська територіальна громада (адміністративний центр – м. Конотоп) демонструє суттєві демографічні зміни внаслідок воєнного стану. Якщо у 2022 році населення становило 83 587 осіб¹⁶, то станом на січень 2026 року – 67 720 осіб. Таким чином, громада втратила близько 19% населення (15 867 осіб), що зумовлено як міграційними процесами, так і природним скороченням. Ця динаміка створює структурний виклик для стратегічного планування, зокрема щодо оптимізації мережі послуг і адаптації інфраструктури до зменшеного за кількістю, але більш вразливого населення.

¹⁵ Тетяна Гребеник, к. пед. н., доц., директорка ВСП "Класичний фаховий коледж Сумського державного університету", депутат Сумської обласної ради

¹⁶ https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/Sumska-obl_2021.pdf

Гендерна структура населення характеризується суттєвим дисбалансом: жінки – 55,4% (37 513 осіб); чоловіки – 44,6% (30 207 осіб). Гендерний дисбаланс становить 10,8% (7 306 осіб) і посилюється наслідками війни, зокрема мобілізацією та міграцією чоловіків.

Вікова структура демонструє додаткові гендерні особливості: діти – 13,4% населення (9 097 осіб, із них 4 652 хлопців, що становить 15,4% від загальної кількості чоловіків, і 4 445 дівчат, що становить 11,8% від загальної кількості жінок). Населення 60+ років – характеризується значною “фемінізацією старості”: жінки (13 189 осіб) за кількістю майже удвічі переважають чоловіків (7 257 осіб). Близько 81% загального гендерного дисбалансу формується саме за рахунок старшої вікової групи, що прямо впливає на структуру соціальних послуг і потреб у догляді.

Рис. 5. Соціально-демографічна структура населення Конотопської МТГ

Станом на січень 2026 року в громаді зареєстровано 3 777 ВПО (понад 5% населення), що формує додаткове навантаження на соціальну інфраструктуру. Серед ВПО 2 275 жінок (60,2%) та 1 502 чоловіки (39,8%). Така гендерна структура створює підвищений попит серед ВПО на послуги у сферах догляду за дітьми, охорони жіночого здоров'я, перекваліфікації та зайнятості¹⁷.

Вікова структура ВПО охоплює 22,7% дітей (857 осіб, із яких 442 хлопці і 415 дівчат). Населення працездатного віку серед ВПО становить 1 938 осіб (51,3%), серед них 1 200 жінок та 738 чоловіків. Старша вікова група (60+ років) охоплює 982 особи (26%), із яких 660 жінок та 322 чоловіки. Особливої уваги потребує група жінок старшого віку серед ВПО, що свідчить про подвійне навантаження на громаду – вікове та гендерне.

¹⁷ <https://surl.li/mqxffl>

2. Ринок праці, зайнятість та економічна участь

Ринок праці Конотопської громади характеризується виразним структурним гендерним дисбалансом, що зумовлений як демографічними змінами, так і секторальною специфікою місцевої економіки. Жінки частіше стикаються з безробіттям, зокрема через поєднання оплачуваної праці з доглядовими обов'язками, які в умовах нестабільної роботи дошкільних закладів і обмеженої доступності послуг догляду посилюють їхню вразливість на ринку праці. Водночас значна частина жінок зосереджена в бюджетній сфері, для якої характерний нижчий рівень оплати праці порівняно з виробничими секторами. Економічна структура громади, орієнтована переважно на традиційно «чоловічі» галузі, зокрема машинобудування та промисловість, додатково звужує можливості працевлаштування для жінок і обмежує їхню економічну участь.

Дані щодо зайнятості внутрішньо переміщених осіб доповнюють загальну картину ринку праці в громаді та свідчать про наявність певних механізмів підтримки, але водночас демонструють їхню недостатність у масштабах громади. Так, у 2025 році послугами центру зайнятості скористалися 438 ВПО, із яких 126 осіб було працевлаштовано, а 34 – залучено до навчання. Це свідчить про наявність активної політики сприяння зайнятості, однак її інтенсивність поки що не дозволяє подолати структурні дисбаланси на ринку праці, зокрема гендерні, особливо з огляду на високу частку жінок серед працездатного населення і серед ВПО.

У стратегічному вимірі це означає, що економічна модель громади потребує диверсифікації. Посилення ролі сфери послуг, розвитку малого бізнесу, креативних індустрій та інших секторів, більш доступних для жіночої зайнятості, може стати важливим інструментом зменшення гендерного розриву на ринку праці та розширення економічних можливостей для жінок.

3. Соціальні послуги та доступ

Конотопська громада демонструє чітко виражений «жіночий профіль вразливості», зумовлений як демографічною структурою, так і наслідками воєнного стану. Найбільш чисельною і водночас найбільш вразливою групою є жінки старшого віку (60+), яких налічується 13 189 осіб. Значна частина з них – самотні жінки похилого віку, які потребують постійного соціального супроводу та розвитку послуг догляду вдома. Така структура населення формує довгострокове навантаження на систему соціального захисту та медичних послуг.

Додатковий вимір вразливості формують внутрішньо переміщені особи, серед яких понад 60% становлять жінки. Це створює підвищений попит на соціальні, освітні та медичні послуги, зокрема у сферах догляду за дітьми, жіночого здоров'я та інтеграції до ринку праці. Водночас значною є частка сімей, які зазнали втрат унаслідок війни: 292 особи втратили годувальника, що призвело до різкого зниження економічної стабільності домогосподарств і підвищення потреби в довгостроковій соціальній підтримці.

Окремими групами підвищеної уваги є дружини та матері військовослужбовців, а також ветеранки, які потребують спеціалізованої психологічної підтримки та реабілітації. Паралельно громада постає перед викликом дитячої вразливості: 9 097 дітей потребують стабільного доступу до безпечної освіти, укриттів і соціальних послуг, а 68 дітей, які втратили батьків через війну, належать до категорії найвищого пріоритету і

потребують не лише матеріальної підтримки, а й комплексного психологічного супроводу та розвитку сімейних форм виховання.

Додаткове навантаження на систему соціальних послуг формують учасники/ці бойових дій: у 2025 році 177 УБД Конотопського району користувалися послугами служби зайнятості, з яких 83 мали статус безробітного. Це свідчить про необхідність розширення програм реінтеграції, професійної адаптації та підтримки економічної активності ветеранів.

У цілому в громаді спостерігається безпрецедентне зростання кількості осіб, які потребують довгострокового супроводу через втрати, переміщення та наслідки війни. Це вимагає трансформації соціальної інфраструктури від реактивної до системної, орієнтованої на тривалий супровід і відновлення якості життя.

Наявна соціальна інфраструктура громади вже частково відповідає цим викликам і орієнтована на¹⁸:

- відкриття хоспісу;
- створення відділення цілодобового перебування для осіб похилого віку (розробка концепції, облаштування приміщення, підбір персоналу);
- реабілітацію учасників бойових дій та членів їх сімей;
- впровадження інклюзивної політики в громаді;
- скорочення всіх форм насильства.

Водночас ключовими обмеженнями залишаються недостатній рівень безбар'єрності та обмежена доступність послуг догляду. Неналежний стан міської інфраструктури найбільше впливає на маломобільні групи населення – на людей з інвалідністю та матерів/батьків з маленькими дітьми. Особливо критичним є врахування так званого традиційного «графіка переміщень» жінок, який охоплює багатокомпонентні маршрути (дитячий садок – робота – аптека – магазин – дім). Неврахування цієї логіки в транспортному плануванні знижує ефективність доступу до послуг і додатково обмежує економічну активність жінок.

Таким чином, система соціальних послуг громади потребує подальшого розвитку з урахуванням гендерно диференційованих потреб, зокрема через розширення доглядових сервісів, підвищення доступності інфраструктури та інтеграцію психосоціальної підтримки як базового елемента відновлення.

4. Участь у прийнятті рішень

У Конотопській громаді спостерігається диференційована участь жінок у процесах прийняття рішень залежно від рівня управління. Жінки достатньо широко представлені на середньому рівні – зокрема в структурних підрозділах органів місцевого самоврядування, соціальній сфері, освіті та адміністративному управлінні. Саме на цьому рівні вони відіграють важливу роль у забезпеченні функціонування системи послуг, комунікації з населенням та реалізації політик.

Водночас на стратегічному рівні – серед керівників ключових установ, комунальних підприємств, а також у депутатському корпусі – зберігається відносна перевага чоловіків. Це обмежує вплив жінок на формування довгострокових пріоритетів розвитку громади, розподіл ресурсів та ухвалення стратегічних рішень, зокрема у сферах економіки, інфраструктури та безпеки.

¹⁸ <https://konotop-rada.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/proekt-stratehii-rozvytku-konotopskoi-hromady-1.pdf>

Попри ці дисбаланси, у громаді сформовано низку позитивних практик, які створюють передумови для посилення гендерно чутливого управління. Зокрема, ведеться робота над розробкою гендерного профілю громади, що дозволить системно аналізувати демографічні, соціально-економічні показники та відстежувати гендерні розриви. Важливим кроком є також локалізація Національного плану дій з імплементації Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», що сприяє інтеграції гендерного підходу у політики безпеки та відновлення на місцевому рівні.

Окремої уваги заслуговує впровадження елементів гендерно орієнтованого бюджетування, яке дозволяє враховувати потреби різних груп населення при плануванні та розподілі фінансових ресурсів. Разом ці інструменти формують основу для переходу від формальної участі жінок у системі управління до більш змістовного впливу на прийняття рішень і формування політик розвитку громади.

5. Аналіз стратегічних документів

Стратегія розвитку Конотопської громади¹⁹ формально враховує Цілі сталого розвитку, зокрема Ціль 5 «Гендерна рівність», і містить окремі положення, які опосередковано враховують гендерні аспекти. Водночас інтеграція гендерного підходу має переважно декларативний характер і не забезпечує системного врахування гендерно диференційованих потреб у секторальних політиках.

У межах визначених стратегічних пріоритетів простежуються окремі точки входу для гендерного аналізу. Зокрема, у сфері туризму та дозвілля передбачено дослідження попиту на послуги зеленого та історичного туризму, однак не враховано відмінності в запитах і поведінкових моделях жінок і чоловіків як споживачів цих послуг. Крім того, зафіксований незадовільний стан таборів відпочинку має непрямий гендерний ефект, оскільки збільшує доглядове навантаження на жінок як основних надавачів послуг неформальної опіки за дітьми в літній період.

У напрямі транспорту та інфраструктури стратегія передбачає оптимізацію маршрутів і розвиток громадських просторів, проте не враховує так званий «графік переміщень» жінок, який, як правило, є більш складним і багатокomпонентним (дитячий садок – робота – магазин – дім). Відсутність такого аналізу знижує ефективність транспортних рішень і обмежує доступ жінок до послуг і можливостей зайнятості.

У частині доступності в стратегії ідентифіковано проблему неналежного стану безбар'єрності, що має критичний вплив на маломобільні групи населення, зокрема людей з інвалідністю та батьків із дитячими візками, серед яких переважають жінки. Водночас ця проблема не повністю інтегрована в систему цілей і заходів із чіткими індикаторами її подолання.

Соціальні цілі стратегії, зокрема створення хоспісу та центру реабілітації для учасників бойових дій та членів їх сімей, також мають виражений гендерний вимір. З огляду на демографічну структуру громади, основними користувачами хоспісних послуг будуть жінки старшого віку, тоді як дружини та матері військовослужбовців потребують спеціалізованої психологічної підтримки як окрема цільова група. Водночас важливим є розвиток публічних послуг із догляду за дорослими, які дозволять зменшити непропорційне навантаження на жінок, запобігти їх вимушеному виходу з ринку праці

¹⁹ <https://konotop-rada.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/proekt-stratehii-rozvytku-konotopskoi-hromady-1.pdf>

та зниженню рівня соціальної ізоляції. Однак ці аспекти не отримали достатньої деталізації на рівні програмних заходів.

У тексті Стратегії Конотопської міської територіальної громади не використовуються фемінітиви. Такий підхід є недоліком, оскільки знижує видимість жінок у публічній політиці та формує уявлення про їх другорядну роль у процесах розвитку громади. Крім того, відсутність гендерно чутливої мови не відповідає сучасним підходам до інклюзивного управління та ускладнює інтеграцію гендерного компонента на рівні змісту політик.

Таким чином, стратегія розвитку громади містить окремі елементи врахування гендерних аспектів, однак відсутність їх системної інтеграції – зокрема через гендерну декомпозицію даних, врахування доглядового навантаження та включення гендерно чутливих індикаторів – обмежує її ефективність у подоланні гендерних розривів і формуванні інклюзивної політики розвитку.

Програма комплексного відновлення громади²⁰, яка охоплює 11 пріоритетних напрямів (соціальна політика, економіка, безпека, інфраструктура, медицина, освіта тощо), має значно більший прикладний потенціал для інтеграції гендерного підходу порівняно зі Стратегією розвитку. Її фокус на відновленні соціальної інфраструктури, створенні реабілітаційних центрів, ветеранського простору, модернізації освітніх закладів та розвитку безпекових рішень опосередковано створює передумови для зниження доглядового навантаження на жінок і підвищення якості життя населення.

Водночас у межах ПКВ простежуються чіткі можливості для більш системної гендерної інтеграції. Зокрема, проекти у сфері освіти (укриття, безпечні школи і садки) створюють умови для повернення жінок до зайнятості; економічні ініціативи відкривають можливості для підтримки жіночого підприємництва та розвитку доступних для жінок секторів; безпековий компонент створює передумови для розвитку послуг для постраждалих від гендерно зумовленого насильства та врахування потреб ветеранок і сімей військових; у сфері медицини та соціальних послуг посилення гінекологічних, реабілітаційних і доглядових сервісів створює можливості для покращення стану здоров'я та соціальної інтеграції жінок старшого віку.

Таким чином, ПКВ вже містить елементи, що сприяють досягненню Цілі 5 ЦСР, однак їх ефективність може бути суттєво підвищена через чіткішу прив'язку заходів до гендерно диференційованих потреб, використання дезагрегованих даних та впровадження гендерно чутливих індикаторів моніторингу.

Отже, Конотопська міська територіальна громада формується як середовище з вираженим гендерно диференційованим навантаженням, де демографічні втрати, «фемінізація старості» та висока частка жінок серед ВПО створюють нову конфігурацію потреб і викликів для системи управління. Це означає, що соціальна, економічна та інфраструктурна політики об'єктивно мають орієнтуватися на «жіночий профіль» користувачів послуг, навіть якщо це прямо не зафіксовано в стратегічних документах.

Ключовим інсайтом є те, що гендерний підхід у громаді вже частково присутній на рівні риторики та окремих практик, однак він не інтегрований у логіку прийняття рішень. Відсутність зв'язку між даними, виявленими розривами та конкретними

²⁰ <https://konotop-rada.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/40.1.dodatok-do-rishennia-pro-zatverdzhennia-pkv-prohrama.pdf>

управлінськими інструментами призводить до того, що навіть наявні гендерно релевантні заходи залишаються фрагментарними і не дають системного ефекту. Особливо це проявляється в економічній політиці, яка не враховує структури зайнятості жінок, та в соціальній сфері, яка фактично працює в режимі перевантаження.

Таким чином, основний виклик полягає не у формальному включенні гендерної тематики, а в переході до її практичної інтеграції – через дані, планування і управлінські рішення. Це формує запит на інструменти, які дозволяють поєднати аналітику, сценарне мислення та стратегічне планування, забезпечуючи трансформацію наявної інформації в конкретні, обґрунтовані та вимірювані рішення на рівні громади.

Сумська міська територіальна громада²¹

Гендерний аналіз стратегічних документів Сумської міської територіальної громади

1. Демографічний та соціальний профіль громади

Аналіз Стратегії розвитку Сумської міської територіальної громади до 2027 року²² свідчить про наявність базових елементів врахування соціальної структури населення, однак рівень інтеграції гендерного підходу залишається обмеженим і переважно непрямым.

Станом на 1 січня 2021 року чисельність населення громади становила 270,4 тис. осіб, а на початок 2022 року – 267,0 тис., що відображає тенденцію до скорочення населення. При цьому жінки становлять 54,9% населення, що формує базову гендерну асиметрію громади.

Водночас стратегія не містить деталізованого розподілу населення за віком і статтю, що суттєво обмежує можливість аналізу потреб різних груп. Це є критичним обмеженням, оскільки саме гендерно-вікова структура визначає попит на соціальні, медичні та освітні послуги.

Опис вразливих груп дозволяє частково реконструювати соціальне навантаження громади: люди похилого віку – 60 913 осіб; люди з інвалідністю – 20 721; ВПО – 20 397; самотні матері – 3 146; безробітні – 5 932.

²¹ Світлана Півень, к. вет. н., доц., членкиня ГО "Центр громадських ініціатив "Інтелект Сумщини".

²² https://toolkit.in.ua/files/556/upload/Strategia_rozvytku_do_2027.pdf

Рис. 6. Соціально-демографічна структура населення Сумської МТГ

Ці дані свідчать про значну концентрацію груп, які потенційно мають гендерно специфічні потреби. Однак відсутність дезагрегації не дозволяє побачити, наприклад, частку жінок серед літніх людей або ВПО, що унеможлиблює таргетування політик.

2. Гендерна інтеграція в стратегічному документі

У тексті стратегії відсутнє пряме посилання на Ціль 5 ЦСР, однак за результатами онлайн-моніторингу²³ її враховано в межах окремих операційних цілей, зокрема в напрямі «Громада для людей». Загалом стратегія структурована навколо чотирьох напрямів: доступність; громада для людей; конкурентоспроможна економіка; ефективне управління.

Такий підхід свідчить про наявність людиноцентричної рамки, однак гендерний вимір у ній не деталізований і не інтегрований у всі політики. Фактично гендерна рівність визнається на рівні принципу, але не трансформується в конкретні завдання, показники чи механізми реалізації.

3. Сценарне планування та його обмеження

Стратегія містить сценарну модель розвитку (оптимістичний, реалістичний, песимістичний сценарії), яка базується переважно на прогнозах тривалості війни. Такий підхід дозволяє оцінити макроекономічні та інституційні траєкторії розвитку громади.

Водночас сценарії не враховують диференційованого впливу цих сценаріїв на різні соціальні групи. Відсутній аналіз того, як зміни в безпековій чи економічній ситуації вплинуть на жінок і чоловіків, зокрема в контексті зайнятості, доглядового навантаження чи доступу до послуг. Це обмежує прикладну цінність сценарного планування для управління соціальними процесами.

Таблиця 1. Сценарна модель

²³ <https://smr.gov.ua/uk/dokumenti/rozrobka-strategii-rozvytku/34464-onlajn-monitoring-strategiji-rozvitku-sumskoji-miskoji-teritorialnoji-gromadi-do-2027-roku.html>

Сценарний розвиток подій	Оптимістичний	Реалістичний	Песимістичний
Завершення війни у 2023 році	+	+ Сценарій 2	–
Завершення війни у 2024 році	+/-	+ Сценарій 3	–
Довготривала війна	–	+ Сценарій 1	+

4. Секторальний аналіз та участь в управлінні

Стратегія містить загальний опис секторів (освіта, медицина, економіка тощо), однак не включає гендерного розподілу зайнятості чи участі. Це означає, що рішення у цих сферах приймаються без урахування гендерної специфіки. Єдиним винятком є структура органів місцевого самоврядування, де представлено гендерно-віковий розподіл.

Таблиця 2. Гендерно-віковий склад посадових осіб ОМС

Вік	Всього, осіб	у тому числі	
		чоловіки	жінки
до 27 включно	32	8	24
28-49	532	196	336
50-59	228	68	160
60-65	27	8	19
Разом	819	280	539

Ці дані свідчать про високу представленість жінок на операційному рівні управління.

У структурі управління передбачено представництво сільських територій через старостинські округи, однак у документі не деталізовано, чи враховуються інтереси різних соціальних груп у цих громадах. Це створює ризик «усередненого» підходу до планування без урахування гендерних та соціальних відмінностей.

Окремої уваги заслуговує відсутність мовної чутливості до гендеру в тексті Стратегії, зокрема невикористання фемінітивів. Хоча це не є ключовим фактором впливу на політики, така практика відображає загальний рівень інтеграції гендерного підходу і впливає на видимість жінок як повноцінних учасниць суспільних процесів.

Отже, з одного боку, стратегія Сумської МТГ містить значний обсяг соціально релевантних даних й орієнтована на людину, з іншого – відсутність дезагрегованої аналітики не дозволяє трансформувати ці дані в цільові політики.

Громада фактично володіє достатнім обсягом інформації для гендерного аналізу, однак ця інформація не структурована та не проаналізована таким чином, щоб підтримувати прийняття рішень. Як наслідок, стратегія окреслює проблеми, проте не передбачає механізмів їхнього адресного розв'язання.

Також сценарне та стратегічне планування залишаються «гендерно нейтральними», що в умовах війни є ризиком, оскільки вплив кризових процесів є нерівномірним для різних груп населення.

Таким чином, основне обмеження полягає не у відсутності гендерного підходу як такого, а у відсутності його операціоналізації – через дані, індикатори та управлінські інструменти. Це формує запит на використання інструментів, які дозволяють

інтегрувати гендерний вимір у всі етапи стратегічного планування – від аналізу до реалізації політик.

Харківська міська територіальна громада²⁴

Гендерний аналіз стратегічних документів Харківської міської територіальної громади

Харківська міська територіальна громада є однією з найбільших громад України та функціонує в умовах тривалого воєнного впливу, масштабних демографічних змін, високої концентрації внутрішньо переміщених осіб і постійного навантаження на міську інфраструктуру. Саме тому якість стратегічних документів громади, зокрема їхня здатність враховувати диференційовані потреби жінок і чоловіків, набуває особливого значення.

Основним документом аналізу є Програма комплексного відновлення території Харківської міської територіальної громади²⁵. Натомість «Стратегія розвитку міста 2030» перебуває в процесі розроблення, що, своєю чергою, відкриває вікно можливостей для своєчасної інтеграції гендерно чутливого підходу вже на етапі формування нового стратегічного документа.

1. Демографічний профіль громади

Харківська міська територіальна громада є однією з найбільших територіальних громад України за чисельністю населення. За наявними даними²⁶, станом на початок 2022 року чисельність населення громади перевищувала 1,4 млн осіб. За демографічною структурою, наведеною в Програмі комплексного відновлення станом на 01.01.2022, загальна чисельність населення становила 1 401 558 осіб, із яких 647 658 чоловіків (46,2%) та 753 900 жінок (53,8%). Уже цей показник свідчить про гендерний дисбаланс на користь жінок, який у воєнних умовах має тенденцію до посилення.

Вікова структура населення також є важливою для гендерного аналізу. Осіб віком 0-17 років налічувалося 215 591 (15,4%), населення віком 18–59 років – 857 492 (61,2%), а осіб віком 60 років і старше – 328 475 (23,4%). При цьому у старшій віковій групі простежується чітка гендерна асиметрія: 215 003 жінки проти 113 472 чоловіків, що означає виражену «фемінізацію старості». Саме ця вікова категорія створює підвищений попит на медичні, соціальні, реабілітаційні та доглядові послуги.

Додатково варто враховувати, що ще у 2021 році громада демонструвала природне скорочення населення на рівні 19 314 осіб, яке частково компенсувалося міграційним приростом (+6 553 особи). До громади прибуло 25 592 особи, вибуло – 19 039 осіб. Уже ці довоєнні тенденції вказували на нестабільність демографічної структури, а повномасштабна війна лише посилила ці процеси.

²⁴ Людмила Калініченко, д. екон. н., проф., кафедри економіки та менеджменту Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна

²⁵ <https://surl.li/admctd>

²⁶ <https://qwamedia.com/u-harkovi-prozhiva%D1%94-blizko-13-mln-lyudej-hmr>

Рис. 7. Соціально-демографічна структура населення Харківської МТГ

У 2025 році, за місцевими оцінками, населення Харкова коливається на рівні близько 1,3 млн осіб, що вказує на суттєві демографічні зміни внаслідок війни, переміщення та часткового повернення населення. Одним з визначальних факторів є кількість внутрішньо переміщених осіб: у громаді зареєстровано понад 211 тис. ВПО, що є надзвичайно значущим показником для планування послуг, інфраструктури та політик зайнятості.

Харків є прикладом великого міста, яке притягує ВПО завдяки наявності робочих місць, розвиненої освітньої бази, медичних і соціальних сервісів. Це означає, що значна частина ВПО може розглядати громаду не лише як тимчасове місце перебування, але і як простір можливого довгострокового проживання. У стратегічному вимірі це вимагає переходу від логіки тимчасового реагування до моделі довгострокової інтеграції.

2. Ринок праці, зайнятість та економічна участь

Масштабне переміщення населення суттєво впливає на ринок праці Харківської громади. За оцінками²⁷, на початок 2026 року серед внутрішньо переміщених осіб налічується близько 93 000 осіб працездатного віку, з яких трохи більше 10%, тобто близько 9 600 осіб, активно шукають роботу й потребують підтримки з працевлаштування. З одного боку, це свідчить про наявність значного трудового потенціалу серед ВПО, з іншого – про необхідність посилення інституційних механізмів їхньої інтеграції на ринку праці.

Водночас значна частина ВПО уже включена в місцеву економіку – зокрема через роботу в системі освіти, охорони здоров'я, у комунальних службах та на підприємствах критичної інфраструктури. Така інтеграція є позитивною ознакою адаптивності міської економіки, однак вона не скасовує потреби в більш цілеспрямованій політиці працевлаштування, особливо щодо груп із підвищеною вразливістю.

²⁷ <https://en.interfax.com.ua/news/general/1131578.html>

Гендерний аспект зайнятості в Харкові не є належним чином відображеним у Програмі, а його можна реконструювати через загальні закономірності воєнного часу. Жінки частіше поєднують оплачувану працю з неоплачуваною доглядовою працею – доглядом за дітьми, літніми членами родини, особами з інвалідністю, що безпосередньо впливає на їхню участь у формальній зайнятості. Для великого міста це означає, що навіть за наявності робочих місць жінки не завжди можуть ними скористатися без належно розвиненої системи соціальних, освітніх і доглядових сервісів.

Отже, у сфері ринку праці ключовий виклик полягає не лише у створенні робочих місць, а й у формуванні таких умов відновлення, за яких жінки, ВПО, молодь та інші вразливі групи матимуть реальний доступ до економічних можливостей.

3. Соціальні послуги та доступ

У зв'язку з обмеженістю відкритих даних щодо функціонування системи соціальних послуг саме в Харківській міській територіальній громаді, у дослідженні використано також приклад Південної міської територіальної громади²⁸ Харківського району Харківської області як репрезентативної моделі організації інтегрованої мережі соціальних послуг. Такий підхід не підміняє аналізу Харківської міської громади, але дозволяє виявити релевантні для неї елементи ефективної організації підтримки – міжсекторальну взаємодію, орієнтацію на потреби вразливих груп і поєднання різних сервісів у єдину систему.

Для Харківської громади питання доступу до соціальних послуг є особливо чутливим з огляду на масштаб населення, концентрацію ВПО та постійні безпекові ризики. Очевидно, що система соціальних послуг має одночасно реагувати на потреби кількох великих груп: жінок серед ВПО, літніх людей, осіб з інвалідністю, сімей із дітьми, молоді, а також тих, хто пережив втрати, переміщення чи тривале перебування в умовах стресу.

У гендерному вимірі це означає, що навантаження на систему послуг є нерівномірним. Жінки частіше виступають як основні користувачки соціальної інфраструктури і водночас як основні виконавиці неоплачуваної доглядової праці в сім'ї. Відтак доступність медицини, освіти, догляду, транспорту та безпекових сервісів безпосередньо впливає на їхню економічну активність, психологічну стійкість і здатність брати участь у відновленні громади.

4. Участь у прийнятті рішень та інституційна спроможність

Харківська міська територіальна громада має високий інституційний потенціал, зумовлений масштабом міської інфраструктури, розвиненістю системи управління та наявністю широкої мережі галузевих служб. Це створює передумови для впровадження складніших стратегічних інструментів, включно з гендерним аналізом, сценарним плануванням і моніторингом.

Водночас відкриті дані про участь жінок у стратегічному прийнятті рішень на рівні громади залишаються недостатніми. Це не дозволяє оцінити, наскільки жінки залучені до формування політики відновлення, а не лише до її виконання. З огляду на масштаби громади, це питання має принципове значення: без впливової участі жінок у дорадчих, координаційних і керівних процесах ризик відтворення гендерно нейтральних, але фактично нерівних рішень зростає.

²⁸ <https://pivdennaotg.gov.ua/news/1744024180/>

Таблиця 3. Узгодження Програми комплексного відновлення ХМТГ з ЦСР 5 та Резолюцією 1325

Підціль ЦСР 5	Гендерні розриви, релевантні для ХМТГ (за змістом Програми)	Заходи, які можуть бути інтегровані в реалізацію Програми	Індикатори моніторингу (рекомендовані)	Відповідність Резолюції РБ ООН 1325 (WPS)	Розділ в Програмі
5.1 Усунення дискримінації	Відсутність оцінки диференційованого впливу заходів відновлення на жінок і чоловіків	Запровадження гендерного аналізу при плануванні та коригуванні заходів відновлення	Наявність гендерного аналізу в аналітичних матеріалах; частка заходів із гендерною оцінкою	Участь жінок у процесах відновлення та прийняття рішень	Аналітична частина Програми; соціально-демографічний опис громади
5.2 Запобігання насильству	Неформалізовані безпекові ризики для жінок і дівчат у зонах пошкодженої інфраструктури	Урахування гендерної безпеки в плануванні простору та доступі до сервісів підтримки	Кількість заходів із урахуванням гендерної безпеки; доступність сервісів допомоги	Захист жінок і дівчат у контексті конфлікту та відновлення	Розділи щодо безпеки, цивільного захисту, гуманітарного реагування
5.4 Неоплачуван а доглядова праця	Підвищене навантаження на жінок у догляді за дітьми, літніми людьми та особами з інвалідністю	Розвиток соціальних, освітніх і доглядових послуг у межах відновлення	Охоплення населення соціальними послугами; доступність доглядової інфраструктури	Підвищення стійкості громад і ролі жінок у відновленні	Соціальний блок; відновлення соціальної та освітньої інфраструктури
5.5 Участь у прийнятті рішень	Недостатня участь жінок у процесах стратегічного планування та обмежений вплив на прийняття рішень	Забезпечення участі та впливової участі жінок і жіночих ініціатив у консультаціях робочих групах	Частка жінок серед учасників консультацій і робочих груп; кількість залучених ініціатив	Участь і вплив жінок у процесах відновлення та місцевого врядування	Розділи управління, координації та партнерства
5.a Доступ до економічних ресурсів	Обмежений доступ окремих груп жінок (ВПО, одинокі матері) до економічних можливостей	Гендерно чутливі заходи підтримки зайнятості та підприємництва	Частка жінок серед бенефіціарів програм; кількість створених робочих місць	Економічна спроможність жінок як чинник сталого миру	Розділи економічного відновлення, підтримки МСП
5.c Інституційні механізми	Відсутність системи гендерних індикаторів і звітності	Інтеграція гендерних індикаторів у систему моніторингу Програми	Наявність гендерних індикаторів; регулярність звітування	Інституціалізація порядку денного «Жінки, мир, безпека»	Розділ моніторингу та оцінки; механізми управління реалізацією Програми

Отже, Програма комплексного відновлення Харківської міської територіальної громади є ключовим середньостроковим документом, який має високий стратегічний потенціал, однак у чинній редакції не забезпечує системної інтеграції гендерного підходу. Гендерний аналіз і узгодження з Ціллю 5 ЦСР можливі в межах змісту документа, однак не закріплені в ньому прямо.

У Програмі відсутні прямі посилання на Цілі сталого розвитку ООН, зокрема на ЦСР 5 «Гендерна рівність». Гендерна рівність не визначена як окрема стратегічна ціль, не позначена як наскрізний принцип відновлення й не підтримана окремими

індикаторами результативності. Це означає, що інтеграція ЦСР 5 наразі має імпліцитний, а не системний характер.

Окремою проблемою є дезагрегація даних. Хоча Програма містить значний масив соціально-демографічної й просторової інформації, ці дані здебільшого подані у зведеному вигляді. Це унеможлиблює кількісну оцінку гендерних розривів, аналіз диференційованого впливу війни та відновлення на жінок і чоловіків, а також формування цільових заходів на основі доказів.

Важливо, що формально в Програмі гендерні розриви не ідентифіковані, однак зміст документа дозволяє виявити низку невидимих розривів. До них належать підвищена соціально-економічна вразливість жінок серед ВПО, непропорційне навантаження на жінок у сфері догляду, обмежений доступ жінок до економічних можливостей у процесі відновлення, а також диференційовані безпекові ризики для жінок і дівчат у пошкоджених та прифронтових районах міста. Проблема полягає в тому, що ці розриви фактично існують, але не артикульовані як об'єкт політики.

Так само в Програмі відсутня декомпозиція цілей та проєктів у розрізі ЦСР 5. Не визначено окремих цілей, заходів чи тематичних напрямів, безпосередньо спрямованих на подолання гендерних розривів. Окремі галузеві програми соціального, освітнього чи гуманітарного спрямування можуть опосередковано зачіпати потреби жінок, дітей і сімей, проте вони залишаються гендерно нейтральними за своєю логікою та не спираються на системний гендерний аналіз.

У Харківській громаді позитивними рисами є комплексність Програми, міжсекторальний підхід, увага до вразливих груп, орієнтація на прозорість і залучення партнерів. Проте відсутність гендерно чутливих індикаторів, системи моніторингу, гендерно орієнтованого бюджетування та окремих механізмів урахування порядку денного «Жінки, мир, безпека» обмежує її відповідність стандартам ЄС та ООН.

Пропозиції до майбутньої Стратегії розвитку до 2030 року

З огляду на те, що офіційний текст Стратегії розвитку Харківської міської територіальної громади до 2030 року ще перебуває в розробці, саме на цьому етапі доцільно інтегрувати гендерно чутливий підхід як повноцінну складову стратегічного планування.

Передусім до аналітичного розділу доцільно включити окремий підрозділ «Гендерний профіль громади», який міститиме дезагредовані дані за статтю, віком, наявністю інвалідності, статусом ВПО, а також оцінку гендерного розриву в зайнятості, оплаті праці, доглядовому навантаженні та безпекових ризиках. На рівні стратегічних цілей важливо передбачити завдання щодо зменшення гендерного розриву в зайнятості, підтримки жіночого підприємництва, участі жінок у прийнятті рішень, протидії насильству та інтеграції цифрових інструментів підтримки.

На рівні плану заходів доцільно передбачити гендерну експертизу проєктів відбудови, оцінку гендерного впливу, залучення жіночих організацій та організацій, що представляють вразливі групи, до консультацій, а також інтеграцію принципів НПД 1325. Окреме значення має система індикаторів: без неї гендерний підхід залишатиметься декларативним.

Для практичної інтеграції гендерного підходу доцільно використовувати систему вимірюваних індикаторів, сумісних із національними та міжнародними стандартами.

Таблиця 4. Пропонована система гендерно чутливих індикаторів

№	Назва індикатора, одиниця виміру	Формула	Джерело даних / методологія
1	Частка жінок на керівних посадах органів місцевого самоврядування, %	$Чжк = (Кжк / Кзк) \times 100\%$ де, Кжк – кількість жінок на керівних посадах; Кзк – загальна кількість керівних посад	Міжнародна база SDG 5.5.1 (пропорція жінок у владних органах) – методологія ООН ²⁹ .
2	Рівень зайнятості жінок, %	$Рзж = (Чзж / Чпж) \times 100\%$ де, Чзж – чисельність зайнятих жінок; Чпж – чисельність жінок працездатного віку	Дані Державної служби статистики України (Держстат) про зайнятість населення за статтю ³⁰ .
3	Гендерний розрив у рівні зайнятості, %	$ГРзайн = Рзайн.ч - Рзайн.ж$ де, Рзайн.ч – рівень зайнятості чоловіків (%); Рзайн.ж – рівень зайнятості жінок (%)	Методологія обстеження робочої сили та статистика зайнятості України – Держстат ^{31, 32, 33} .
4	Гендерний розрив в оплаті праці, %	$Гр = ((Сч - Сж) / Сч) \times 100\%$ де, Сч – середня заробітна плата чоловіків; Сж – середня заробітна плата жінок	Дані про зарплати та гендерний розрив доступні в UN Women / UN SDG ^{34, 35} .
5	Частка жінок серед отримувачів програм підтримки підприємництва, %	$Чжп = (Кжп / Кзп) \times 100\%$ де, Кжп – кількість жінок-отримувачів; Кзп – загальна кількість отримувачів програм	Можна збирати з національних звітів програм підтримки бізнесу та зі стандартів ЦСР 5.а ³⁶
6	Частка жінок серед внутрішньо переміщених осіб (ВПО), %	$Чжвпо = (Кжвпо / Кзвпо) \times 100\%$ де, Кжвпо – кількість жінок ВПО; Кзвпо – загальна кількість ВПО	Дані про ВПО за статтю можна брати з офіційних відомчих джерел (Міністерство соціалітики, Держстат) або аналітичних матеріалів ООН/UN Women ^{37, 38} .

Серед ключових індикаторів для громади можуть бути: частка жінок на керівних посадах органів місцевого самоврядування; рівень зайнятості жінок; гендерний розрив у рівні зайнятості; гендерний розрив в оплаті праці; частка жінок серед отримувачів програм підтримки підприємництва; частка жінок серед ВПО.

Отже, Харківська міська територіальна громада має високий стратегічний потенціал для інтеграції гендерного підходу, оскільки вже володіє масштабною аналітичною й програмною базою, працює в логіці комплексного відновлення та має розвинену інституційну архітектуру. Однак на сьогодні цей потенціал не реалізований системно.

Проблема Харківської громади полягає не у відсутності соціального чи гуманітарного виміру в документах, а у відсутності формалізованого гендерного аналізу як механізму стратегічного планування. Документ визнає вразливість, але не декомонує її за статтю, віком, станом здоров'я, статусом переміщення і типом потреб. Як наслідок,

²⁹ <https://sdg-indikatoren.de/en/5-5-1/>

³⁰ <https://surl.li/veyhfh>

³¹ https://www.ukrstat.gov.ua/metod_poloq/metod_doc/2018/128/mpors.pdf

³² <https://surl.li/blkitf>

³³ <https://surl.lu/xmviaf>

³⁴ <https://surl.li/gapuce>

³⁵ <https://surl.li/rmhrg>

³⁶ <https://sdgs.unep.org/article/sdg-5>

³⁷ <https://surl.li/nyvlwq>

³⁸ <https://surl.li/npckep>

гендерні розриви залишаються невидимими, а політика – загальною там, де потрібні адресні рішення.

Також для Харкова, як великої прифронтової громади, гендерний підхід є не додатковим елементом, а умовою ефективного відновлення. Саме через гендерний аналіз можна інтегрувати питання безпеки, доступу до послуг, економічної інтеграції ВПО, підтримки доглядових функцій і участі жінок у прийнятті рішень в єдину логіку відновлення.

Таким чином, інтеграція гендерно чутливого підходу до майбутньої Стратегії розвитку до 2030 року має розглядатися як стратегічно своєчасний і необхідний крок. Це дозволить підвищити якість планування, мінімізувати ризики нерівномірного розподілу ресурсів та сформувати більш інклюзивну, стійку й підзвітну модель відновлення громади відповідно до міжнародних стандартів та зобов'язань України.

Ужгородська міська територіальна громада³⁹

Гендерний аналіз стратегічних документів Ужгородської міської територіальної громади

Об'єктом аналізу є «Стратегія розвитку Ужгородської міської територіальної громади до 2030 року»⁴⁰, затверджена рішенням Ужгородської міської ради №1686 від 28.03.2024. Аналіз спрямований на оцінку того, наскільки документ враховує гендерний вимір у вихідних даних, формулюванні проблем, архітектурі стратегічних і оперативних цілей, плані заходів та системі моніторингу. Окремо оцінюється відповідність Стратегії рамкам Цілі сталого розвитку 5 «Гендерна рівність», підходам Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та вимогам Наказу Міністерства соціальної політики України від 07.02.2020 №86 щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення документів політики.

Методологічно аналіз побудований у логіці теорії змін і виходить із питання, чи проходить гендерний підхід у Стратегії повний цикл від даних до управлінських рішень. Іншими словами, оцінюється, чи трансформуються наявні соціально-демографічні дані у виявлення гендерних розривів, а далі – у стратегічні цілі, заходи, індикатори та механізми коригування політики.

1. Аналітична частина Стратегії

Аналітичний блок Стратегії містить окремі дезагреговані демографічні дані, зокрема статево-вікову структуру населення. Це створює базові передумови для гендерного аналізу і є важливою відмінністю від багатьох інших стратегічних документів громад, де навіть такого мінімального рівня дезагрегації немає. Проте ці дані залишаються переважно описовими і не переходять у площину аналітичних висновків щодо нерівностей у доступі до послуг, економічних можливостей, безпеки, участі в прийнятті рішень чи розподілу неоплачуваної доглядової праці.

Таким чином, аналітична частина створює інформаційну основу, але ця основа не використовується для формування гендерного профілю громади. У документі відсутні висновки про те, як саме демографічна структура впливає на потреби жінок і чоловіків, чи існують відмінності у вразливості, які соціальні або інфраструктурні рішення мають

³⁹ Софія Будник, політологиня, експертка з виборчого адміністрування

⁴⁰ <https://rada-uzhgorod.gov.ua/strategiya-rozvytku-mista>

бути адаптовані під різні групи населення. Це означає, що потенціал даних для гендерно чутливого планування використано лише частково.

2. SWOT-аналіз, виклики та стратегічний контекст

У розділах, присвячених SWOT-аналізу, викликам і стратегічному контексту, гендерна проблематика не виокремлюється як окремий структурний виклик. Опис бар'єрів розвитку громади подано в загальному вигляді, без фіксації того, як певні ризики або обмеження по-різному впливають на жінок і чоловіків. Це особливо важливо в умовах війни та післявоєнної трансформації, коли безпека, доглядове навантаження, переміщення, зайнятість і доступ до послуг мають нерівномірний вплив на різні групи населення.

Фактично гендерні розриви в Стратегії залишаються невидимими: вони можуть бути виведені з контексту, але не названі прямо. Через це вони не стають повноцінним об'єктом стратегічного реагування. Така ситуація характерна для документів, у яких соціальна проблематика присутня, але гендерний аналіз не вбудований у саму логіку постановки проблем.

3. Архітектура цілей

На рівні стратегічних і оперативних цілей гендерний підхід не інтегрований у формулювання пріоритетів громади. У документі не сформульовано окремих цілей чи завдань, спрямованих на скорочення гендерних розривів у сфері зайнятості, економічної участі, доступу до соціальних послуг, безпеки чи участі в управлінні. Гендерна рівність не виступає окремим орієнтиром і не проявляється як наскрізний принцип, який впливає на структуру рішень у різних секторах.

Це означає, що навіть за наявності окремих даних або соціально орієнтованих формулювань Стратегія не створює чіткої управлінської рамки для зменшення нерівностей. Відсутність гендерної декомпозиції на рівні цілей автоматично обмежує і можливість формування відповідних заходів, і подальший моніторинг результатів.

4. План заходів

План заходів Стратегії на 2024-2026 роки переважно побудований у логіці технічного або інфраструктурного планування. Проекти та активності описані за універсальним принципом: кількість заходів, реалізація певного рішення, підготовка документації, створення об'єкта чи сервісу. Такий підхід може бути ефективним для базового управління, однак він не гарантує, що результати будуть однаково доступними й корисними для різних соціальних груп.

Гендерні розриви в Плані заходів не фігурують як підстава для формування проєктів. Відтак заходи можуть мати позитивний вплив на жінок і чоловіків опосередковано, але не сконструйовані як інтервенції, спрямовані на подолання конкретних гендерних бар'єрів. Саме тут проявляється одна з ключових прогалин документа: покращення інфраструктури або послуг не є автоматично гендерно чутливою політикою, якщо відсутній аналіз того, хто і як користуватиметься цими змінами.

5. Система моніторингу

Індикатори моніторингу реалізації Стратегії здебільшого зосереджені на економічних, технічних та інфраструктурних показниках. У документі відсутня вимога до дезагрегації показників за статтю, віком чи іншими ознаками вразливості. Через це система моніторингу не здатна фіксувати, як результати реалізації Стратегії розподіляються

між жінками і чоловіками, чи скорочуються нерівності, чи навпаки – відтворюються або посилюються.

Це означає, що навіть якщо в громаді реалізовуватимуться ефективні загальні заходи, управлінська система не матиме інструментів, щоб оцінити їхню соціальну справедливість. Це є критичною прогалиною як у контексті ЦСР 5, так і Наказу №86, оскільки без відповідних індикаторів гендерний підхід не може бути переведений у площину вимірюваної політики.

6. Механізми реалізації та інституційна спроможність

Стратегія містить інституційні механізми реалізації та управління, однак у них не закладено формалізованих вимог щодо гендерної експертизи проєктів, гендерно чутливого моніторингу або оцінки диференційованого впливу заходів на жінок і чоловіків. Це означає, що потенціал для коригування документа або його реалізації теоретично існує, але відсутній вбудований механізм, який би робив таку корекцію обов'язковою й системною.

Таким чином, у громаді потенційно є інституційна база для інтеграції гендерного підходу, але вона не оформлена в управлінські процедури. Це створює розрив між можливістю й реальною практикою.

Відповідність ЦСР 5, Резолюції 1325 та Наказу №86

Стратегія загалом декларує узгодженість із Цілями сталого розвитку, але ЦСР 5 не проявляється в ній як окремих стратегічний орієнтир. У документі відсутні спеціальні завдання щодо гендерної рівності, не визначено індикаторів прогресу, не закладено механізмів забезпечення рівних можливостей у сферах економіки, соціальних послуг, безпеки та участі.

Так само обмеженою є інтеграція рамки «Жінки, мир, безпека». Попри те, що Стратегія містить елементи, пов'язані з безпекою і соціальною стійкістю, вона не включає прямих рішень у логіці Резолюції 1325: не окреслено заходів щодо протидії гендерно зумовленому насильству, підтримки постраждалих, забезпечення участі жінок у прийнятті рішень щодо відновлення чи врахування диференційованого впливу конфлікту. Для громади, яка функціонує в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій, така відсутність є не лише методичною, а й стратегічною прогалиною.

З точки зору Наказу Мінсоцполітики №86, Стратегія має лише часткову відповідність положенням інтеграції гендерних підходів. У ній наявні деякі вихідні дані, які могли б стати основою для гендерного аналізу, однак повний цикл інтеграції гендерного підходу не реалізований. Гендерні розриви не зафіксовані як проблема, не перетворені на окремі цілі, не підтримані індикаторами й не забезпечені інструментами оцінки впливу.

Ключові розриви в логіці планування

Найважливішим результатом аналізу є виявлення системного розриву між даними, цілями, заходами та індикаторами. Хоча в Стратегії частково наявні дезагреговані дані, вони не інтерпретуються з погляду відмінностей у становищі жінок і чоловіків, тобто не дозволяють визначити, де саме існують нерівності.

У Стратегії простежуються чотири рівні цього розриву. Перший – між даними і проблемами: дані не перетворюються на чітке розуміння проблем, і тому відсутній

аналіз різних умов і потреб жінок і чоловіків. Другий – між проблемами і цілями: навіть там, де соціальні виклики очевидні, вони не перетворені на цілі зі скорочення гендерних розривів. Третій – між цілями і заходами: заходи описані загально й не прив'язані до вирішення конкретних нерівностей, тому не видно, як саме вони мають вплинути на різні групи населення. Четвертий – між заходами та індикаторами: моніторинг не дозволяє виміряти вплив на жінок і чоловіків окремо.

У підсумку порушується логіка «дані → проблеми → рішення → результати», що і пояснює, чому документ може бути структурно якісним, але водночас недостатньо гендерно чутливим.

Отже, Стратегія розвитку Ужгородської міської територіальної громади до 2030 року є цілісним і логічно побудованим стратегічним документом, однак рівень інтеграції гендерного підходу в ній залишається недостатнім. Проблема полягає не в повній відсутності даних або соціальної проблематики, а в тому, що гендерний вимір не проходить повного логічного циклу від аналітики до рішення.

Громада вже має стартові передумови для гендерно чутливого планування: частково наявні дезагреговані демографічні дані, соціальна інфраструктура врахована в стратегічній візії громади, а сама Стратегія має достатньо розвинену архітектуру цілей і план заходів. Проте ці передумови не перетворені в цілеспрямовану політику скорочення нерівностей.

Відсутність гендерної рамки в стратегічному документі не означає нейтральності. Навпаки, у такій ситуації зростає ризик того, що універсальні заходи відновлюватимуть або посилюватимуть уже існуючі дисбаланси, оскільки різні групи населення входять у процес відновлення з різними стартовими умовами, потребами і обмеженнями.

Для узгодження документа з кращими практиками гендерно чутливого стратегічного планування доцільно визначити ключові гендерні розриви громади на основі наявних даних, включити принаймні одну окрему оперативну ціль або задачу щодо скорочення гендерної нерівності, додати індикатори з дезагрегацією за статтю та віком у сферах зайнятості, доступу до послуг і безпеки, інтегрувати компоненти порядку денного 1325 у частині участі, захисту і відновлення, а також запровадити процедури гендерної оцінки проєктів у Плані заходів.

Узагальнюючи, зазначимо, що Ужгородська громада перебуває на етапі, коли перехід від декларативного врахування соціальної проблематики до системної інтеграції гендерного підходу є не лише можливим, а й методично та стратегічно доцільним. Саме на цьому етапі інструменти на кшталт GenPlan можуть бути особливо корисними, оскільки дозволяють поєднати дані, проблематику, цілі, заходи та індикатори в єдину логіку гендерно чутливого планування.

Висновки за розділом: підхід до гендерно чутливого аналізу документів громад

Проведений аналіз стратегічних документів Конотопської, Сумської, Харківської та Ужгородської громад засвідчує наявність у них фокусу щодо Цілі 5 Гендерна рівність. При цьому ключовим викликом є відсутність системного відображення цього фокусу в процесах стратегічного планування, акцентів на тому, що потрібно змінити, на цілях, заходах, очікуваних результатах. У зв'язку з цим доцільно запропонувати структурований підхід до гендерно чутливого аналізу документів, який може бути використаний органами місцевого самоврядування в процесах відновлення та розвитку.

1. Формування гендерного профілю громади (етап даних)

Першим кроком має стати системне формування гендерного профілю громади на основі дезаггегованих даних. Йдеться не лише про базову дезаггегацию за статтю, а й про поєднання кількох вимірів: вік, статус ВПО, інвалідність, зайнятість, сімейний статус, участь у бойових діях тощо.

Принципово важливо:

- використовувати локальні дані, а за їх відсутності – регіональні та національні;
- забезпечити регулярне оновлення даних (раз на рік);
- інтегрувати різні джерела (статистика, адміністративні дані, результати опитувань).

Результатом цього етапу має бути не просто опис населення, а структурований гендерний профіль громади, який дозволяє бачити асиметрії – наприклад, «фемінізацію старості», гендерний дисбаланс серед ВПО, нерівності у зайнятості.

2. Ідентифікація гендерних розривів (етап аналізу)

На основі даних має здійснюватися чітке формулювання гендерних розривів як проблем політики.

Це передбачає:

- виявлення відмінностей у доступі до ресурсів (робота, доходи, освіта);
- аналіз неоплачуваної доглядової праці;
- оцінку доступу до соціальних і медичних послуг;
- аналіз безпекових ризиків для різних груп;
- оцінку участі в прийнятті рішень.

Ключовим є перехід від опису («жінки переважають») до визначення проблеми відмінностей («жінки 60+ є найбільшою групою, що потребує догляду, що створює навантаження на систему соціальних послуг»).

Це дозволить чітко сформулювати гендерні розриви як об'єкти управлінського впливу.

3. Інтеграція гендерних розривів у стратегічні цілі

Наступним кроком є трансформація виявлених розривів у стратегічні та операційні цілі документів.

Це означає:

- включення окремих або наскрізних цілей щодо гендерної рівності;

- прив'язку гендерних розривів до секторів (економіка, транспорт, освіта, соціальна політика);
- визначення цільових груп (жінки ВПО, жінки 60+, матері, ветеранки тощо).

Наприклад: розрив у зайнятості → ціль щодо розширення економічних можливостей для жінок; доглядове навантаження → розвиток послуг догляду; безпекові ризики → гендерно чутливе планування публічного простору.

Таким чином гендерні розриви стають частиною архітектури цілей, а не залишаються констатацією проблем в аналітичному блоці.

4. Впровадження системи гендерних індикаторів

Без вимірювання неможливе управління, тому наступним кроком є формування системи індикаторів.

Вона має включати:

- обов'язкову дезагрегацію за статтю;
- індикатори (результати, а не лише процеси);
- індикатори, узгоджені з ЦСР 5 та національною статистикою.

Ключові напрямки вимірювання: зайнятість і доходи; доступ до послуг; участь у прийнятті рішень; безпека; розподіл доглядової праці.

Результат – можливість оцінювати реальний вплив політик на різні групи населення.

5. Гендерно чутливий дизайн заходів і проєктів

На цьому етапі забезпечується зв'язок між цілями і практичними інтервенціями.

Кожен захід має відповідати на питання:

- яку саме групу він охоплює;
- яку проблему він вирішує;
- чи враховує відмінності між жінками і чоловіками.

Необхідно:

- проводити оцінку гендерного впливу для ключових проєктів;
- урахувати «графік переміщень» та реальні практики користування послугами;
- забезпечувати доступність (безбар'єрність, транспорт, безпека);
- інтегрувати підходи Резолюції 1325 (участь, захист, відновлення).

Це дозволить громадам трансформувати гендерно нейтральні заходи в цільові та адресні.

6. Інституціалізація гендерного підходу

Завершальним етапом є закріплення підходу на рівні процедур і інституцій.

Це передбачає:

- визначення відповідальних підрозділів або осіб;
- упровадження гендерно орієнтованого бюджетування;
- упровадження системи навчання посадових осіб;
- створення консультативних або робочих груп відповідальних за інтеграцію гендерного підходу в процеси планування, реалізації та моніторингу політик і програм;

- залучення громадськості, зокрема жіночих організацій.

Тобто гендерний підхід стає частиною системи управління, а не одноразовою практикою.

7. Інтеграція сценарного підходу

В умовах війни та невизначеності особливо важливим є поєднання гендерного аналізу зі сценарним плануванням.

Це означає:

- оцінку різного впливу сценаріїв (тривала війна, швидке відновлення тощо) на жінок і чоловіків;
- урахування змін у структурі населення;
- адаптацію політик під різні сценарії.

Таким чином, гендерно чутливий аналіз документів – це не окремий розділ чи формальна вимога, а наскрізна логіка стратегічного планування, яка поєднує дані, аналіз, цілі, заходи та індикатори в єдину систему.

Запропонований підхід дозволяє перейти від декларацій – до вимірюваних результатів; від універсальних рішень – до адресних політик; від реагування – до проактивного управління розвитком громади. Таким чином буде забезпечено більш стійкі й адаптивні рішення. Саме така логіка є критичною для ефективного, інклюзивного та справедливого відновлення громад в Україні.

Інструменти аналізу даних та сценарного планування для гендерно чутливого відновлення громад

Інструмент сценарного аналізу з використанням теорії ігор для гендерно чутливого відновлення громад⁴¹

Запропонований інструмент може використовуватися територіальними громадами під час розроблення стратегій розвитку, програм комплексного відновлення, планів заходів, а також у процесі ухвалення управлінських рішень в умовах невизначеності. Його практична цінність полягає в тому, що він дозволяє не лише прогнозувати розвиток подій, а й оцінювати, як різні управлінські рішення впливають на жінок і чоловіків, різні соціальні групи та загальну стійкість громади. Використання цього підходу допомагає уникати прихованих втрат, знижувати системний тиск і забезпечувати більш ефективно та інклюзивно відновлення.

Методологічна логіка сценарного підходу

В умовах повномасштабного вторгнення територіальні громади функціонують у середовищі екстремальної невизначеності, зумовленої тривалою фазою війни, високими безпековими ризиками, масштабними міграційними процесами, руйнуванням соціальної та економічної інфраструктури, а також значною залежністю від зовнішньої допомоги. За таких умов лінійні прогнози або «середні» сценарії розвитку є методологічно недостатніми, оскільки вони не враховують асиметричного впливу кризи на жінок і чоловіків, ігнорують ефекти накопичення вразливостей і не дозволяють своєчасно виявити пастки розвитку.

З огляду на це громадам рекомендовано застосовувати сценарний підхід як базовий інструмент стратегічного планування, який передбачає формування щонайменше трьох типів сценаріїв: кризовий (гуманітарне реагування), перехідний (раннє відновлення) та сценарій сталого розвитку. Це дозволяє не передбачити «єдине майбутнє», а перевірити стійкість управлінських рішень у різних умовах.

Сценарний підхід дає змогу аналізувати кілька можливих траєкторій розвитку, виявляти точки перелому та оцінювати не стільки бажаність, скільки стійкість різних сценаріїв. У цьому контексті теорія ігор⁴² використовується як аналітичний інструмент, який вивчає поведінку різних учасників (акторів) у ситуаціях взаємозалежності, коли рішення кожного впливають на результати інших, що дозволяє розглядати громаду як систему взаємодії акторів, аналізувати їхні рішення в умовах обмежених ресурсів і пояснювати, чому навіть неефективні або нерівні моделі можуть зберігатися впродовж тривалого часу.

⁴¹ Людмила Калініченко, д. екон. н., проф., кафедри економіки та менеджменту Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна

⁴² Класичні роботи: Dixit A., Nalebuff B. The art of strategy: a game theorist's guide to success in business and life. New York: W.W. Norton, 2008. 512 p. : http://164.52.217.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1651/1/The%20Art%20of%20Strategy_%20A%20Game%20Theorist%27s%20Guide%20to%20Success%20in%20Business%20and%20Life-1.pdf; Bowles S. Microeconomics: behavior, institutions, and evolution. Princeton: Princeton University Press, 2004. 608 p.

Для практичного застосування громадам доцільно використовувати теорію ігор як інструмент відповіді на три ключові питання: хто ухвалює рішення, які стратегії вони обирають і які наслідки це має для різних груп населення.

Для гендерного аналізу це має принципове значення, оскільки гендерна нерівність часто є не наслідком прямого наміру, а результатом раціональних рішень, ухвалених у нерівних умовах. Виграш однієї групи може означати системний програш іншої, а інерційний підхід у короткостроковій перспективі часто видається вигіднішим за трансформаційний, хоча стратегічно він послаблює громаду.

Саме тому сценарний аналіз із використанням теорії ігор слід застосовувати громадам як інструмент перевірки управлінських рішень: не лише «що робити», а і «як це вплине на різні групи населення і чи зменшить це системний тиск».

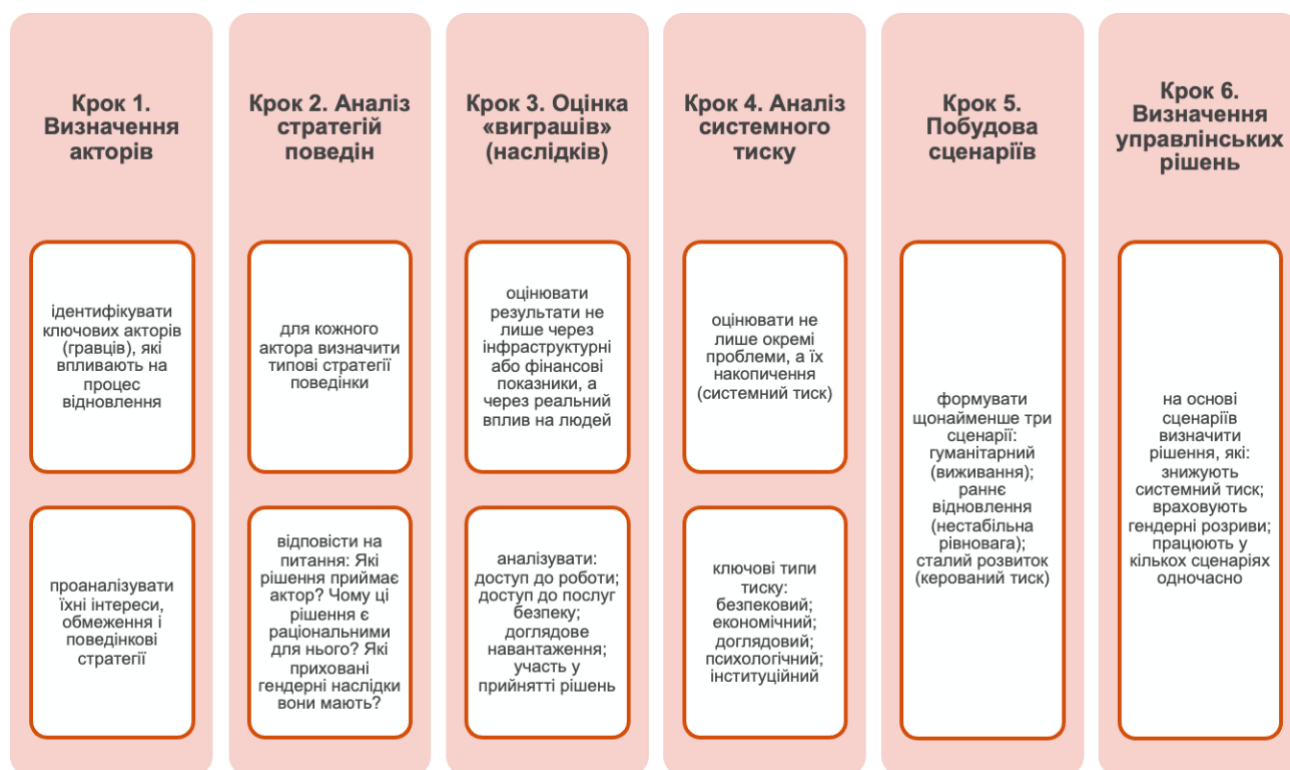

Рис. 8. Практичне застосування теорії ігор у стратегічному плануванні

У межах цього дослідження інструмент сценарного аналізу з використанням теорії ігор апробовано на прикладі Харківської міської територіальної громади. Надалі доцільним є його застосування і для інших громад та регіонів.

Крок 1. Визначення гравців (акторів) гендерної гри в ХТГ

Першим кроком для громад є ідентифікація ключових акторів (гравців), які впливають на процес відновлення, а також аналіз їхніх інтересів, ресурсів і обмежень.

Місцева влада: виступає ключовим координатором процесів відновлення, розподілу ресурсів і визначення пріоритетів розвитку. Водночас її можливості обмежені дефіцитом бюджету, залежністю від державних і донорських програм, а також високим рівнем відповідальності за безпеку, оскільки це звужує простір для стратегічного маневру. Ресурси спрямовуються передусім на критичні потреби, рішення часто ухвалюються в короткостроковій логіці реагування, а зовнішні джерела фінансування можуть задавати пріоритети, що не завжди повною мірою враховують локальні

гендерні потреби. Гендерний вимір її рішень полягає у виборі між формально нейтральною політикою, заснованою на припущенні, що «всі однаково постраждали», та гендерно чутливим підходом, що виходить із диференційованих потреб жінок і чоловіків.

Жінки: в умовах війни виступають основним «амортизатором кризи». Саме вони забезпечують догляд за дітьми, літніми людьми, пораненими, підтримують сімейну стабільність, активно залучаються до волонтерства і місцевих ініціатив. Водночас тут проявляється гендерний парадокс: жінки є критично важливими для виживання громади, але нерідко залишаються недостатньо представленими в ухваленні рішень, стикаються з економічною маргіналізацією та несуть непропорційне неоплачуване навантаження з догляду.

Чоловіки: у сценарному аналізі чоловіки постають не лише як «захисники», а й як окрема вразлива група, особливо у фазі повернення ветеранів до цивільного життя. Їхня роль охоплює військову участь, фізичну відсутність у громаді або наслідки травматизації, а також подальшу реінтеграцію в соціальне та економічне життя. Основними ризиками є безробіття після демобілізації, психологічні травми та соціальна дезадаптація.

Внутрішньо переміщені особи: для ВПО характерна виражена гендерна асиметрія, адже значну частину цієї групи становлять жінки з дітьми. Це означає підвищений ризик бідності, залежність від допомоги та складнощі з інтеграцією в громаду, які проявляються насамперед в економічній інтеграції (обмежений доступ до роботи через доглядове навантаження або невідповідність кваліфікації), у доступі до житла та соціальних послуг, а також у соціальній інтеграції (обмежені зв'язки в приймаючій громаді, відчуття тимчасовості, бар'єри участі в місцевому житті). У стратегічному сенсі ВПО перебувають перед вибором між інтеграцією в місцеве життя та довготривалою маргіналізацією.

Донори та міжнародні організації: є постачальниками ресурсів і водночас співформують правила гри. Їхня участь має вирішальне значення, але містить і ризики: орієнтація на короткострокові показники, недостатнє врахування локального контексту та формальна гендерна інклюзія без глибоких системних змін.

Гравці не є рівними за впливом, однак залишаються взаємозалежними. Для кожної громади важливо не лише визначити акторів, а й оцінити їхній реальний вплив і ступінь вразливості. Як показує приклад Харкова, групи з найменшим впливом (жінки, ВПО) часто несуть найбільші витрати кризи.

Крок 2. Аналіз стратегій поведінки

Стратегія – це модель поведінки, яку кожен гравець обирає в реальних умовах. Наприклад, місцева влада може або застосовувати політику «для всіх однаково», або враховувати, що жінки й чоловіки живуть у різних умовах та мають різні потреби. Для кожного актора громадам варто визначити типові стратегії поведінки, наприклад, гендерно нейтральна політика чи гендерно чутлива політика.

Рекомендовано відповісти на три питання: Які рішення приймає актор? Чому ці рішення є раціональними для нього? Які приховані гендерні наслідки вони мають?

Наприклад, формально нейтральна політика зайнятості без доглядових сервісів виглядає ефективною, але фактично виключає частину жінок із ринку праці.

Крок 3. Оцінка вигравів (наслідків)

Громадам рекомендовано оцінювати результати не лише через інфраструктурні або фінансові показники, а й через реальний вплив на людей (так звані «виграші»). Виграш може бути короткостроковим або довгостроковим. Тобто громадам рекомендовано для кожного рішення аналізувати: хто виграє, хто втрачає і які довгострокові наслідки це створює.

Доцільно аналізувати: доступ до роботи; доступ до послуг; безпеку; доглядове навантаження; участь у прийнятті рішень.

Наприклад (Харків): відсутність дитсадків → жінки не працюють → зниження доходів домогосподарств → зростання бідності. Тобто виграш для жінок і чоловіків різниться, оскільки їхні стартові умови є різними. Якщо немає доступних дитячих садків, жінки частіше залишаються вдома; якщо не існує програм реінтеграції, чоловіки після демобілізації частіше стикаються з безробіттям; якщо політика є лише формально нейтральною, реальну перевагу отримують ті, хто має менше структурних обмежень. Тому одне й те саме рішення для одних означає виграш, а для інших – втрату.

Рис. 9. Гендерна асиметрія виграшів

Крок 4. Аналіз системного тиску

Системний тиск – це накопичене перевантаження громади, яке виникає не через один чинник, а внаслідок поєднання багатьох проблем (безпекових, економічних, соціальних, психологічних), що діють одночасно і з часом посилюють одна одну. Його можна порівняти з фізичним навантаженням: тримати важку сумку кілька хвилин можливо, але утримувати її годинами – означає поступово втрачати спроможність.

Громадам доцільно аналізувати системний тиск як інтегральний показник спроможності до відновлення. Натомість гендерно чутливі рішення (дитсадки, зайнятість, психосоціальна підтримка) необхідно розглядати як інструменти зниження системного тиску, а не як додаткову соціальну політику.

Для Харківської громади він проявляється через поєднання обстрілів, економічної нестабільності, доглядового навантаження та психосоціального виснаження. За таких

умов ціна управлінської помилки суттєво зростає: навіть формально нейтральні рішення можуть мати непропорційно негативні наслідки для вразливих груп.

Системний тиск має виразний гендерний вимір. Його складові не існують ізольовано – вони нашаровуються, посилюючи загальний ефект. Чим більше таких компонентів переходять у критичний стан, тим нижчою стає спроможність громади до відновлення.

Таблиця 5. Гендерні компоненти системного тиску

Компонент тиску	Прояв у воєнних умовах	Вразливі групи	Гендерні наслідки	Ризики ігнорування
<i>Безпековий тиск</i> Постійний страх і загроза життю	Обстріли, тривоги, евакуації, руйнування житла, поранення, загострення хвороб	Жінки з дітьми, літні люди	Обмеження мобільності, відмова від зайнятості	Хронічний стрес, зниження участі жінок у публічному житті
<i>Доглядовий тиск</i> Відсутність формальних сервісів догляду	Закриття садочків, нестача соцпослуг, поранені родичі	Жінки, бабусі, дівчата	Різке зростання неоплачуваної праці, економічна залежність	Вигорання, бідність, вихід з ринку праці
<i>Економічний тиск</i> Нестабільні або відсутні доходи	Закриття бізнесів, втрата робочих місць, скорочення доходів, зростання витрат бюджету громади	Жінки, ВПО, ветерани	Зайнятість у низькооплачуван их сегментах	Тривала економічна вразливість домогосподарств
<i>Демографічний тиск</i> Порушення структури населення	Дисбаланс за віком і статтю, дефіцит на ринку праці	Уся громада	Перевантаження соціальної сфери, зміна ролей	Соціальні конфлікти, напруга
<i>Психологічний тиск</i> Хронічна втома і тривожність	ПТСР, втрати, невизначеність, зниження ефективності навчання, роботи, погіршення здоров'я	Жінки, ветерани, діти	Зростання насильства, емоційне виснаження	Руйнування соціальної довіри
<i>Інституційний тиск</i> Перевантаження управлінських структур	Кадровий дефіцит, ситуативні рішення	Органи влади, соцслужби	Гендерні питання випадають з політики	Неефективне відновлення
<i>Донорський тиск</i> Залежність від зовнішньої допомоги	Проекти «під звіт», а не під потреби	ВПО, жінки	Формальна інклюзія без реальних змін	«Пастка допомоги»

Таким чином, гендерно чутливий сценарний підхід дозволяє громадам переходити від реактивного управління до стратегічного, зменшувати ризики і формувати стійкі моделі відновлення.

Крок 5. Побудова сценаріїв

Громадам рекомендовано формувати щонайменше три сценарії: гуманітарний (виживання); раннє відновлення (нестабільна рівновага); сталий розвиток (керований тиск⁴³).

⁴³ Під керованим тиском розуміється такий стан системи, за якого соціальне, економічне та психосоціальне навантаження на населення і сервіси не зникає повністю, але перебуває під контролем через управлінські рішення,

Гуманітарне реагування рятує життя, але не змінює систему. Раннє відновлення є перехідною фазою, у якій громада легко може «застрягти». Сталий розвиток є єдиним сценарієм, у межах якого гендерна рівність не зникає після завершення окремого проєкту. Чим вищим є сценарій, тим менше прихованих втрат, тим вища економічна самостійність і стійкість громади.

Гравець	Що "виграє"	Для людей	Індикатори для ХТГ
 Жінки і дівчата	Базовий захист	Менше насильства, підвищення відчуття безпеки	<ul style="list-style-type: none"> ● кількість звернень щодо ГЗН ● наявність і доступність кризових сервісів
 Домогосподарства	Доступ до базових послуг	Забезпечення базових потреб: вода, медицина, гуманітарна допомога	<ul style="list-style-type: none"> ● % населення з доступом до базових послуг
 Місцева влада	Керованість кризових процесів	Система зберігає функціональність і не переходить у колапс	<ul style="list-style-type: none"> ● час реагування ● охоплення допомогою
 Громада загалом	Зниження проявів виключення та дискримінації	Менше соціально ізольованих груп	<ul style="list-style-type: none"> ● зафіксовані випадки дискримінації

 Payoff: короткостроковий; система стабілізується, але структурних змін не відбувається.

Рис. 10. Сценарій гуманітарного реагування

На етапі гуманітарного реагування громада функціонує в умовах високого й некерованого тиску. Основна мета управлінських рішень на цьому етапі – не розвиток, а запобігання подальшому руйнуванню системи. Фокус робиться на захисті від гендерно зумовленого насильства, забезпеченні базових послуг і наданні кризових соціальних сервісів. Результатом є стримування подальшого зростання тиску, але його зниження ще не відбувається.

Перший перехідний етап означає зміну логіки з виключно кризового реагування на створення мінімальних умов для відновлення. Ключовими кроками є запуск доглядових сервісів і мінімальна підтримка зайнятості. Саме вони дозволяють зменшити надмірне навантаження на домогосподарства, що особливо важливо в гендерному вимірі.

Гравець	Що "виграє"	Для людей	Індикатори для ХТГ
 Жінки	Розширення економічних можливостей	Доступ до роботи, доходів, зменшення залежності	<ul style="list-style-type: none"> ● рівень зайнятості жінок ● середній дохід
 Жінки з доглядовими обов'язками	Визнання та часткове розвантаження неоплачуваної праці	Догляд стає видимим і частково підтриманим сервісами	<ul style="list-style-type: none"> ● наявність доглядових сервісів ● % жінок, що повернулися до ринку праці
 Підприємці	Доступ до ресурсів	Гранти, кредити, навчання	<ul style="list-style-type: none"> ● кількість жіночих бізнесів ● доступ до фінансування
 Місцева економіка	Відновлення економічної активності	Зниження тіньової зайнятості, поява нових можливостей	<ul style="list-style-type: none"> ● кількість нових робочих місць

 Payoff: середньостроковий; громада переходить від залежності до часткової самостійності.

Рис. 11. Сценарій раннього відновлення

Етап раннього відновлення характеризується середнім, але нестабільним рівнем тиску. Громада переходить від виживання до часткового відновлення соціальної та економічної активності. На цьому етапі важливими є програми зайнятості для жінок, ВПО та інших вразливих груп, підтримка підприємницьких ініціатив і психосоціальна

наявність сервісів і ресурсів, а також не накопичується до критичного рівня. Відповідно, некерований тиск – це ситуація, коли навантаження зростає стихійно, перевищує спроможність системи реагувати і призводить до накопичення кризових явищ.

допомога. Тиск починає частково знижуватися і переходить із некерованого у частково керований стан, однак без системних рішень він може швидко повернутися до критичного рівня.

Другий перехідний етап є критично важливим для довгострокової стійкості, оскільки означає перехід від проєктного підходу до інституційного. Саме тут ключовими стають включення жінок у прийняття рішень, впровадження гендерно орієнтованого бюджетування та закріплення сервісів на постійній основі. У цей момент тиск перестає бути некерованим і стає системно керованим, тобто таким, що контролюється через політики, інституції та сталі механізми підтримки.

Гравець	Що “виграє”	Для людей	Індикатори для ХТГ
 Жінки	Впливова участь у прийнятті рішень	Не отримувачки допомоги, а суб'єкти управління	<ul style="list-style-type: none"> ● % жінок у радах, комісіях ● частка жінок у позиціях впливу
 Місцева влада	Інституційна стійкість	Менше кризових “латань”, більше системних рішень	<ul style="list-style-type: none"> ● наявність гендерних програм ● інтеграція гендерного підходу в політики
 Громада	Передбачуваність і сталість розвитку	Політики не залежать від окремих осіб	<ul style="list-style-type: none"> ● гендерно чутливе бюджетування ● сталі процедури планування
 Донори	Ефективність інвестицій	Ресурси дають довгостроковий ефект, а не разові результати	<ul style="list-style-type: none"> ● системи моніторингу та оцінки (M&E) ● регулярна звітність

 Payoff: довгостроковий; найвищий системний ефект, але потребує узгоджених дій усіх акторів.

Рис. 12. Сценарій сталого розвитку

Сценарій сталого розвитку характеризується низьким і керованим рівнем тиску. Гендерно чутлива політика стає частиною інституційної практики, а не окремою ініціативою. Характерними рисами цього сценарію є інституціалізація гендерної політики, функціонування систем моніторингу та оцінки, а також сталі механізми участі. Тиск у такій системі не зникає повністю, але залишається контрольованим і не накопичується до критичного рівня.

Таким чином, перехід між сценаріями розвитку не є автоматичним наслідком «покращення ситуації». Це результат послідовних управлінських рішень, спрямованих на перехід від некерованого до керованого тиску. Гуманітарне реагування забезпечує виживання, раннє відновлення – часткову стабілізацію, але лише сценарій сталого розвитку формує довгострокову стійкість і збалансований розвиток громади.

Крок 6. Визначення управлінських рішень

За умов високого системного тиску люди та інституції схильні обирати найпростіші, а не найефективніші рішення, уникати інновацій і зосереджуватися на «латанні дірок» замість структурних змін. Чим вищий рівень тиску, тим менше ресурсів лишається для розвитку. У таких умовах формальна рівність не гарантує рівних результатів. Наприклад, програма зайнятості без доступних доглядових сервісів може здаватися нейтральною, але фактично виключати значну частину жінок із можливості участі. Таким чином, тиск підсилює нерівність навіть без прямого наміру її створювати.

Якщо тиск не враховується в управлінських рішеннях, населення перебуває в стані постійного перевантаження, ресурси швидко виснажуються, дрібні проблеми накопичуються, а система втрачає здатність до самовідновлення. Це проявляється в зростанні бідності, збільшенні випадків насильства, зменшенні довіри до органів влади, відтоку населення та поглибленні залежності від зовнішньої допомоги. Таким чином, терпіння не дорівнює стійкості, нейтральність не дорівнює справедливості, а

поєднання сервісів, роботи і підтримки зменшує тиск. Отже, системний тиск знижується не тоді, коли люди просто «тримаються», а тоді, коли система перестає на них тиснути.

Тому на основі сценаріїв громадам необхідно визначити рішення, які знижують системний тиск, враховують гендерні розриви, працюють у кількох сценаріях одночасно.

Наприклад, для Харківської територіальної громади зниження тиску є передумовою відновлення, гендерна політика – механізмом розвантаження, а сталий розвиток – єдиним сценарієм із стабільним позитивним плато. Тому пріоритетними рішеннями для громади мають бути: розвиток доглядових сервісів; підтримка зайнятості (особливо жінок і ВПО); програми реінтеграції ветеранів; психосоціальна підтримка; залучення жінок до прийняття рішень.

Таким чином, інструмент сценарного аналізу з використанням теорії ігор доцільно впроваджувати як практичний механізм стратегічного планування в громадах. Його застосування дозволяє виявляти приховані гендерні розриви, оцінювати наслідки управлінських рішень для різних груп населення та обирати такі стратегії відновлення, які одночасно знижують системний тиск і підвищують довгострокову стійкість громади.

Гендерно чутливі індикатори для стратегічних документів⁴⁴

Для ефективного управління відновленням громади необхідно відрізнити відчуття напруги від об'єктивно вимірюваного системного тиску. Саме тому кількісні індикатори дозволяють фіксувати стан громади на основі даних, а не суб'єктивних оцінок. Під кількісними індикаторами розуміється сукупність вимірюваних сигналів, що відображають рівень навантаження на безпекову, соціальну, економічну та інституційну підсистему громади в гендерному вимірі. Для громад це має практичне значення під час підготовки стратегій розвитку, програм комплексного відновлення, планів заходів, формування місцевих бюджетів, а також у процесі щорічного моніторингу й коригування управлінських рішень.

Збір та системний аналіз запропонованих індикаторів дозволяє здійснювати:

- раннє попередження – виявляти накопичення системного тиску до настання кризи;
- моніторинг переходів між сценаріями – відстежувати, чи рухається громада від гуманітарного реагування до сталого розвитку;
- оцінку ефективності рішень – визначати, чи справді управлінські дії зменшують системний тиск.

Додатково система індикаторів забезпечує зв'язок між гендерним аналізом стратегічних документів і практикою реалізації політик, дозволяючи перевіряти, чи фактично враховуються в процесах відновлення потреби жінок і чоловіків, різних вікових груп, внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю та інших категорій населення. Це дає можливість переходити від декларацій до вимірюваних результатів.

Важливо, що жоден індикатор не має аналітичної цінності у відриві від інших. Ключовим сигналом є одночасна зміна кількох показників, що свідчить про

⁴⁴ Людмила Калініченко, д. екон. н., проф., кафедри економіки та менеджменту Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна

накопичення системного тиску, який може залишатися непомітним при аналізі окремих сфер.

Отже, індикатори доцільно розглядати не як технічний додаток до документа, а як інструмент постійної діагностики стану громади та перевірки управлінських рішень на предмет того, чи не відтворюють вони приховані гендерні розриви, навіть за умов формально нейтральної політики.

Сфери застосування індикаторів

У системі гендерно чутливого моніторингу доцільно виділяти кілька базових сфер: безпека, доступ до базових послуг, доглядове навантаження, економічна участь, психосоціальний стан, участь у місцевому управлінні, інституційність гендерної політики, моніторинг і оцінка. Такий поділ дозволяє охопити ключові підсистеми громади та відстежувати не окремі явища, а їхню взаємодію в умовах системного тиску.

У сфері безпеки кількість звернень щодо гендерно зумовленого насильства на 10 тис. населення є важливим індикатором прихованого безпекового тиску. Зростання кількості свідчить не лише про поширення насильства, а й про перевантаження домогосподарств, соціальних сервісів і кризових механізмів підтримки. Водночас цей показник потребує обережної інтерпретації, оскільки його зростання може також відображати підвищення рівня довіри до сервісів і готовності повідомляти про випадки насильства. Тому його доцільно аналізувати у зв'язці з доступністю сервісів і рівнем звернень до соціальних служб. Такий ризик особливо характерний для гуманітарного сценарію.

У сфері доступу до базових послуг важливим індикатором є частка жінок, які мають доступ до медицини, соціальної допомоги, сервісів догляду та інших базових послуг. Критичним сигналом є суттєве зниження цього показника порівняно з попередніми періодами або середніми значеннями в регіоні. Під суттєвим зниженням доцільно розуміти падіння більш ніж на 5–10 відсоткових пунктів або стабільне відхилення від середніх значень понад 10%. Це вказує на високий рівень системного тиску та гуманітарні ризики. Для практики громад це означає необхідність відстежувати не лише формальну наявність послуг, а й їхню реальну досяжність для різних категорій жінок і чоловіків.

У сфері доглядового навантаження показовою є частка жінок, які не можуть працювати через догляд за дітьми, літніми або пораненими родичами. Суттєве зростання цього показника або його стабільно високий рівень свідчить про критичний тиск, типовий для гуманітарного сценарію або нестабільного раннього відновлення. Цей індикатор особливо важливо аналізувати разом із доступністю доглядових сервісів і рівнем зайнятості жінок. Саме він дозволяє виявити ситуації, коли система фактично перекладає витрати кризи з інституцій на домогосподарства.

У сфері економічної участі рівень зайнятості жінок є одним із ключових показників стійкості відновлення. Важливим є не стільки його абсолютне значення, скільки динаміка змін та співвідношення з довоєним рівнем і середніми показниками в регіоні чи країні. Критичним сигналом є зниження більш ніж на 5–10 відсоткових пунктів або тривала стагнація без позитивної динаміки. Гендерний розрив у доходах також є важливим сигналом: його зростання вказує не лише на посилення нерівності, а й на те, що системний тиск відтворюється навіть за умов формального економічного поживлення.

У сфері психосоціального стану частка звернень за психологічною допомогою є індикатором накопиченого психоемоційного тиску. Зростання цього показника без відповідного розширення мережі сервісів свідчить про системний ризик. Для коректної інтерпретації його слід співвідносити з охопленням послугами та доступністю спеціалістів.

У сфері участі в місцевому управлінні частка жінок у місцевих органах влади відображає рівень інклюзивності управлінської системи. Значення нижче 30% вказує на структурний дисбаланс представництва. Водночас для оцінки реального впливу доцільно додатково враховувати участь жінок у консультаціях, робочих групах та прийнятті рішень. Цей індикатор є сигналом того, наскільки голоси жінок реально впливають на пріоритети відновлення.

У сфері інституційності гендерної політики індикаторами виступають наявність гендерних програм, гендерно орієнтованого бюджетування та закріплених процедур гендерної оцінки рішень. Відсутність таких інструментів свідчить про нестійкість досягнутих змін і ризик «відкату» до ранніх сценаріїв. Ключовим є не лише формальне існування таких інструментів, а їх регулярне застосування.

У сфері моніторингу й оцінки важливим показником є регулярність звітів із моніторингу. Нерегулярність або відсутність моніторингу створює ілюзію керованості та підвищує ризики на етапі переходу до сталого розвитку. Саме тому громадам доцільно включати такі індикатори не лише в аналітичний блок документів, а й у систему щорічної звітності та перегляду пріоритетів. Регулярність має поєднуватися з використанням результатів моніторингу для коригування політик.

Таблиця 6. Індикатори: гендерний вимір

Сфера індикатора	Індикатор (кількісний)	Інтерпретація	Сценарій ризику
Безпека	Кількість звернень щодо ГЗН (на 10 тис.)	Зростання у поєднанні з обмеженим доступом до сервісів = накопичення тиску; зростання разом із розширенням сервісів може свідчити про зростання довіри	Гуманітарний
Доступ до послуг	% жінок з доступом до базових сервісів	Суттєве зниження (на 5–10 п.п.) або стабільно нижчий рівень за регіональний = високий тиск	Гуманітарний
Доглядове навантаження	% жінок, що не можуть працювати через догляд	Зростання або стабільно високий рівень (>25–30%) = критичне навантаження на домогосподарства	Гуманітарний / раннє відновлення
Економіка	Рівень зайнятості жінок	Зниження відносно довоєнного рівня або стагнація без позитивної динаміки = нестабільність відновлення	Раннє відновлення
Доходи	Гендерний розрив у доходах	Зростання розриву або його збереження без скорочення = відтворення системного тиску	Раннє відновлення
Психосоціальний стан	% звернень за психодопомогою	Зростання без розширення сервісів = перевантаження системи; зростання разом із сервісами = виявлення потреб	Усі

Участь у владі	% жінок у місцевих органах	<30% або відсутність зростання + низька участь у процесах = обмежений вплив жінок на рішення	Перехідний
Інституційність	Наявність гендерних програм бюджетів	Формальна наявність без реалізації або відсутність = ризик нестійкості політики	До сталого розвитку
Моніторинг	Регулярність МіО звітів	Нерегулярність або відсутність використання даних = втрата керованості процесів	До сталого розвитку

Для практичного використання громадам доцільно закріплювати ці індикатори в стратегічних документах як частину системи моніторингу, а також визначати:

- відповідальні структурні підрозділи;
- джерела даних;
- періодичність збору інформації;
- порогові значення змін (тригери), які сигналізують про потребу управлінського втручання.

Ключовим принципом є аналіз не окремих показників, а їхньої динаміки та взаємозв'язків. Саме одночасне погіршення кількох індикаторів сигналізує про накопичення системного тиску.

Практичне використання індикаторів

Практичне використання системи гендерно чутливих індикаторів передбачає аналіз не окремих значень, а динаміки змін та взаємозв'язків між показниками. Окремий індикатор не дає повної картини, тоді як їх поєднання дозволяє оцінити рівень системного тиску та визначити стан розвитку громади.

Першим важливим сигналом є одночасне погіршення двох-трьох індикаторів, незалежно від напрямку їх зміни. Це означає, що негативні процеси охоплюють кілька підсистем – безпеку, економіку, соціальні послуги – і взаємно підсилюють одна одну. Наприклад, зниження доступу до послуг збільшує навантаження на домогосподарства, що впливає на зайнятість і доходи. Така динаміка свідчить про накопичення системного тиску і потребує оперативного втручання, характерного для гуманітарного сценарію.

Другий тип динаміки – коливання показників без стійкої позитивної тенденції. Це означає, що зміни не закріплюються і громада перебуває у нестійкій рівновазі раннього відновлення. Наприклад, зростання зайнятості може супроводжуватися збільшенням доглядового навантаження або погіршенням доступу до послуг, що нівелює ефект. Такий стан вимагає переходу до більш системних рішень, спрямованих на усунення причин нестабільності.

Третій тип – стабілізація або поступове зниження індикаторів тиску. Це означає, що негативні явища не посилюються, а система функціонує більш збалансовано. Стабілізація передбачає відсутність різких коливань за умови соціально прийнятних значень показників. У практичному вимірі це свідчить про ефективність управлінських рішень і поступовий перехід до сталого розвитку.

З методичного погляду громадам доцільно застосовувати систему індикаторів у трьох форматах:

- 1) як частину аналітичного блоку стратегій і програм відновлення;
- 2) як основу для щорічного моніторингу та перегляду заходів;
- 3) як інструмент оцінки впливу управлінських рішень і проєктів.

Це дозволяє перевести гендерний підхід із рівня декларацій у площину вимірюваних результатів. Регулярний аналіз індикаторів дає змогу своєчасно виявляти ризики, розрізняти нестійкі та стабільні тенденції й коригувати політику відновлення відповідно до фактичної динаміки розвитку громади.

Відкриті бази даних як інструмент аналізу для гендерно чутливого відновлення громад⁴⁵

Ефективність розроблення стратегій розвитку та програм комплексного відновлення територіальних громад безпосередньо залежить від якості, актуальності та репрезентативності вихідної інформації. У сучасних умовах трансформації соціально-економічного простору особливого значення набуває доказова політика, що базується на аналізі кількісних даних. Використання стандартизованих інструментів збору статистичної інформації дозволяє не лише провести інвентаризацію втрат, а й сформулювати стратегічний вектор розвитку, орієнтований на принципи інклюзивності та соціальної справедливості. Для територіальних громад це означає, що відкриті бази даних мають використовуватися не лише як довідковий ресурс, а як робочий інструмент для підготовки стратегічних документів, визначення пріоритетів відновлення, обґрунтування бюджетних рішень і побудови системи моніторингу.

Ключовим аспектом сучасної методології є гендерна дезагрегація показників. Урахування гендерно зумовлених чинників у кількісному аналізі дозволяє виявити специфічні потреби різних груп населення – жінок, чоловіків, людей з інвалідністю, літніх осіб – у доступі до інфраструктури; оцінити вплив воєнних дій на зайнятість і міграцію; а також проєктувати безпечний і доступний простір з урахуванням різних моделей мобільності. Саме дезагрегація дозволяє перейти від середніх показників до аналізу розподілу вигод і втрат між різними групами населення.

У наведеній нижче таблиці зібрано ключові бази даних, аналітичні дашборди та статистичні ресурси у сферах освіти, населення, медицини, безпеки, гуманітарного реагування, соціального захисту та економіки. Ці ресурси дозволяють аналізувати базові показники, виявляти гендерні розриви у доходах, у доступі до послуг і в освітніх можливостях. Найважливіше, що значна частина цих джерел містить дані, розподілені за статтю та віком, що дає змогу оцінювати ситуацію як на національному чи регіональному рівні, так і в межах громади.

- З практичного погляду громада може використовувати відкриті дані на трьох рівнях:
- для первинного гендерного профілювання (виявлення розривів і зон нестачі даних);
 - для порівняння із середньорегіональними або національними тенденціями;
 - для підготовки доказової аргументації в проєктах, грантових заявках і публічних обговореннях.

⁴⁵ Артем Крисько, студент магістратури ОП «Інтелектуальна власність» Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, стажер ГО «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини»

Якщо у відкритих джерелах відсутні дані на рівні громади, це не є підставою для зупинки аналізу. Доцільно застосовувати обережну аналітичну оцінку на основі пропорційного розподілу. Якщо відома чисельність населення громади та наявні дані на рівні області, можна отримати орієнтовні значення (V_{local}) за формулою:

$$V_{local} = \frac{P_{local}}{P_{region}} \times V_{region}$$

де:

P_{local} – чисельність населення громади або цільової групи;

P_{region} – чисельність населення області;

V_{region} – значення показника на рівні області.

Такий підхід потрібно використовувати як допоміжний і орієнтовний, особливо для показників, чутливих до локального контексту (зайнятість, доходи, вразливість). У стратегічних документах важливо чітко зазначати походження даних – відокремлювати фактичні показники від розрахункових. Це дозволяє уникнути хибної точності та забезпечує аналітичну прозорість.

Ресурси доцільно групувати не лише за тематикою, а й за їх функцією в аналітичному процесі: частина використовується для формування базового профілю громади, частина – для виявлення гендерних розривів, а частина – для моніторингу безпекових, екологічних і гуманітарних ризиків.

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА СТРУКТУРА

1. **Банк даних Державної служби статистики України:** надає інформацію щодо показників статі та віку з наступних груп індикаторів: населення та міграція, ринок праці, дохід та умови життя, освіта, охорона здоров'я. У статистиці можна задавати часові проміжки, а також тип місцевості. Інформацію можна трансформувати у графіки.

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: Державна служба статистики України.

[ПОСИЛАННЯ](#)

2. **Мапа можливостей для громад та бізнесу:** може використовуватися для виявлення економічного потенціалу території та поєднання гендерного аналізу з аналізом місцевого розвитку.

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: розроблено за підтримки проекту "Відновлення для всіх" (RFA), що фінансується Урядом Канади та впроваджується компанією Alinea International.

[ПОСИЛАННЯ](#)

3. **Покриття оптичним інтернетом в Україні: 2025:** важливе для оцінки цифрової доступності, яка впливає на дистанційну зайнятість, освіту, доступ до сервісів і цифрову включеність жінок і чоловіків.

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: Міністерство цифрової трансформації України, Офіс ефективного регулювання BRDO.

[ПОСИЛАННЯ](#)

4. **Карта розвитку громад та потенціалу:** може бути використана для зіставлення соціальної вразливості з економічними та інфраструктурними можливостями громади.

Територіальний розподіл: області та громади.

Джерело/розпорядник даних: розроблено за підтримки проекту "Відновлення для всіх" (RFA), що фінансується Урядом Канади та впроваджується компанією Alinea International.

[ПОСИЛАННЯ](#)

ОСВІТА

5. **Освітні індикатори: дашборд національна перспектива на рівні громад:** дашборд надає інформацію щодо показників статі та віку з таких груп індикаторів: мережа і наповнюваність, педагогічний персонал, учні. Також можна ознайомитися з освітнім та бюджетним профілем територіальної громади.

Цей ресурс особливо корисний для оцінки гендерного складу учнівства і педагогічного персоналу, планування шкільної мережі та виявлення нерівностей доступу до освіти.

Територіальний розподіл: області та громади.

Джерело/розпорядник даних: Міністерство освіти та науки України.

[ПОСИЛАННЯ](#)

6. **Інтерактивна панель освітніх оцінювань (НМТ, ЄВІ, ЄФВВ):** містить дані про результати освітніх оцінювань та дозволяє досліджувати характеристики учасників у розрізі статі, віку, регіону, категорії випускників тощо. Дає можливість побачити не лише загальний рівень освітніх досягнень, а й гендерні відмінності у результатах та освітніх траєкторіях.

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: Український центр оцінювання якості освіти.

[ПОСИЛАННЯ](#)

7. **Кар'єра науковиць у STEM: дослідження мотивації та бар'єрів:** аналітичне дослідження з кількісними даними щодо жінок у науці. Корисне для громад із сильним освітнім або університетським компонентом, де важливо враховувати довгострокові моделі професійної реалізації жінок.

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: організацією INSCIENCE та аналітичним центром Cedos у межах проекту «НАУКОВИЦІ» в рамках програми «ЄС за гендерну рівність: разом проти гендерних стереотипів та гендернозумовленого насильства» (фаза 2), що фінансується Європейським Союзом та реалізується спільно Структурою ООН Жінки в Україні та UNFPA, Фондом ООН у галузі народонаселення.

[ПОСИЛАННЯ](#)

8. **Гендерна сегрегація у фаховій передвищій та вищій освіті**

Дослідницький звіт про горизонтальну гендерну сегрегацію у вищій та фаховій передвищій освіті в Україні станом на 2024 рік. Може бути використаний для пояснення, чому у громаді певні професійні напрями є "жіночими" або "чоловічими", і як це впливає на ринок праці.

Територіальний розподіл: області

Джерело/розпорядник даних: Аналітичний центр Cedos завдяки підтримці Уряду Об'єднаного Королівства Великої Британії та Північної Ірландії в рамках проекту «Жінки, мир, безпека: відповіді на виклики війни», що впроваджується Українським жіночим фондом.

[ПОСИЛАННЯ](#)

9. Гендерні відмінності у сфері зайнятості, освіти та навчання в Україні в контексті угоди про Асоціацію з ЄС: Аналітична стаття щодо гендерних відмінностей у сфері зайнятості, освіти та навчання. Корисна для інтерпретації локальних даних у ширшому політичному і європейському контексті.

[посилання](#)

Територіальний розподіл: області

Джерело/розпорядник даних: в межах ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд Відродження у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства ждя Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

НАСЕЛЕННЯ ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ

10. Індикатори для моніторингу гендерної рівності, метадані Держстату: містять дані щодо населення, народжуваності, сім'ї, зайнятості, освіти, прийняття рішень, здоров'я, правопорушень, науки, ІКТ, балансу професійних і сімейних обов'язків, соціального захисту, спорту, а також напряму «Жінки, мир, безпека». Територіальний розподіл: загальнодержавна статистика. Це одне з найбільш релевантних джерел саме для побудови гендерного профілю громади та розробки гендерно чутливих індикаторів у стратегічних документах.

[посилання](#)

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: Державна служба статистики України.

11. Індекс гендерної рівності в Україні 2025:

Може використовуватися як інструмент макрорівневого порівняння і виявлення системних гендерних дисбалансів.

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: Український Жіночий Фонд.

[посилання](#)

12. Жінки і чоловіки в Україні 2024: містить дані про населення, освіту, охорону здоров'я, економічну активність, безробіття, зайнятість, заробітну плату та злочинність у гендерному розрізі. Дозволяє громадам порівнювати локальну ситуацію з національними трендами та виявляти специфічні локальні відхилення.

[посилання](#)

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: Державна служба статистика України.

13. Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2022 року: містить розширений розподіл постійного населення за статтю та віком, у тому числі за сільським/міським населенням. Територіальний розподіл: Україна, області, обласні центри.

Є базовим ресурсом для побудови віково-гендерного профілю громади та прогнозування навантаження на освіту, медицину і соціальні послуги.

[посилання](#)

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: Державна служба статистики України.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

14. **Аналітичні панелі НСЗУ:** містять широкий набір показників за окремими сферами охорони здоров'я. У багатьох дашбордах наведено інформацію в розрізі віку та статі пацієнтів і лікарів. Територіальний розподіл: області, громади. Це ключовий ресурс для оцінки гендерно диференційованого доступу до медичних послуг і навантаження на систему охорони здоров'я громади.

[ПОСИЛАННЯ](#)

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: Національна служба здоров'я України.

15. **Моніторинг туберкульозу в Україні та регіонах:** статистика щодо туберкульозу, у тому числі в розрізі статі та віку.

[ПОСИЛАННЯ](#)

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: Центр громадського здоров'я МОЗ України.

16. **Моніторинг ВІЛ-інфекції в Україні та регіонах:** статистика щодо ВІЛ, у тому числі в розрізі статі та віку. Обидва джерела важливі для врахування специфічних медичних ризиків і роботи з окремими вразливими групами населення.

[ПОСИЛАННЯ](#)

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: Центр громадського здоров'я МОЗ України.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІКА

17. **Соціальний захист населення України 2024: Держстат:** містить інформацію щодо кількості пенсіонерів, осіб з інвалідністю, розмірів пенсій і різних видів допомоги. Корисний для оцінки навантаження на систему соціального захисту і виявлення груп, для яких потрібно планувати адресні заходи підтримки.

[ПОСИЛАННЯ](#)

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: Державна служба статистики України.

18. **Рівень заробітної плати працівників за статтю, віком, освітою та професійними групами 2020: Держстат:** містить дані за 2016 та 2020 роки про рівень оплати праці у розрізі статі та інших ознак. Дає можливість аналізувати гендерний розрив в оплаті праці та пояснювати його у стратегічних документах через структуру місцевої економіки.

[ПОСИЛАННЯ](#)

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: Державна служба статистики України.

БЕЗПЕКА ТА ГУМАНІТАРНЕ РЕАГУВАННЯ

19. **Гуманітарне реагування 2025: дашборд на рівні областей:** містить дані про розподіл допомоги за статтю, віком, кластерами та областями. Важливий для громад, які працюють в умовах значної гуманітарної присутності або мають велику кількість ВПО.

[ПОСИЛАННЯ](#)

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: Управління ООН з координації гуманітарних

20. Звіт за результатами дослідження впливу викликів безпеки на дівчат і хлопців, жінок і чоловіків, а також інтересів різних соціальних груп у післявоєнному відновленні за період 2024-2025 років: містить дані соціологічного опитування за різними віковими та соціальними групами. Може використовуватися не лише як джерело даних, а і як приклад дизайну опитувань для самої громади.

[посилання](#)

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: в рамках проекту ООН Жінки «Розбудова демократичного, мирного та гендерно рівного суспільства в Україні Фаза II», що фінансується Урядом Норвегії, за ініціативи та у співпраці з Міністерством соціальної політики України (далі Мінсоцполітики) та в партнерстві дослідницькою агенцією «Інфо Сапієнс», та присвячена питанням імплементації Національного плану дій (далі – НПД1325) з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 (далі – Резолюція РБ ООН 1325) «Жінки, мир, безпека» (далі–ЖМБ) на період до 2025 року.

21. Інтерактивна мапа територій, які потенційно можуть бути забруднені вибухонебезпечними предметами: відображає місця, де виявлені або ймовірно знаходяться вибухонебезпечні предмети.

[посилання](#)

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

22. Виконання заходів гуманітарного реагування: містить дані про небезпечні ділянки, площі, бенефіціарів, типи територій. Ці джерела важливі для поєднання гендерного аналізу з аналізом просторової безпеки, що особливо актуально для планування маршрутів, послуг і повернення населення.

[посилання](#)

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: Національний орган з питань протимінної діяльності, Женевський міжнародний центр гуманітарного розмінування.

ЕКОЛОГІЧНІ ІНДИКАТОРИ

23. SaveEcoBot: карта якості повітря в Україні: Ці ресурси дають актуальні екологічні показники для населених пунктів України. Хоча вони не є гендерними за своєю природою, їх доцільно поєднувати з соціально-демографічними даними, щоб оцінювати, які саме групи населення найбільше піддаються екологічним ризикам.

[посилання](#)

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: більше ніж 50 джерел даних про стан довкілля.

24. SaveEcoBot: карта радіаційного фону в Україні: стан радіаційного фону в населених пунктах.

[посилання](#)

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: більше ніж 50 джерел даних про стан довкілля.

25. **SaveEcoBot: карта пожеж та напрямку вітру:** перегляньте актуальні осередки пожеж та напрямки вітру в Україні

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: більше ніж 50 джерел даних про стан довкілля.

[ПОСИЛАННЯ](#)

26. **SaveEcoBot: карта якості води в Україні:** дізнайтеся актуальну інформацію про якість води у річках, озерах та інших водоймах України

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: більше ніж 50 джерел даних про стан довкілля.

[ПОСИЛАННЯ](#)

27. **Інтерактивна мапа нітратного забруднення підземних вод України:** мапа показує у яких областях України зафіксовано перевищення вмісту нітратів у нецентралізованих джерелах водопостачання: колодязях, каптажах і артезіанських свердловинах.

Територіальний розподіл: області.

Джерело/розпорядник даних: ГО Центр екологічних ініціатив “Екодія” на основі даних Обласних центрів контролю та профілактики хвороб (ОЦКПХ) Міністерства охорони здоров’я України

[ПОСИЛАННЯ](#)

28. **Природно заповідний фонд України в розрізі областей та територіальних громад:** ресурс надає систематизований реєстр об’єктів природно-заповідного фонду України з деталізацією до рівня територіальних громад, що дозволяє швидко знаходити охоронні зони у конкретних регіонах.

Територіальний розподіл: вся Україна

Джерело/розпорядник даних: Андрій Грачов

[ПОСИЛАННЯ](#)

ІНШЕ

29. **Дашборд щодо кількісного складу державних службовців в Україні:** містить дані щодо загальної кількості держслужбовців за статтю, віком, категоріями, відпусток для догляду за дитиною, проходження служби в Силах оборони, виїзду за кордон тощо. Є корисним для аналізу кадрового потенціалу публічного сектору та гендерних аспектів інституційної спроможності.

Територіальний розподіл: вся Україна.

Джерело/розпорядник даних: Національне агентство України з питань державної служби.

[ПОСИЛАННЯ](#)

30. **Глосарій з гендерно чутливого відновлення:** глосарій підготовлено з метою уніфікації термінів, що використовують у контексті гендерно чутливого відновлення в Україні

Територіальний розподіл: –

Джерело/розпорядник даних: Асоціацією жінок-юристок України “ЮрФем” завдяки підтримці уряду Великої Британії, наданої через Міністерство закордонних справ, у справах Співдружності націй та розвитку Сполученого Королівства в межах проєкту “Жінки. Мир. Безпека: діємо разом”, який реалізує Український Жіночий Фонд.

[ПОСИЛАННЯ](#)

31. **10 блоків гендерно інклюзивного відновлення:** кожен блок розкриває структурну проблему та її значення для відновлення, пропонує практичні інструменти для реалізації змін та ілюструється прикладом реального впровадження.

[ПОСИЛАННЯ](#)

Територіальний розподіл: –

Джерело/розпорядник: підготовлено експертною спільнотою Консультативної панелі громадянського суспільства при Платформі забезпечення гендерного мейнстрімінгу та інклюзії у відновленні завдяки підтримці уряду Великої Британії, наданої через Міністерство закордонних справ, у справах Співдружності націй та розвитку Сполученого Королівства в межах проєкту “Жінки. Мир. Безпека: діємо разом”, який реалізує Український Жіночий Фонд..

Використання даних дозволяє візуалізувати структуру населення, що є критичним для прогнозування навантаження на систему охорони здоров'я, планування мережі освітніх закладів і центрів соціальних послуг, оцінки трудового потенціалу та визначення частки жінок і чоловіків працездатного віку. Населення не потрібно розглядати як однорідну масу. Кожне управлінське рішення має аналізуватися через запитання: «Яким буде вплив на жінок віком 18–35 років порівняно з чоловіками 18–35 років?» Саме таке розуміння структури населення забезпечує більш справедливий і ефективний розподіл ресурсів у розвитку інфраструктури та соціальних послуг.

Показники громади доцільно порівнювати із середніми значеннями в області або в країні. Це дозволяє виявляти специфічні дисбаланси або конкурентні переваги. Наприклад, якщо частка жінок серед ВПО у громаді перевищує середньообласну, це свідчить про підвищений попит на послуги догляду, соціальний супровід, підтримку зайнятості та безпечний простір.

Зазначені ресурси насамперед потрібно використовувати для розроблення та коригування місцевих програм і стратегій, оскільки вони дозволяють об'єктивно оцінити ситуацію в громаді та визначити пріоритетні напрями дій. На основі даних громада може чіткіше формулювати завдання, обирати інструменти впливу та оцінювати очікувані результати. Додатково кількісні дані можуть використовуватися для аргументації під час підготовки грантових заявок і проведення громадських обговорень. У таких випадках доцільно використовувати візуалізації з дашбордів як доказову основу, доповнюючи їх короткими аналітичними висновками: не лише показувати цифри, а й пояснювати, яку проблему вони відображають і які управлінські рішення за ними стоять.

Отже, відкриті бази даних є не допоміжним, а базовим інструментом гендерно чутливого відновлення громад. Їх використання дозволяє формувати рішення, що спираються на фактичний стан населення, виявляти приховані гендерні розриви, обґрунтовувати програмні та бюджетні пріоритети й будувати систему моніторингу, орієнтовану на результати. У поєднанні з локальними даними, опитуваннями та якісним аналізом вони створюють доказову основу для більш точного, інклюзивного і справедливого планування розвитку громади.

Інструмент мапування для гендерно чутливого відновлення громад⁴⁶

Мапування є важливим інструментом гендерно чутливого відновлення громад, оскільки дозволяє побачити не лише перелік організацій, які працюють на певній території, а всю систему взаємодії між акторами, їхні функції, рівень координації та наявні прогалини. Для громад це має практичне значення під час розроблення стратегій розвитку, програм комплексного відновлення, планів міжсекторальної співпраці та визначення пріоритетів підтримки вразливих груп. На відміну від звичайного реєстру організацій, мапування у форматі «хмар координації» дозволяє зрозуміти, як працює екосистема допомоги в цілому, де вона є перевантаженою, де існують прогалини, а також які напрями вже мають потенціал для переходу від реагування до сталого відновлення.

Пропонований інструмент мапування являє собою узагальнену модель координації організацій, що надають гуманітарну, соціальну, захисну, психосоціальну та відновлювальну допомогу населенню. Модель відображає не бренди чи назви окремих установ, а екосистему взаємодії, ролі акторів та рівень стійкості системи в цілому. Такий підхід особливо важливий для гендерно чутливого планування, адже дає можливість оцінити, наскільки система реагування та відновлення реально охоплює потреби жінок, чоловіків, дітей, людей з інвалідністю, ВПО, літніх людей та інших груп.

Інструмент ґрунтується на кількох ключових підходах. Перший – системний підхід замість фрагментарного, коли аналізується не окремий проєкт чи організація, а загальна конфігурація допомоги та відновлення. Другий – функціональний підхід, що дає змогу використовувати модель у різних громадах незалежно від зміни складу учасників. Третій – публічність і безпечність, тобто використання такої інформації, яка може бути відкрито представлена без створення ризиків для людей або організацій. Четвертий – можливість масштабування та оновлення, що дозволяє застосовувати інструмент не як одноразову картинку, а як робочий формат постійного моніторингу координаційної системи.

Модель «хмар координації»

Модель «хмар координації» використовується для узагальнення ролей організацій у спільній системі реагування та відновлення. Кожна «хмара» є окремим функціональним контуром, у якому можуть працювати різні типи організацій: місцеві громадські організації, благодійні фонди, міжнародні структури, ініціативні групи, органи влади, комунальні служби чи бізнес. Одна й та сама організація може одночасно належати до кількох «хмар», виконуючи різні ролі. Саме це дозволяє побачити не статичну карту присутності, а мережу взаємозалежностей.

⁴⁶ Крістіна Сахно, аналітикиня, ГО «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини»

Модель «хмар координації» Мережева система реагування та відновлення громади

Одна організація може одночасно працювати в кількох напрямках. Саме перетини створюють сильну та узгоджену систему допомоги.

ТИПИ ЗВ'ЯЗКІВ У МОДЕЛІ

Операційний зв'язок

безпосередня взаємодія у наданні гуманітарної допомоги та захисту від ГЗН

Кейс-орієнтований зв'язок

поєднання захисту, роботи з дітьми та психосоціальної підтримки

Розвитковий зв'язок

перехід від гуманітарного реагування до економічного відновлення та стійкості

Аналітичний зв'язок

усі напрями під'єднані до збору даних, аналізу та вироблення рекомендацій

Локальний зв'язок

усі «хмари» пов'язані з координацією на рівні громади

«Хмари координації» формують мережу взаємозалежностей, зменшують дублювання допомоги, посилюють захист людей та забезпечують **узгоджене, гендерно чутливе відновлення громади.**

Рис. 13. «Хмари координації»

У моделі виокремлено шість основних «хмар координації».

Перша – **локальна координація та розвиток громади**. Вона охоплює збір і трансляцію потреб громади, горизонтальну взаємодію між громадськими організаціями, владою та ініціативними групами, підтримку громадських ініціатив, інтеграцію ВПО, координаційні зустрічі та механізми зворотного зв'язку з населенням. Саме ця «хмара» забезпечує локальне вкорінення системи допомоги та зв'язок між усіма іншими компонентами.

Друга – **гуманітарна та соціальна допомога**. Вона охоплює продовольчу та непродовольчу допомогу, евакуацію, притулки (прихисток), дрібні ремонти, грошову допомогу, соціальний супровід і психосоціальну підтримку. Це ядро реагування на кризу, яке забезпечує базові потреби населення у гострій фазі.

Третя – **захист та протидія гендерно зумовленому насильству (ГЗН)**. Сюди входять виявлення та ведення випадків ГЗН, кейс-менеджмент, перенаправлення, психосоціальна та правова допомога, безпечні простори, мобільні команди й інформаційно-просвітницька робота. Для гендерно чутливого відновлення ця «хмара» є принципово важливою, оскільки дозволяє побачити, чи існує в громаді не лише загальна соціальна допомога, а й спеціалізований захист для жінок і дівчат, а також інших груп, що зазнають насильства і дискримінації.

Четверта – **захист дітей**. Вона охоплює дитячий кейс-менеджмент, підтримку батьків і опікунів, мобільні бригади, дитячі та освітні простори, психосоціальну підтримку дітей. У гендерному аналізі цей контур є особливо важливим через тісний зв'язок між дитячою вразливістю, доглядовим навантаженням на жінок та функціонуванням системи освіти і соціального захисту.

П'ята – **економічна стійкість та відновлення**. До неї належать гранти для малого й середнього бізнесу, підтримка самозайнятості, фермерські та локальні ініціативи, адаптація бізнесу до кризових умов. Саме ця «хмара» забезпечує перехід від гуманітарного реагування до довгострокового відновлення, однак у більшості громад вона є менш розвиненою, ніж гуманітарний або соціальний блок.

Шоста – **аналітика та знання**. Вона охоплює оцінку потреб і вразливостей, аналіз ефективності програм, узагальнення досвіду та формування рекомендацій для громад і партнерів. Ця «хмара» має критичне значення, оскільки саме вона перетворює накопичений досвід і дані на рішення для стратегічного та операційного планування.

Внутрішні зв'язки в моделі

Модель «хмар координації» передбачає кілька типів внутрішніх зв'язків. Операційний зв'язок проявляється у взаємодії гуманітарної допомоги із захистом і ГЗН. Кейс-орієнтований зв'язок поєднує захист, роботу з дітьми та психосоціальну підтримку. Розвитковий зв'язок відображає перехід від гуманітарного реагування до економічної стійкості. Аналітичний зв'язок показує, що всі «хмари» мають бути під'єднані до функції збору даних, аналізу та вироблення рекомендацій. Локальний зв'язок означає, що всі напрями повинні бути пов'язані з механізмами координації на рівні громади. Саме ці зв'язки забезпечують цілісність системи, зменшують дублювання допомоги та дозволяють переходити від окремих дій до узгодженого відновлення.

Апробація моделі на прикладі Сумської області

Для ілюстрації запропонованої моделі використано приклад Сумської області. У регіоні сформована багаторівнева система координації, що поєднує гуманітарну допомогу, захист вразливих груп, підтримку дітей, економічне відновлення та аналітичний супровід. Загалом система демонструє високу адаптивність і значний потенціал до сталого відновлення, хоча її подальший розвиток потребує посилення горизонтальної взаємодії між акторами та зміцнення економічного компонента.

Перший рівень аналізу стосується типів організацій, які формують екосистему допомоги та відновлення в регіоні.

Таблиця 7 Типи організацій, які формують екосистему допомоги та відновлення в регіоні

Тип організацій ⁴⁷	Кількість / представленість
Місцеві ГО	●●●
Благодійні фонди	●●●
Міжнародні	●●
Ініціативні групи	●●

За типами організацій найбільш помітну роль відіграють місцеві громадські організації та благодійні фонди. Це свідчить про значний локальний потенціал реагування та водночас про потребу покращити інтеграцію міжнародної підтримки в місцеві структури.

Другий рівень аналізу відображає функціональні контури системи – «хмари координації» та їхню роль у відновленні.

Таблиця 8. Функціональні контури («хмари координації») системи відновлення

Напрямок	Основні функції
Локальна координація	Узгодження дій, зворотний зв'язок із населенням
Гуманітарна допомога	Базові потреби, евакуація, грошова допомога
Захист / ГЗН	Психосоціальна та правова підтримка, безпечні простори
Захист дітей	Робота з дітьми та родинами, мобільні формати
Економічна стійкість	Підтримка МСП, самозайнятість
Аналітика	Оцінка потреб, аналіз, рекомендації

За функціональними напрямками найкраще представлені гуманітарна допомога, психосоціальна підтримка та захист вразливих груп. Саме вони утворюють найбільш щільне ядро системи, у межах якого організації часто працюють із тими самими бенефіціарами та взаємодіють між собою. Грошова допомога, освіта та розвиток мають середній рівень представленості й виконують радше перехідну роль. Найменш представленою є підтримка бізнесу та економічної стійкості, що створює дисбаланс у системі: регіон здатний ефективно реагувати на кризу, але має обмежену спроможність завершувати цикл відновлення через слабший розвиток економічного компонента.

Таблиця 9. Представленість функціональних напрямів

Напрямок	Представленість
Гуманітарна допомога	●●●
Психосоціальна підтримка	●●●
Захист вразливих груп	●●●
Грошова допомога	●●
Освіта та розвиток	●●
Підтримка бізнесу	●

⁴⁷ У таблицях використано умовне позначення «крапочками», яке одночасно відображає три аспекти: скільки організацій працює в певному напрямі, наскільки він покритий географічно та наскільки часто цей напрям включений у взаємодію з іншими. Три крапки означають, що напрям є активним, насиченим і добре інтегрованим; дві – що він помірно інтегрований; одна – що він залишається маргінальним або недорозвиненим.

Третій рівень аналізу відображає охоплення цільових груп. Найбільшу увагу отримують ВПО, жінки та дівчата, діти, а також постраждалі від війни. Люди з інвалідністю та літні люди охоплені меншою мірою, що вказує на потребу в більш адресному розвитку послуг для цих груп. Для гендерного аналізу це важливо, оскільки дозволяє побачити не лише загальну наявність сервісів, а й те, хто реально входить у фокус системи допомоги, а хто залишається на периферії.

Таблиця 10. Охоплення цільових груп системою допомоги

Група	Охоплення
ВПО	●●●
Жінки та дівчата	●●●
Діти	●●●
Люди з інвалідністю	●●
Літні люди	●●
Постраждалі від війни	●●●

Четвертий рівень – узагальнена оцінка системи. Загалом система ефективно функціонує у фазі реагування, але має обмежену спроможність завершувати цикл відновлення без посилення економічного та координаційного компонентів.

Таблиця 11. Узагальнена оцінка системи координації

Критерій	Загальна оцінка
Локальна присутність	Висока
Досвід реагування	Високий
Координація між акторами	Середня–висока
Адаптивність до змін	Висока
Потенціал до відновлення	Середній

Мапування також показало найбільш щільні зв'язки між захистом, психосоціальною підтримкою та гуманітарною допомогою – саме тут спостерігається найбільша кількість перетинів і взаємодій. Найслабшими залишаються напрями грошової допомоги та економічної стійкості, що обмежує перехід до сталого розвитку. Водночас сильним локальним потенціалом вирізняються напрями інклюзії та психосоціальної підтримки.

Методичне значення інструменту для громад

Запропонована модель може використовуватися громадами як практичний інструмент для досягнення кількох цілей. По-перше, для діагностики чинної системи реагування та відновлення: хто працює, у яких напрямках, де є перевантаження, а де прогалини. По-друге, для стратегічного планування: які «хмари» вже є сильними, які потребують посилення, а які необхідно створювати фактично з нуля. По-третє, для гендерно чутливого аналізу: чи забезпечує система належне охоплення жінок, чоловіків, дітей, літніх людей, людей з інвалідністю, ВПО та інших груп. По-четверте, для координації з донорами: які напрями вже перенасичені ресурсами, а які залишаються недофінансованими. І, нарешті, для моніторингу динаміки: як змінюється щільність системи з часом, чи посилюються горизонтальні зв'язки, чи громада переходить від гуманітарної фази до відновлення.

Таким чином, інструмент мапування у форматі «хмар координації» є не просто схемою взаємодії організацій, а методичним інструментом для оцінки стійкості системи

допомоги та відновлення. Його застосування дозволяє громадам бачити не лише окремі ініціативи, а цілу екосистему, виявляти слабкі місця, уникати дублювання допомоги та краще інтегрувати гендерний підхід у планування розвитку. У межах цього дослідження модель була апробована на прикладі Сумської області та продемонструвала свою аналітичну й практичну придатність. Перспективним є її подальше використання як інструмента мапування для гендерно чутливого відновлення громад в інших областях України.

Інтерактивний інструмент внутрішньої оцінки документів, що визначають стратегію громади, із використанням технологій штучного інтелекту⁴⁸

Інструмент «ГЕНдерно орієнтоване ПЛАНування розвитку та відновлення громад» – «ГенПлан» (GenPlan)⁴⁹ розроблено як практичне втілення теорії змін, покладеної в основу цього дослідження. Якщо теорія змін описує логіку, за якою окремі кроки перетворюються на системний результат, то GenPlan є прикладним інструментом, що дозволяє, за належної експертної підтримки, проаналізувати повноту відповідних кроків у тому чи іншому документі.

Центральна проблема, яку вирішує інструмент, – це розрив між наявними даними та їх перетворенням на конкретні управлінські рішення. Як показав аналіз стратегічних документів чотирьох громад (Конотопської, Сумської, Харківської, Ужгородської), наявні демографічні дані здебільшого не трансформуються у чітко сформульовані цілі та заходи зі скорочення гендерних розривів. GenPlan покликаний закрити цю прогалину: допомогти виявити, що вже враховано в документі, що відсутнє, і які кроки необхідні для переходу до наступного сценарію розвитку.

Принципово важливо, що інструмент не замінює аналітичного мислення людини – він структурує його. ШІ формує запитання та підсвічує потенційні прогалини, які можуть залишатися поза увагою розробників документів, тим самим розширюючи аналітичний горизонт команди. Водночас результати роботи інструмента потребують обов'язкової інтерпретації та валідації фахівцями – зокрема у сферах стратегічного планування, гендерної політики та місцевого розвитку. Без такого експертного залучення інструмент не може забезпечити коректності висновків і їх практичної застосовності.

Таким чином, GenPlan слід розглядати як допоміжний аналітичний інструмент, ефективність якого безпосередньо залежить від рівня експертної компетентності користувачів та якості їхнього залучення до процесу аналізу й прийняття рішень.

⁴⁸ Борис Кузіков, к.т.н., доцент, доцент кафедри комп'ютерних наук Сумського державного університету

⁴⁹ <https://genplan.csgard.sumdu.edu.ua/>

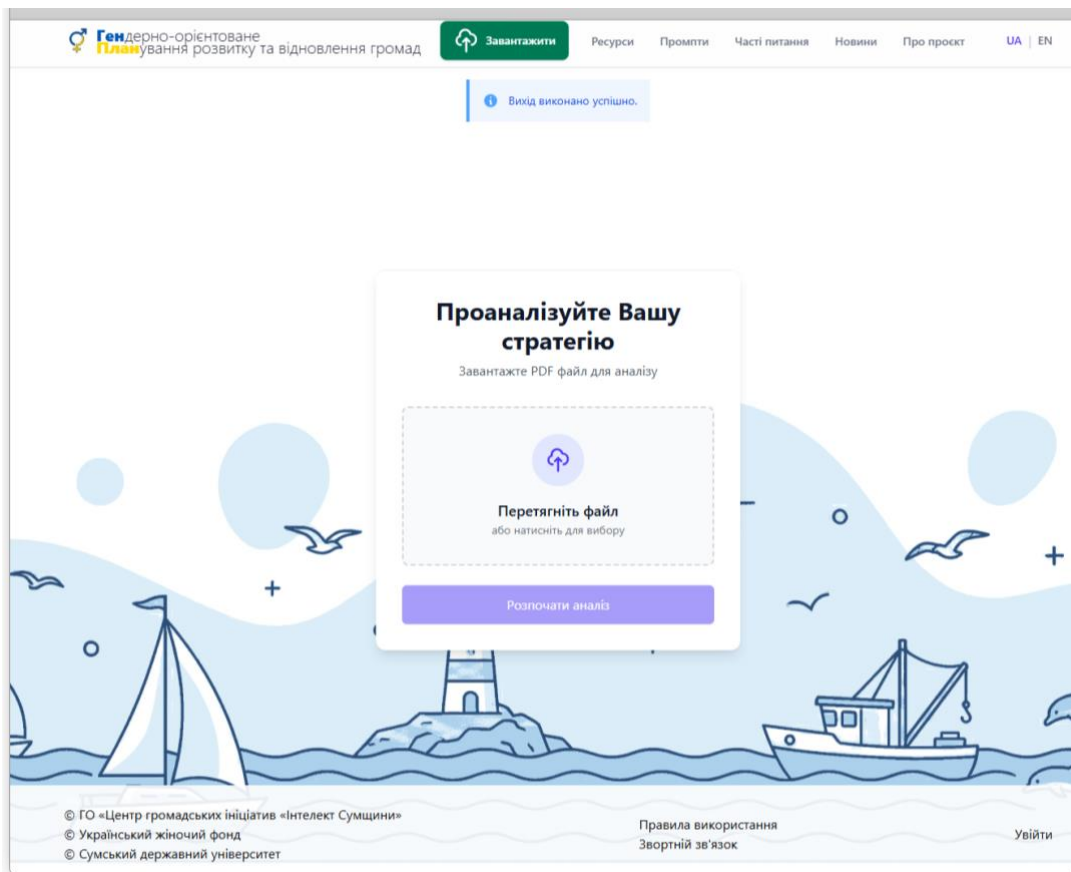

Рис. 14. Інтерфейс завантаження документа в інструменті GenPlan

Інструмент реалізовано у форматі вебсервісу (genplan.csgard.sumdu.edu.ua): він є безоплатним, не потребує реєстрації чи спеціальної технічної підготовки користувачів. Взаємодія з інструментом полягає у завантаженні стратегічного документа (див. рис. 14) у форматі PDF або DOCX та ініціюванні аналізу. Результати обробки автоматично структуруються в тематичних вкладках і формуються протягом кількох хвилин, що дозволяє оперативно отримати первинну аналітичну оцінку документа. Водночас ефективність використання результатів залежить від подальшої експертної інтерпретації отриманих висновків.

Система реалізує п'ять аналітичних модулів, кожен із яких відповідає окремому кроку теорії змін і відображає логіку переходу від аналізу даних до формування управлінських рішень.

Модуль **формального аудиту** відповідності перевіряє наявність у документі повного управлінського ланцюжка: дезагреговані за статтю дані → визначення проблеми як «гендерного розриву» → формулювання цілі його подолання → визначення вимірюваного індикатора успіху (див. рис. 15). Перевірка охоплює три ключові сфери: ринок праці та економіка, соціальні послуги та освіта, безпека та інфраструктура. Відсутність будь-якого елемента цього ланцюжка кваліфікується як «логічний розрив» і супроводжується конкретними рекомендаціями щодо його усунення. Таким чином, модуль дозволяє не лише зафіксувати наявність або відсутність гендерного підходу, а й чітко визначити, на якому саме етапі планування він втрачається.

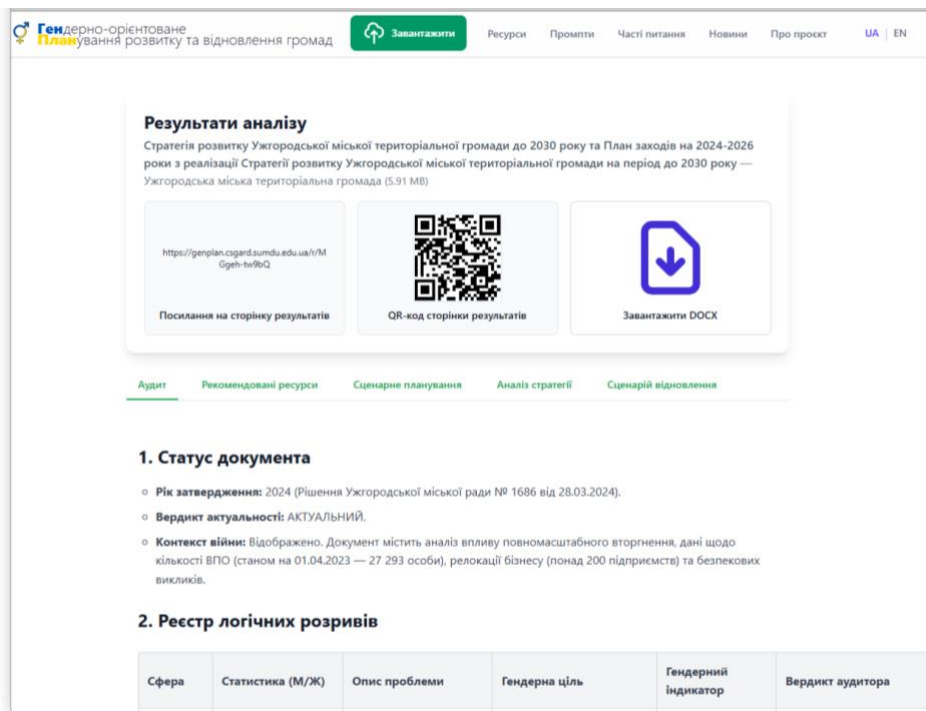

Рис. 15. Результати аудиту

Цей модуль безпосередньо спрямований на розв'язання ключової проблеми, зафіксованої в дослідженні як типової для аналізованих громад: наявність даних без їх подальшої трансформації в цілі, заходи та індикатори, спрямовані на подолання гендерних розривів.

Модуль «**Аналіз стратегій**» виявляє приховані ризики – проблеми, які об'єктивно існують у громаді, але не відображені в документі. Інструмент ідентифікує «сліпі плями» у кількох типових формах: невідповідність між демографічним профілем громади та передбаченими заходами; відсутність стандартів безпеки для вразливих груп відповідно до Резолюції РБ ООН 1325; ігнорування неоплачуваної доглядової праці під час планування соціальної інфраструктури. Промпт цього модуля сформовано на основі аналітичних звітів, підготовлених експертками й експертами проекту; він реалізує принцип додатковості: поєднання різних аналітичних підходів забезпечує більш комплексний («об'ємний») погляд на документ. Отримані результати потребують експертної інтерпретації, зокрема для відмежування реальних прогалин від особливостей формулювання документа.

Модуль «**Сценарій відновлення**» здійснює порівняльний аналіз документа з вимірами Ukraine Recovery Conference (URC)⁵⁰ та десятима блоками гендерно інклюзивного відновлення⁵¹, розробленими експертною спільнотою Консультативної панелі громадянського суспільства при Платформі забезпечення гендерного мейнстримінгу та інклюзії у відновленні. За підсумками аналізу формується «індекс впливу» за десятибальною шкалою – від 1 (формальний перелік намірів) до 10 (високий рівень відповідності міжнародним підходам). Додатково модуль моделює прогнозований стан громади за ключовими параметрами – економічний розвиток, участь ветеранів/-ок і ВПО, потенціал залучення зовнішнього фінансування, – що створює аргументаційну основу для взаємодії з донорами та партнерами.

⁵⁰ <https://ua.urc-international.com/>

⁵¹ 10-blokiv-web-ukr_new.pdf

Модуль **сценарного планування** застосовує методологію, детально описану в розділі «Інструмент сценарного аналізу» цього звіту. Окрім трьох базових сценаріїв – гуманітарне реагування, раннє відновлення, сталий розвиток, – система формує також сценарій бездіяльності, який демонструє наслідки відкладених рішень: прогнозовану міграцію населення, звуження доступу до послуг, бюджетні втрати. Це дозволяє перевести обговорення з реактивної логіки в проактивну та підсилює позицію громади в прийнятті управлінських рішень і в переговорах із партнерами.

Модуль **рекомендованих ресурсів** інтегрує структурований набір відкритих баз даних, описаний у розділі «Ресурси» (див. рис. 16). Рекомендації формуються адресно – відповідно до виявлених прогалин у завантаженому документі – і охоплюють статистичні джерела, дезагреговані за статтю, віком, статусом ВПО, а також методичні матеріали, аналітичні дашборди та нормативні документи. Це дозволяє користувачам не лише ідентифікувати проблеми, а й одразу отримати інструменти для їх подальшого аналізу та обґрунтування рішень.

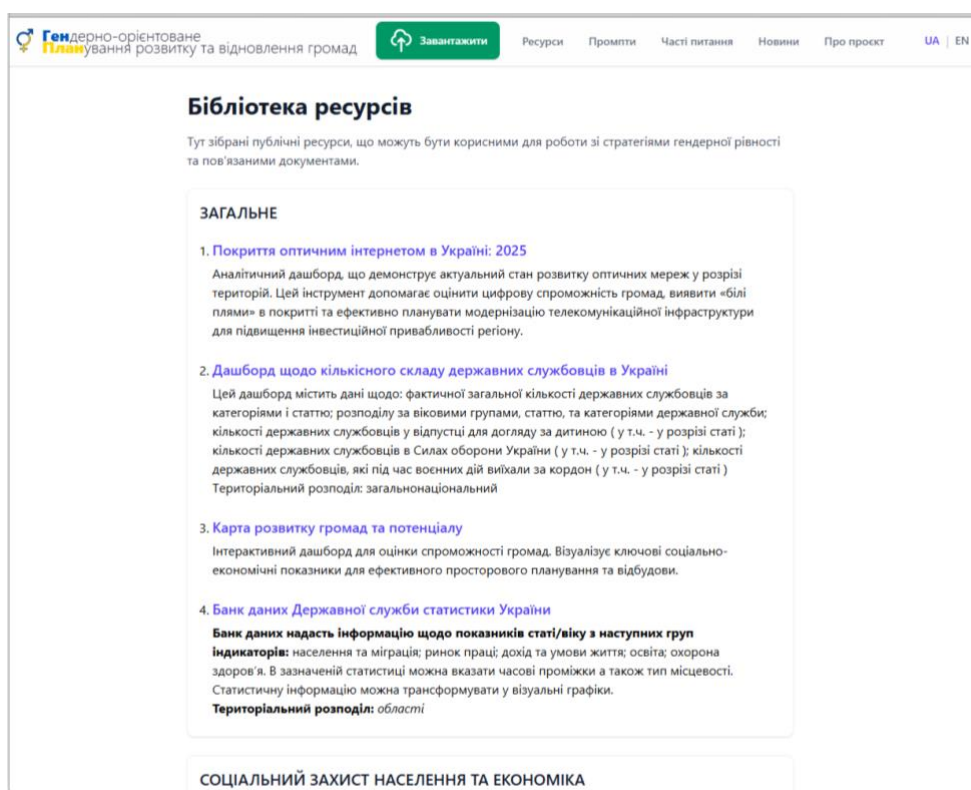

Рис. 16. Розділ «Бібліотека ресурсів» містить підбірку відкритих баз даних, аналітичних дашбордів та корисних для розробки стратегіїв документів

Відкритість алгоритму як принцип

Принциповою характеристикою GenPlan є відкритість аналітичного алгоритму. Бібліотека промптів, що становить аналітичне ядро системи, є доступною для користувача: разом із результатами відображаються інструкції, які визначають, що саме і за якою логікою перевіряла система. Кожен промпт є формалізованою методикою (див. рис. 17), розробленою на основі практичного досвіду аналітиків, правників, планувальників та експертів із відновлення, залучених до створення інструмента.

Така відкритість виконує кілька важливих функцій. По-перше, вона забезпечує верифікованість результатів: аналіз не є «чорною скринькою», і користувач може простежити логіку висновків, відтворити її або критично переосмислити. По-друге, вона сприяє передачі знань і підвищенню аналітичної спроможності користувачів: ознайомлення з промптами фактично надає готові методики аналізу, які можуть застосовуватися в роботі з документами навіть поза межами інструмента.

Водночас важливо, що відкритість алгоритму не усуває потреби у фаховій інтерпретації результатів. Промпти задають рамку аналізу, але коректність висновків залежить від здатності користувача критично оцінити їх у контексті конкретної громади.

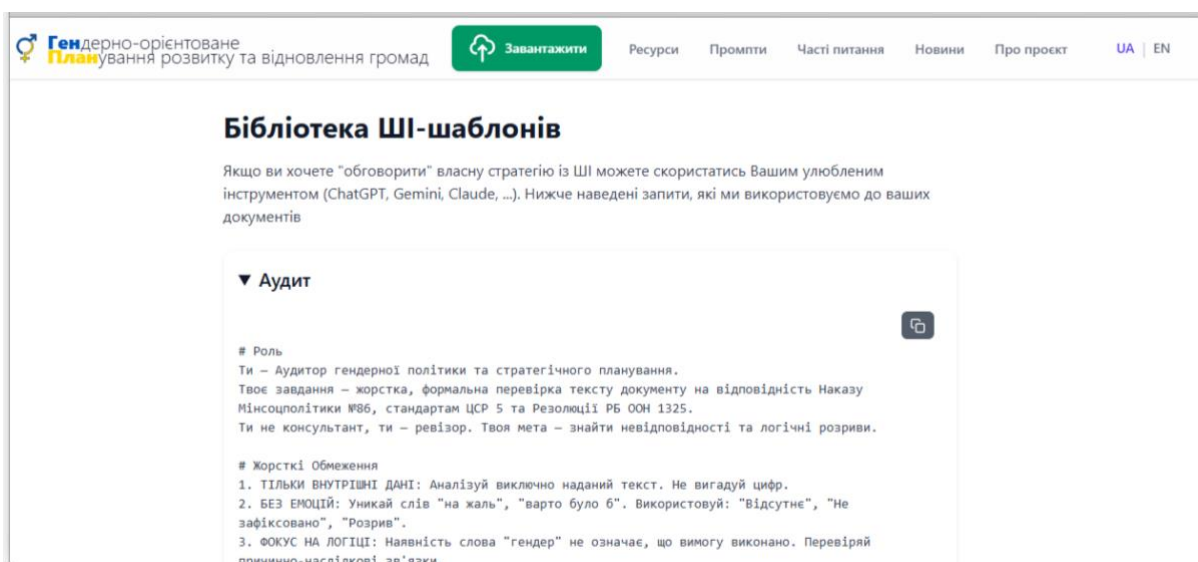

Рис. 17. Відкрита бібліотека промптів інструмента GenPlan

Відкритість промптів також забезпечує відтворюваність аналізу поза межами GenPlan – із використанням різних великих мовних моделей. Це реалізує принцип технологічної незалежності та наступності: методика не прив'язана до конкретної платформи і може бути адаптована або масштабована відповідно до потреб користувачів. Такий підхід підвищує довгострокову стійкість інструмента й розширює можливості його практичного застосування.

Апробація та цільові групи

Краш-тестування GenPlan відбулося за участі широкого кола стейкхолдерів: представників органів місцевого самоврядування, громадських організацій, медіа, наукової та аналітичної спільноти у Конотопській, Сумській та Ужгородській громадах, а також в асинхронному форматі – через соціальні мережі та презентацію на майданчику «Укрінформ» (м. Київ).

Досвід апробації показав, що інструмент є найбільш затребуваним у режимі «швидкого аудиту» перед публічним обговоренням або сесійним затвердженням документа – тобто в умовах обмеженого часу, людських і фінансових ресурсів, коли залучення зовнішніх експертів є ускладненим або неможливим.

Цільовою групою першого рівня є органи місцевого самоврядування: виконавчі органи рад, відділи стратегічного розвитку та посадові особи, відповідальні за підготовку й оновлення стратегічних документів. До цільової групи другого рівня належать

громадські організації, що здійснюють незалежний моніторинг якості місцевого врядування. Розширена аудиторія охоплює донорські та міжнародні організації, аналітичну та медійну спільноту. Результати аналізу зберігаються за унікальним посиланням, що забезпечує їх відтворюваність і можливість публічного використання.

Для верифікації можливостей інструмента в межах проєкту було проведено порівняльний аналіз результатів GenPlan із експертними оцінками фахівців проєкту на прикладі стратегічних документів пілотних громад. Порівняння засвідчило, що інструмент ефективно виявляє логічні розриви, структурні невідповідності та «сліпі плями» в документах, а також систематизує кількісні дані, які залишаються неінтегрованими в управлінські рішення.

Водночас результати апробації дозволили чітко окреслити обмеження інструмента. GenPlan працює виключно з текстом документа і не враховує ширший контекст – зокрема локальні особливості громади, безпекову ситуацію, неформальні практики управління чи процес розроблення документів. Інструмент не здійснює зовнішньої верифікації статистичних даних і може відтворювати узагальнені припущення, характерні для ширших національних або міжнародних трендів. Окремі формулювання (наприклад, узагальнені висновки) є результатом машинного синтезу, а не експертного судження, що потребує додаткової перевірки користувачем.

Таким чином, апробація підтвердила робочу гіпотезу проєкту: GenPlan є ефективним інструментом структурованого первинного аудиту стратегічних документів. Водночас його оптимальне використання передбачає поєднання з експертною аналітикою: інструмент виступає як засіб виявлення проблем і структурування аналізу, тоді як фахівець забезпечує інтерпретацію результатів, їх верифікацію та врахування контексту.

Обмеження інструмента GenPlan

Результати апробації дозволили не лише підтвердити аналітичну цінність інструмента, а й чітко окреслити межі його застосування. Усвідомлення цих обмежень є критично важливим для коректного використання результатів аналізу.

1. Обмеження джерела аналізу (робота лише з текстом документа) – GenPlan аналізує виключно зміст завантаженого документа і не має доступу до ширшого контексту його розроблення та реалізації. Інструмент не враховує:

- фактичної практики впровадження політик;
- неформальних механізмів управління;
- локальних особливостей громади (соціальних, культурних, безпекових);
- процесу підготовки документа (участі стейкхолдерів, компромісів, політичних обмежень).

У результаті інструмент може коректно виявляти формальні розриви, але не пояснює їхніх причин.

2. Відсутність зовнішньої верифікації даних – GenPlan не перевіряє достовірності статистичних показників у зовнішніх джерелах. Усі числові значення аналізуються лише в межах тексту документа.

Це означає, що:

- можливі неточності або застарілі дані не ідентифікуються як помилки;
- оцінки можуть базуватися на припущенні коректності вихідної інформації.

Тому кількісні висновки потребують додаткової перевірки користувачем.

3. Обмеження контекстуалізації та локальної специфіки – інструмент може відтворювати узагальнені аналітичні патерни (наприклад, типові гендерні дисбаланси), однак не завжди здатен коректно адаптувати їх до конкретної громади.

Зокрема:

- загальнонаціональні або глобальні тренди можуть некоректно переноситися на локальний рівень;
- специфічні групи вразливості можуть залишатися недоінтерпретованими без додаткових знань користувача.

4. Обмеження інтерпретації та «машинного синтезу» – частина результатів, зокрема узагальнені висновки або формулювання на кшталт «експертної оцінки», є результатом машинного синтезу на основі тексту документа.

Це означає, що:

- такі висновки не є повноцінним експертним судженням;
- вони можуть створювати ілюзію глибшої аналітики, ніж фактично здійснено.

Відповідно, ці результати мають розглядатися як аналітичні гіпотези, а не остаточні висновки.

5. Чутливість до якості вхідного документа – якість результатів безпосередньо залежить від структури, повноти та логіки самого документа.

Якщо документ:

- фрагментований або непослідовний;
- не містить чітко сформульованих цілей і показників;
- використовує нечіткі або декларативні формулювання,
- інструмент може або не виявити частини змісту, або, навпаки, інтерпретувати його надмірно узагальнено.

6. Обмеження у врахуванні ресурсних факторів – GenPlan не оцінює реалістичності запропонованих рішень з погляду:

- фінансових ресурсів громади;
- кадрової спроможності;
- інституційних обмежень.

Тому навіть коректно сформульовані рекомендації потребують додаткової оцінки з позиції їх практичної здійсненності.

7. Обмеження, пов'язані з авторським правом і режимом доступу до документів – GenPlan не здійснює перевірки правомірності використання завантажених документів і не визначає їх правового статусу (публічні, службові, конфіденційні тощо).

У разі завантаження публічних документів (зокрема стратегій, програм, рішень органів місцевого самоврядування) їх використання здійснюється відповідно до режиму відкритості таких даних.

У разі завантаження непублічних документів, проєктів або внутрішніх матеріалів користувач самостійно несе відповідальність за дотримання авторських прав, прав інтелектуальної власності та вимог щодо доступу до інформації. Завантаження документа означає підтвердження наявності відповідних прав на його використання.

Інструмент не призначений для обробки конфіденційної або чутливої інформації без належних правових підстав, а також не несе відповідальності за зміст і правовий статус завантажених матеріалів.

Таким чином, GenPlan є інструментом структурованого аналізу текстів, а не самостійною системою прийняття рішень. Його результати доцільно використовувати як основу для подальшої експертної роботи, а не як завершену аналітику. Оптимальна модель застосування передбачає поєднання інструментального аналізу та фахової інтерпретації з урахуванням локального контексту, даних і ресурсних можливостей громади.

Переваги використання інструменту GenPlan

Використання інструменту GenPlan забезпечує низку системних переваг для територіальних громад у процесі стратегічного планування та відновлення. Передусім, його ключова цінність полягає в здатності операціоналізувати теорію змін – тобто перевести абстрактну логіку «дані → проблема → ціль → індикатор → рішення» у прикладний формат аналізу конкретного документа. Це дозволяє виявляти, на якому саме етапі стратегічного планування втрачається гендерний вимір і чому наявні дані не трансформуються в управлінські рішення.

Інструмент забезпечує швидкий і структурований первинний аудит стратегічних документів: за лічені хвилини користувач отримує систематизований аналіз із розподілом за ключовими напрямками, що особливо важливо в умовах обмежених часових, людських і фінансових ресурсів громад. Такий підхід дозволяє використовувати GenPlan як інструмент «швидкої діагностики» перед ухваленням рішень, публічними обговореннями або поданням документів на затвердження.

Аналіз здійснюється на підставі таких важливих міжнародних документів як Цілі сталого розвитку та Резолюція Ради Безпеки ООН 1325, а також документів The Ukraine Recovery Conference.

Важливою перевагою є здатність інструмента виявляти «логічні розриви» – ситуації, коли в документі наявні дані, але відсутні відповідні цілі, заходи або індикатори. Це дозволяє не лише фіксувати слабкі місця, а й чітко визначати напрям їх доопрацювання. Водночас модулі аналізу стратегій і сценарного планування допомагають ідентифікувати приховані ризики та «сліпі плями», які можуть залишатися поза увагою розробників документів.

GenPlan також підсилює використання даних у плануванні. Інструмент «активує» статистичну інформацію, допомагаючи перейти від її формального включення в текст до практичного застосування в прийнятті рішень. Через модуль рекомендованих ресурсів користувачі отримують доступ до релевантних відкритих баз даних і аналітичних матеріалів, що дозволяє одразу поглибити аналіз і підвищити доказовість політик.

Суттєвою перевагою є інтеграція сценарного підходу. Інструмент не лише оцінює відповідність документів поточним потребам, а й дозволяє моделювати наслідки різних управлінських рішень, зі сценарієм бездіяльності включно. Це сприяє переходу від реактивного до проактивного планування та підсилює аргументацію громад у взаємодії з донорами та партнерами.

Окремої уваги заслуговує відкритість алгоритму. Доступність бібліотеки промптів забезпечує прозорість і верифікованість результатів, а також виконує навчальну функцію – користувачі фактично отримують готові методики аналізу, які можуть

застосовувати у власній практиці. Це сприяє поступовому підвищенню аналітичної спроможності органів місцевого самоврядування.

Інструмент є доступним і простим у використанні: він не потребує спеціальної технічної підготовки, є безоплатним і працює у форматі вебсервісу. Це робить його придатним як для громад із обмеженими ресурсами, так і для більш інституційно спроможних середовищ.

Водночас ключовою перевагою GenPlan є саме його допоміжна роль. Інструмент не замінює аналітичного мислення людини, а структурує його, розширюючи поле аналізу та підсвічуючи аспекти, які можуть залишатися поза увагою. У поєднанні з експертною інтерпретацією це дозволяє підвищити якість стратегічних документів, зробити їх більш послідовними, доказовими та гендерно чутливими.

Таким чином, GenPlan виступає як інструмент підвищення якості стратегічного планування, що дозволяє громадам швидше виявляти проблеми, ухвалювати більш обґрунтовані рішення та ефективніше переходити від гуманітарного реагування до сталого розвитку.

Узагальнені висновки та рекомендації для органів місцевого самоврядування

Проведене дослідження підтверджує необхідність переходу від формального декларування принципів гендерної рівності до впровадження наскрізної логіки гендерно чутливого стратегічного планування. Ключовим орієнтиром такого підходу є не сам документ, а людина та якість її життя, що передбачає врахування диференційованих потреб різних соціальних груп.

Встановлено, що відкриті бази даних і формування гендерного профілю громади (з дезагрегацією за статтю, віком, та іншими характеристиками) є базовим елементом планування, а не допоміжним інструментом. Саме вони дозволяють перейти від узагальнених оцінок до виявлення конкретних гендерних розривів. Водночас ефективність такого підходу забезпечується лише за наявності системи кількісних індикаторів, які дозволяють відстежувати динаміку змін, оцінювати вплив управлінських рішень і своєчасно реагувати на накопичення системного тиску.

Ключовим висновком є наявність системного розриву між даними, цілями, заходами та індикаторами в стратегічних документах. Запропонований підхід дозволяє трансформувати гендерні розриви в конкретні управлінські рішення, забезпечуючи перехід від опису проблем до їх практичного розв'язання в економіці, безпеці, соціальних і доглядових послугах.

Впровадження сценарного підходу дає можливість громадам працювати в умовах невизначеності, оцінювати ризики та обирати більш стійкі моделі розвитку. Це особливо важливо в умовах воєнного часу, коли громади перебувають на різних етапах – від гуманітарного реагування до сталого розвитку.

Апробація інструменту GenPlan підтвердила його ефективність як засобу структурованого аудиту стратегічних документів. Інструмент дозволяє швидко виявити прогалини, побачити, де дані «не працюють» на рішення, і підказує, що саме варто доопрацювати. Водночас принципово важливо, що GenPlan є допоміжним інструментом і не замінює експертного мислення людини: він структурує аналіз, але рішення залишаються за фахівцями. У практичному вимірі це означає, що громада може за короткий час отримати «первинну діагностику» свого стратегічного документа й зрозуміти, що саме потребує доопрацювання, без залучення дорогих зовнішніх консультантів.

Разом із тим, дослідження показало, що інтеграція гендерного підходу потребує не лише інструментів, а й належної інституційної готовності громад. У цьому контексті доцільно рекомендувати:

- визначення підрозділів або осіб, відповідальних за інтеграцію гендерного підходу у стратегічне планування;
- впровадження базових процедур гендерного аналізу та оцінки впливу рішень;
- розвиток системи гендерно орієнтованого бюджетування;
- забезпечення регулярного навчання посадових осіб;
- залучення жіночих організацій і організацій вразливих груп до процесів планування та консультацій.

Окремої уваги потребує підготовка до використання інструмента GenPlan. Для його ефективного застосування громадам доцільно:

- забезпечити наявність базового стратегічного документа в структурованому вигляді;
- мати мінімальний набір актуальних даних (зокрема дезагрегованих);
- залучати до аналізу не одну особу, а робочу групу (планувальники, соціальний блок, фінанси);
- використовувати результати інструмента як основу для обговорення, а не як готове рішення.

На відміну від традиційного підходу, де рекомендації подаються як окремий перелік, у цьому дослідженні значна їх частина інтегрована безпосередньо в логіку інструмента GenPlan (<https://genplan.csgard.sumdu.edu.ua>). Тому ключовою рекомендацією є його практичне використання для аналізу стратегічних документів на рівні громад, районів і областей як елемента регулярної управлінської практики.

Перспективним напрямом подальшого розвитку інструмента є інтеграція модуля мапування та моделі «хмар координації», що дозволить поєднати аналіз документів із оцінкою реальної системи акторів, ресурсів і взаємодій. Це створює основу для більш комплексного управління відновленням і переходу громад до сталого розвитку.

ДОДАТКИ

Додаток А

Орієнтовна програма тренінгу для громад

Еволюція відновлення: від наявних програм до гендерно чутливих стратегій майбутнього

Мета тренінгу – навчити учасницьке коло застосовувати гендерно орієнтований підхід, сценарний аналіз та засоби ШІ у роботі із стратегіями та програмами комплексного відновлення громад.

Блок 1. Інституційна пам'ять та діагностика «тут і зараз»

Меседж: *Ми не перекреслюємо зроблене. Ми аналізуємо досвід і підсилюємо його.*

- Вступ до Теорії змін. Коротке пояснення методології. Чому «відбудувати як було» – це не зміна. Що таке гендерно чутливе відновлення?
- Аудит наявних стратегій та програм комплексного відновлення:
 - робота з реальними документами громад;
 - вправа «Світлофор», учасники маркують у своїх програмах:
 - **зелений**: є дезагреговані дані або конкретні заходи для жінок/безпеки (зберегти!);
 - **жовтий**: є загальні фрази («покращення для всього населення»), які треба уточнити;
 - **червоний**: повна відсутність згадки потреб різних груп.
- Підсумок: фіксація того, що вже є (інституційна пам'ять), і визначення «сліпих зон».

Блок 2. Доказова база: люди та дані

Меседж: *Неможливо планувати безпеку для жінок, якщо ми не знаємо, де вони і хто вони.*

- Дані з відкритих джерел:
 - як працювати, коли офіційна статистика застаріла? (відкриті бази даних міністерств та відомств, звіти міжнародних організацій, дані аналітичних центрів, місцеві дані);
 - фокус на дезагрегованих даних (стать, вік, інвалідність, статус ВПО, тощо).
- Мапування стейкхолдерів:
 - кого ми забули спитати при розробці першої версії ПКВ? (жіночі організації, матері воїнів, жінки-підприємці, літні жінки);
 - матриця впливу: хто має ресурс, а хто має експертизу щодо безпеки?

Блок 3. Сценарне планування та штучний інтелект

Меседж: *Майбутнє непередбачуване, але ми можемо підготувати варіанти бачення. ШІ не замінить людини, а може стати засобом для брейнштормінгу та пошуку «сліпих зон».*

- Методологія сценарного планування:

- сценарії гуманітарного реагування, раннього відновлення та сталого розвитку;
- як змінюються потреби жінок та питання безпеки в кожному зі сценаріїв?
- Практикум із ШІ:
 - демонстрація: GenPlan та засоби ШІ;
 - аналіз документів громад з використанням GenPlan та інших засобів ШІ;
 - обговорення результатів.

Блок 4. Моделювання змін: від проблем до проєктів (Теорія змін в дії)

Меседж: *Перетворюємо аналіз на нову версію документа.*

- Побудова ланцюжка результатів:
 - проблема: наприклад, жінки бояться ходити вулицями через відсутність освітлення;
 - інтервенція (проєкт): встановлення розумного освітлення + тривожні кнопки;
 - результат (Output): встановлено X ліхтарів;
 - вплив (Impact): зростання економічної активності жінок у вечірній час, зниження рівня насильства;
 - хто має почати? застосування теорії ігор.
- Оновлення програм комплексного відновлення:
 - застосування нових формулювань у наявних документах та баченнях. Розроблення нового покоління документів.

Блок 5. Рефлексія та дорожня карта

Меседж: *Як це впровадити в понеділок?*

- Презентація нових формулювань та відповідних контекстів.
- Обговорення бар'єрів.
- Аргументи для стейкхолдерів щодо змін.

Інструкція з використання дашбордів

Дашборди

1. Гуманітарне реагування 2025: дашборд на рівні областей
2. Освітні індикатори: дашборд «Національна перспектива на рівні громад»
3. Моніторинг у сфері захисту в Україні
4. Ukraine Data Explorer

1 Гуманітарне реагування 2025: дашборд на рівні областей [посилання](#)

При потраплянні на сторінку - обираємо
один з розділів, який нас цікавить

ОСНА
УКРАЇНА 2025
ГУМАНІТАРНЕ
РЕАГУВАННЯ

КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ

РЕАГУВАННЯ КЛАСТЕРІВ

ПРИСУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙ

СЕРВІСНІ КЛАСТЕРИ

Вид плану надання допомоги

Перелітний ГПТР
Початковий ГПТР

Допомога поза ГПТР

Стратегічні пріоритети

Всі

Дані станом на 30 листопада 2025 р.

Через об'єктивні методи дані можуть бути відмінні від показаних на цій інформаційній дошці та інформаційній дошці кластерів.

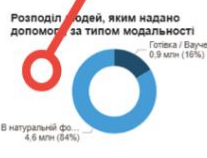
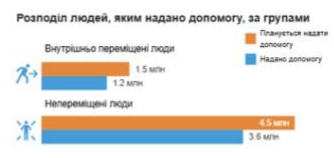
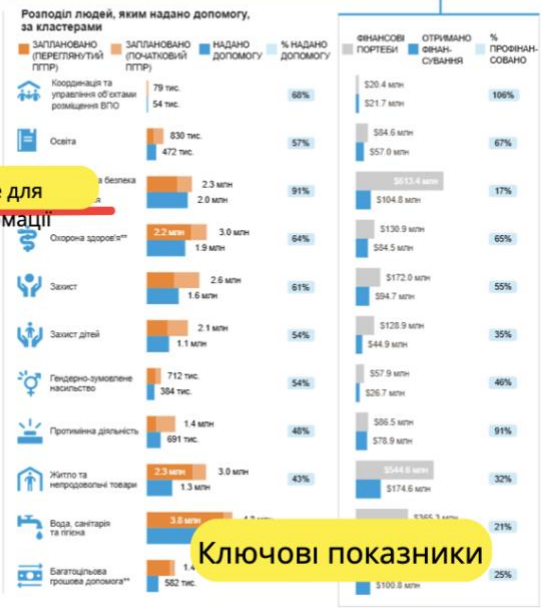
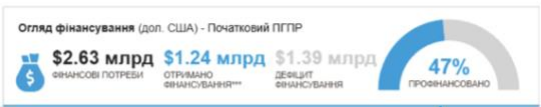
* Дані про наявність організації та діяльність вказані методом.

** Дані про обсяг отриманої фінансування надані кластерами.

Окремі заходи та Рубіною групою з багатозначної грошової допомоги.

*** Для перелітного ГПТР значення є розрахованими.

Джерело: ГПТР партнери, УНТС, ФТС.
Додаткова інформація:
https://osna.org.ua/uk/infodashboard
https://humanitarianaction.info/bia/1221

Ключові показники

ОСНА
УКРАЇНА 2025
ГУМАНІТАРНЕ
РЕАГУВАННЯ

КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ

РЕАГУВАННЯ КЛАСТЕРІВ

ПРИСУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙ

СЕРВІСНІ КЛАСТЕРИ

Вид плану надання допомоги

Перелітний ГПТР
Початковий ГПТР

Допомога поза ГПТР

Стратегічні пріоритети

Всі

Дані станом на 30 листопада 2025 р.

Через об'єктивні методи дані можуть бути відмінні від показаних на цій інформаційній дошці та інформаційній дошці кластерів.

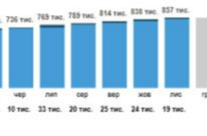
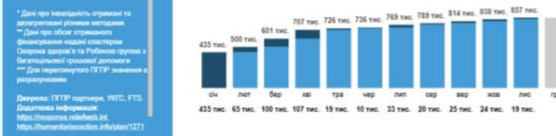
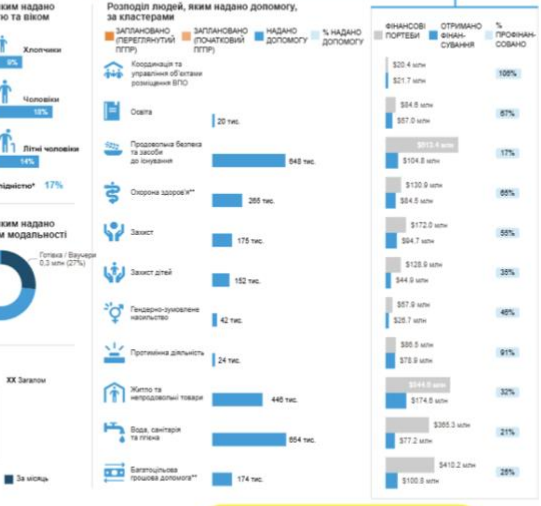
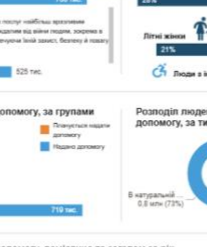
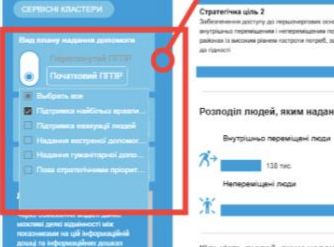
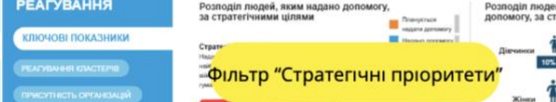
* Дані про наявність організації та діяльність вказані методом.

** Дані про обсяг отриманої фінансування надані кластерами.

Окремі заходи та Рубіною групою з багатозначної грошової допомоги.

*** Для перелітного ГПТР значення є розрахованими.

Джерело: ГПТР партнери, УНТС, ФТС.
Додаткова інформація:
https://osna.org.ua/uk/infodashboard
https://humanitarianaction.info/bia/1221

Ключові показники

ОСНА
УКРАЇНА 2025
ГУМАНІТАРНЕ
РЕАГУВАННЯ

КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ

РЕАГУВАННЯ КЛАСТЕРІВ

ПРИСУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙ

СЕРВІСНІ КЛАСТЕРИ

Вид плану надання допомоги

Параметри ГПТР

Початковий ГПТР

Допомога поза ГПТР

Стратегічні пріоритети

Дані станом на 30 листопада 2025 р.

Через обмежені ресурси деякі можливі види діяльності виключаються на цій інформаційній дошці та інформаційних дошках кластерів.

* Дані про наявність окремих та делегованих ринкових методів.

** Фінансування затриманої допомоги за типом модальності здійснюється лише до таблиць "Розподіл людей, яким надано допомогу, за групами" та "Розподіл людей, яким надано допомогу, за видами діяльності".

Джерело: ГПТР партнери, УІТС.
Додаткова інформація:
Міс: info@osna.gov.ua
<https://ukraineaction.info/en/1271>

Додаткові фільтри

Група населення: Внутрішньо переміщ. / Непереміщені люди

Коорд. хаб: Все

Область: Все

Період: 01 лис

Тип модальності: Все

Вид діяльності: Все

Планується надати допомогу: 6.0 млн

Надано допомогу: 4.7 млн

% надано допомогу: 78%

Ініціативи: 49%

Забезпечення: 97

Ініціативи: 548

Коридорція в... Освіта Продовольство... Охорона здоров'я Захист Захист дітей ГЗН Протидія ді... Житло та НПТ ВСГ БУД

Розподіл людей, яким надано допомогу, за стратегічними цілями

Стратегічна ціль 1: 5.6 млн (Планується надати допомогу), 3.7 млн (Надано допомогу)

Стратегічна ціль 2: 3.3 млн (Планується надати допомогу), 2.9 млн (Надано допомогу)

Розподіл людей, яким надано допомогу, за типом модальності

Готівка / Вауч.: 0.9 млн (16%)

В натуральній: 4.8 млн (84%)

Розподіл людей, яким надано допомогу, за групами

Внутрішньо переміщені люди: 1.5 млн (Планується надати допомогу), 1.2 млн (Надано допомогу)

Непереміщені люди: 4.5 млн (Планується надати допомогу), 3.6 млн (Надано допомогу)

Розподіл людей, яким надано допомогу, за статтю та віком

Дітки: Жінки, Чоловіки

Літні жінки, Літні чоловіки

Люди з інвалідністю* 17%

Розподіл людей, яким надано допомогу, за видами діяльності

КЛАСТЕР	ВИД ДІЯЛЬНОСТІ	ПЛАНУЄТЬСЯ НАДАТИ ДОПОМОГУ**	НАДАНО ДОПОМОГУ	% НАДАНО ДОПОМОГУ
Координція ВПО	Дрібні ремонтні роботи, пов'язані з зимовим періодом...	7 936	4 850	61%
Координція ВПО	Дрібні ремонтні роботи, пов'язані з зимовим періодом (в натуральній формі)	5 289	555	10%
Координція ВПО	Зимове опалення, матеріали та паливо (в натуральній формі)	8 022	4 261	53%
Координція ВПО	Зимове опалення, матеріали та паливо (готівка)	5 349	425	8%
Координція ВПО	Ініціативи, що реалізуються громадою	31 517	8 987	29%
Координція ВПО	Моніторинг МТП та перенаправлення	78 903	-	-
Координція ВПО	Надання обладнання та предметів побуту для спільн.	44 908	32 475	72%
Координція ВПО	Надання обладнання та предметів побуту для спільн. (в натуральній формі)	10 244	385	4%
Координція ВПО	Підтримка кадрів та відкриття для участі структур	78 903	36 851	47%
Координція ВПО	Підтримка органів влади в консолідації та закритті МТП	21 678	18 905	88%
Координція ВПО	Підтримка органів влади в консолідації та закритті МТП (в натуральній формі)	-	-	-

Кількість людей, яким надано допомогу, помісячно та загалом за рік

1.3 млн, 1.9 млн, 2.4 млн, 3.2 млн, 3.5 млн, 3.6 млн, 3.8 млн, 4.0 млн, 4.2 млн, 4.4 млн, 4.7 млн

XX Загалом: 1.3 млн, 635 тис., 493 тис., 635 тис., 261 тис.

Реагування кластерів

ОСНА
УКРАЇНА 2025
ГУМАНІТАРНЕ
РЕАГУВАННЯ

КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ

РЕАГУВАННЯ КЛАСТЕРІВ

ПРИСУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙ

СЕРВІСНІ КЛАСТЕРИ

Вид плану надання допомоги

Параметри ГПТР

Початковий ГПТР

Допомога поза ГПТР

Стратегічні пріоритети

Дані станом на 30 листопада 2025 р.

Через обмежені ресурси деякі можливі види діяльності виключаються на цій інформаційній дошці та інформаційних дошках кластерів.

* Дані про затримане надання допомоги на інформаційній дошці при фільтруванні організації.

** Фінансування затриманої допомоги за типом модальності здійснюється лише до таблиць "Розподіл організацій та людей, яким надано допомогу, за групами" та "Розподіл організацій та людей, яким надано допомогу, за видами діяльності".

Джерело: гуманітарні партнери, УІТС.
Додаткова інформація:
Міс: info@osna.gov.ua
<https://ukraineaction.info/en/1271>

Закордонний регіональний офіс: osna@ukraineaction.org

Додаткові фільтри

Роль організації: Організація-виконавець / Організація, яка запуст.

Тип організації: Все

Назва організації: Все

Тип модальності: Все

Коорд. хаб: Все

Область: Все

Період: 01 лис

Вид діяльності: Все

Коридорція в... Освіта Продовольство... Охорона здоров'я Захист Захист дітей ГЗН Протидія ді... Житло та НПТ ВСГ БУД

Перелік організацій

#WAVE4Ukrainians
100% Життя
100% Життя Дніпро
100% Життя Дніпровський регіон
100% Життя Запоріжжя
100% Життя Львів
100% Життя Одеса
100% Життя Рівне
100% Життя Харків
100% Життя Черкаси
3.5 відсотків
4Бонус
Action Against Hunger
Action Medeor
Arche Nova
Arelans-ResQ
Association for Aid and Relief, Japan
AVSI Foundation
CADUS в У
CARE Ukraine
Cesvi Fondazione Onlus
Church World Service

Організації за кластерами

Координція ВПО: 48

Освіта: 125

Продовольство безп.: 152

Охорона здоров'я: 141

Захист: 220

Захист дітей: 268

ГЗН: 106

Протидія ділянц.: 23

Житло та НПТ: 155

ВСГ: 133

БУД: 83

Організації за типом

Національна НУО: 401

Міжнародна НУО: 124

Агенція ООН: 10

Червоний Хрест: 7

Приватна: 2

Міжнародна орган.: 1

Інші: 3

Розподіл організацій та людей, яким надано допомогу, за областями

Фільтр за напрямками

Розподіл організацій та людей, яким надано допомогу, за видами діяльності

КЛАСТЕР	ВИД ДІЯЛЬНОСТІ	Організації	ПЛАНУЄТЬСЯ НАДАТИ ДОПОМОГУ**	НАДАНО ДОПОМОГУ	% НАДАНО ДОПОМОГУ
Координція ВПО	Дрібні ремонтні роботи, пов'язані з зимовим періодом (в натуральній формі)	Загупуть: 7; Виконавці: 7	7 936	4 850	61%
Координція ВПО	Дрібні ремонтні роботи, пов'язані з зимовим періодом (готівка)	Загупуть: 1; Виконавці: 1	5 289	555	10%
Координція ВПО	Зимове опалення, матеріали та паливо (в натуральній формі)	Загупуть: 5; Виконавці: 10	8 022	4 261	53%
Координція ВПО	Зимове опалення, матеріали та паливо (готівка)	Загупуть: 1; Виконавці: 1	-	-	-
Координція ВПО	Ініціативи, що реалізуються громадою	Загупуть: 6; Виконавці: 8	-	-	-
Координція ВПО	Моніторинг МТП та перенаправлення	Загупуть: 10; Виконавці: 12	-	-	-
Координція ВПО	Надання обладнання та предметів побуту для спільного та індивідуального користування (в на...	Загупуть: 18; Виконавці: 21	-	-	-
Координція ВПО	Надання обладнання та предметів побуту для спільного та індивідуального користування (готів...	Загупуть: 1; Виконавці: 1	-	-	-
Координція ВПО	Моніторинг МТП та перенаправлення	Загупуть: 7; Виконавці: 16	-	-	-
Координція ВПО	Підтримка органів влади в консолідації та закритті МТП	Загупуть: 2; Виконавці: 5	-	-	-
Координція ВПО	Підтримка органів влади в консолідації та закритті МТП (в натуральній формі)	Загупуть: 17; Виконавці: 16	21 678	18 905	88%

Присутність організацій

ООНА
УКРАЇНА 2025
ГУМАНІТАРНЕ
РЕАГУВАННЯ

КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ
 РЕАГУВАННЯ КЛАСТЕРІВ
 ПРІСУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙ
 СЕРВІСНІ КЛАСТЕРИ

Дані станом на 16 листопада 2025 р.
 Через обмеження вродити дані: величини деякі показники міже показувані на цій інформаційній дошці та інформаційних дошках кластерів.

Джерела: ГПТР партнери, УКС, Людська інформація, Мобільні мережі та Інформаційні технології, Мобільні мережі та Інформаційні технології (M2I)

Загальний зв'язок: ocha@ukraine.org

ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЯ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Область: Все | Діяльність: Все | Місяць: Все

Види діяльності за областями

ІНДИКАТОР	ОДИНИЦЯ	ЛОКАЦІЯ	НАДАНО
кількість міждомових гуманітарних об'єктів, яким надаються мобільно-швидкого розгортання послуги інтернет зв'язку для передачі даних	Передача даних	Одеса	1
кількість запрограмованого радіобладнання	Радіобладнання	Дніпро, Київ, Кропивницький, Львів, Миколаїв, Одеса	316
кількість користувачів, які користуються послугами інтернет зв'язку для передачі даних	Передача даних	Барвінкове, Велика Олександрівка, Дніпро, Запоріжжя, Кельменка, Київ, Краматорськ, Кривий Ріг, Кропивницький, Луць, Львів, Миколаїв, Одеса, Орли, Полтава, Суми, Харків, Шахтарське, Шостка	146
кількість користувачів, які користуються послугами мобільно-швидкого розгортання інтернет зв'язку для передачі даних	Передача даних	Одеса	0
кількість міждомових гуманітарних об'єктів, яким надаються послуги інтернет зв'язку для передачі даних	Передача даних	Львів, Миколаїв, Одеса, Харків	4
кількість обслуговуваного радіобладнання	Радіобладнання	Київ	2437

ЛОГІСТИКА

Діяльність: Все | Місяць: Все

Види діяльності за областями*

Фільтраційне поле

ІНДИКАТОР	НАДАНО
[Логістичний кластер] Відсоток опрацьованих форм запитів на складування від отриманих та прийнятих форм	100
[Логістичний кластер] Відсоток опрацьованих форм запитів на транспортування від отриманих та прийнятих форм	100
кількість опублікованих інформаційних продуктів та оновлень	43
кількість організованих тренінгів для партнерів	3
кількість партнерів, яких підтримали активностями та логістичними сервісами	150
кількість проведених координаційних зустрічей	25
кількість проведених опитувань щодо відгуків користувачів (квартал року)	0

Сервісні кластери

2 Освітні індикатори: дашборд національна перспектива на рівні громад

[посилання](#)

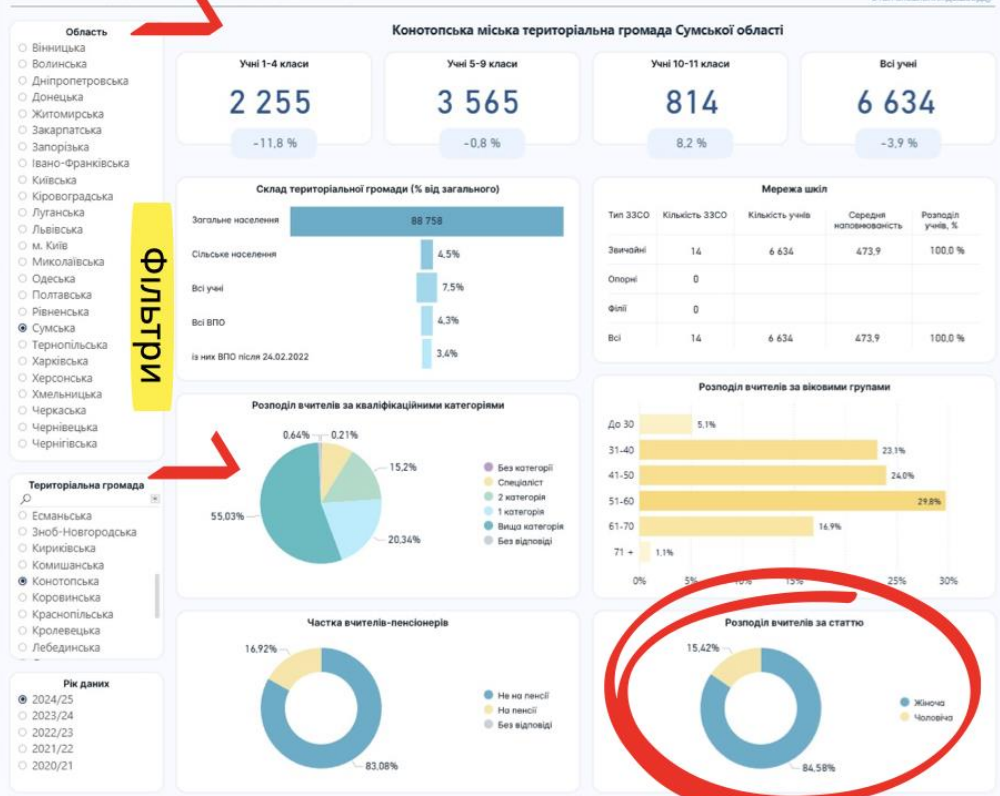
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національна перспектива
 Регіональна перспектива
 Місцева перспектива
 Освітній профіль ТГ
 Бюджетний профіль ТГ
 Кореляції

Швеція Sverige
 SALAR International
 Polaris

Освітні індикатори: освітній профіль ТГ

Ключові показники, розраховані за даними на рівні територіальних громад.

Мониторинг у сфері захисту в Україні

посилання

Обираємо категорію захисту, яка цікавить

3853 Ключових респондентів

9 Організацій

12 областей

52 районів

322 громад

Оберіть період дослідження: Раунд 24 - жовтень 2025 р.

Область: Все

Безпека та захист

Право на життя, фізичну та ментальну ціліс...

Свобода та можливість пересування

Правовий статус та документація

Соціальна згуртованість

Рівень життя

Доступ до компенсацій/відшкодування

Гендерно зумовлене насильство

Захист дітей

Житло, земля та власність

Питання захисту осіб похилого віку

Проблеми захисту для осіб з інвалідністю

Повернення та переміщення

Основні висновки 24-го раунду Інструменту моніторингу захисту (жовтень 2025 – листопад 2025)
 (Ви можете переглянути підсумки моніторингу у сфері захисту (РМТ) за попередні місяці тут.)

Протягом звітного періоду ключові респонденти найчастіше повідомляли про наступні шість ризиків у сфері захисту: обстріли цивільних людей; незаконні перешкоди або обмеження свободи пересування; психологічне та емоційне насильство або заподіяння моральної шкоди; перешкоди та/або обмеження можливості отримати документи, що посвідчують особу, обмеження доступу до засобів правового захисту та правосуддя; дискримінація та стигматизація, відмова у наданні репатріації; а також гендерно зумовлене насильство.

Профіль ключових респондентів:

Стать:

Жінка: 2 425

Чоловік: 1 428

Вікова група:

- 26-60: 2923 (75,86%)
- 60+: 125 (3,24%)
- 18-25: 804 (20,87%)
- 15-17: 0

Географічне охоплення:

Область Район Громада

Показники на карті громад

Місце переміщення у сільській місцевості: 407

Місце повернення у сільській місцевості: 128

Місце переміщення у міській місцевості: 9

Місце повернення у міській місцевості: 9

Центри компактного проживання: 9

Мониторинг у сфері захисту в Україні

Безпека та захист

Оберіть період дослідження: Раунд 24 - жовтень 2025 р.

К-ть опитуваних респондентів: 3853

Назва організації: Все

Область: Все

Район: Все

Громада: Все

Загальна безпека

Безпечно: 1,78 тис. (46,12%)

Достатньо безпечно: 1,41 тис. (36,7%)

Небезпечно: 0,52 тис. (13,39%)

Дуже безпечно: 0,09 тис. (2,28%)

Дуже небезпечно: 0

Основні безпекові проблеми

Обстріли житлових кварталів (артилерією, танками, артилерійськими ракетами): 945

Пошкодження чи руйнування майна цивільних осіб: 860

Пошкодження чи руйнування цивільної інфраструктури: 804

Забруднення території мінами та боєприпасами: 473

Загибель або поранення цивільних співробітників: 289

Загибель або поранення цивільної особи: 49

Незаконне затримання: 12

Високий рівень злочинності: 9

Непропорційно велика присутність представників силових структур: 8

Частота безпекових інцидентів у цьому місці

Рідко: 1232 (31,98%)

Ніколи: 619 (16,07%)

Іноді: 224 (5,81%)

Часто: 1736 (45,06%)

Дуже часто: 0

Відносини між цивільним населенням та силами безпеки

Добрі: 328 (8,51%)

Задовільні: 517 (13,42%)

Дуже добрі: 3002 (77,91%)

Погані: 0

Дуже погані: 0

Найбільш уразливі у безпековому плані групи населення

Всі: 1387

Не переміщені особи: 136

Літні чоловіки: 85

Чоловіки: 81

Літні жінки: 77

ВПО: 74

Жінки: 69

Особи з інвалідністю: 55

Дітвара: 47

Хлопці: 46

Особи, які повернулися до місця проживання: 27

4 Ukraine Data Explorer

ПОСИЛАННЯ

OCHA HDX

Ukraine Data Explorer

Black Sea Grain Initiative

*Data on the Black Sea Grain Initiative vessel movements covers the period 1 August 2022 - 17 July 2023. The Initiative was not renewed after its third term, which expired on 17 July 2023.

Number of Outbound Voyages	Tonnage of Commodities
1,004	33M

Jul 17, 2023 | JCC | [DATA](#) Jul 17, 2023 | JCC | [DATA](#)

Quantity of wheat shipped to lower-income countries [?]	Proportion of wheat shipped to lower-income countries [?]
3.8M	42.7%

Jul 17, 2023 | JCC | [DATA](#) Jul 17, 2023 | JCC | [DATA](#)

Humanitarian Impact

